СРБСКО-ЛАТИНСКИЙ МАГАЗИНЪ XVIII

РЛСр II 35.1

РII 204

1854–1859

БИБЛИОТЕКА
Dr. Г. Михайловска
КЪЛИЕ

P

МАГАЗИНЪ

СРБСКО-ДАЛМАТИНСКІЙ.

ЗА ГОДИНЕ

1854 до 1859.

Сић. Ђ. Манић
књижевник
Ђ. 6. г.

РАС II 35/1854-1859.1

МАГАЗИНЪ

СРБСКО-ДАЛМАТИНСКІЙ.

ЛЮБИТЕЛЬ ПРОСВѢТЕ И НАРОДНѢГЪ ЄЗИКА.

ЗА ГОДИНЕ

1854 до 1859.

Издао на свѣтъ

ГЕОРГІЙ НИКОЛАЄВИЋЬ,

Протопресвитеръ и Професоръ правосл. Семинаріе у Задру, Членъ Дружтва С. С., обдаренъ златнимъ почастнимъ крстомъ Ф. Ј.

ОСАМНАЙСТА КНЬИГА.

У Бечу, 1859.

У Србской Печатньи Сомера.

Инв. № 56.969

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ

БИБЛИОТЕКА Вс. Г. Михайловка ОФВ

ПРЕДГОВОРЪ.

Двапутъ самь досадъ своевольно оставляо издаванѣ Србско-Далматинскогъ Магазина, надаюћи се да ће тай трудъ скопчанъ съ трошковима, кои другій Далматинскій сынъ на себе узети. Али видећи и чуюћи, да многи мои пріятельи желе, да ова кньига продужи и напредъ свой обичный годишньій течай, и то управо подъ моимъ уређиванѣмъ, ево ме да имъ желю испунимъ, и да опетъ трудимъ и радимъ, колико и докле узмогу. Труду пакъ овомъ за мене већь теготномъ, и великомъ трошку подлећи, небы се смѣо никако усудити, да се неуздамъ у помоћь мое браће свештенства, и врстны

имућны родолюбаца. Па ето они и едни и други, а и остала браћа са стране, указаше и мени и моіой књиги свою очиту наклоность и любавь. Хвала имъ! тако се иде напредъ.

У Задру 31. Декем. 1859.

Георгій Николаєвићь,
Протопр. и Профес.

I. ИСТОРІЯ,

РЕДЪ БАНОВА БОСАНСКИ, КРАЛЂВА И ЦАРЕВА СРБСКИ, ВЛАДАТЕЉА ЦРНОГОРСКИ И ТУРСКИ У СРБСКОЙ ЗЕМЉИ.

---

1. Бани Босански.

1080. Прво извѣстіе о Босанскомъ жупану налази се у другой половини XI вѣка (око **1080**). Дѣдъ Немањинъ, Бела Урошъ, (**1120** и слѣд.) уступіо є Босну Ладиславу, унуку своме, одъ кћере Єлене, па зато се Босанско Војводство налазило за нѣко време подъ власћу Мађара, и владаоцы Угарски писалису се Рамскима кралѣвима, изъ узрока тога, што су се южни краеви Босне звали Рама, одъ рѣке тога истога имена.

Треба знати, да владаюћи кнезови никадъ нису се називали у Славена банима. По свѣдочби Константина Порфирогенита, баномъ у Хрватской бывао є првый одъ жупана, послѣ великога Жупана, и имао є подъ своіомъ власћу три жупе, Тацко, Лику и Крбаву; а остали пакъ жупани управляли су свакій єдномъ само жупомъ. Напротивъ тога, Кнезъ или Великій Жупанъ, заповѣдао є своимъ земљомъ. На тай истый начинъ и у Србіи, Босанскій Жупанъ, као првый послѣ Великогъ Жупана, врло рано добіо є насловъ Бана, по свой прилизы, іошъ у XI

вѣку будући да су се Кулинъ (1189) и Ниславъ (око 1216) већь писали Босанскимъ банима. То достоянство узели су Хрвати одъ Авара. У Авара пакъ быо є баянъ, банъ, лице различно одъ Хана или Хагана, и одъ овога зависіо є.

Споменутый Урошъ Бела быо є прародитељ Немањина Дома, и имао є жену Анну одъ княжевске нѣмачке породице. Онъ є оставіо послѣ себе два сына, Чедомиля, свога пріемника (1136), и Тихомиля или Тешу, и двѣ кћери, Єлену, коя се удала за Унгарскога краля Белу II. прозванога Слѣпый, и другу коіой се име незна, и была є удана за боляра Белуша. Чедомиљ зарати се (1151) съ императоромъ Мануиломъ Комненомъ, али буде побѣђенъ, заробљенъ и жестоко казнѣнъ. За њимъ су одма слѣдовали зетъ нѣговъ, Белушъ, и овога братъ Прибиславъ, иначе Урошъ, но обадвойцу изагна Теша, млађій сынъ Беле Уроша; а опетъ Тешу, кои се држао съ Мађарима, обори съ престола властолюбивый императоръ Мануилъ Комненъ, а на нѣгово мѣсто посади Рашкога Жупана, Стефана Неманю, наймлађегъ сына Тешина.

1154 — 1168. У почетку друге половине XII вѣка быо є Босанскій войвода Борисъ, сынъ Коломановъ, коега є кћи Анна удата была за Стефана I. Неманю. Умро є 1168.

1169. Стефанъ Неманя покори себи сву Босну, и у њой постави свога бана.

1180—1204. На измаку тога истога вѣка владао є у Босни могућій банъ Кулинъ. Одъ нѣга има у Србскимъ Споменицыма (1189 чис. 1) повеля издана 1189 кнезу Дубровачкому Гервасію, да ће држати право пріятељство, и да трговци Дубровачки смѣду по нѣговой земљи съ трговиномъ пролазити безъ икакве задѣвице. Овай се не позива ни на чіе пређашнѣ повелѣ.

На границы Хрватской, недалеко одъ града Бисћа, и данасъ живи породица турскы Бегова, кои се зову Кулини, и говоре да су потомцы Кулина бана.

Нѣки списатељи ставляю, да є послѣ Кулина владао у Босни сынъ Кулиновъ, али незнаду му имена, нити умѣду казати, колико є година владао. За ньимъ ставляю Николу бана; а за овимъ Зибислава бана. Незна се ништа ни за овога извѣстно казати, почемъ гдѣкои списатељи веле, да є онъ владао пре Николе, и пре Кулинова сына, одма за Кулиномъ.

Но я држимъ, да ће намъ србски споменицы (1236) разбистрити ову ствaръ, єръ одма послѣ Кулина споминѣ се Матѣй, а одмѣломъ Ниносавъ (чис. 5.) банъ босанскій, кои се позива на повелю Кулинову, и кои исту слободу дава людима Дубровачкима, као што имъ є и Кулинъ дао. Изъ ове повелѣ и то се може ясно видити, да Дубровачки поданицы онда су се називали власима (ваљда одъ Welſche, таліани или латини), єръ изрикомъ говори се: ако србљинъ вѣруе влаха, то єсть ако му позайми, или му трговину на вѣру даде, па овай неће да му врати, или да му плати, да се онда правдаю предъ кнезомъ Дубровачкимъ; ако ли вѣруе влахъ србљина, да се онда правдаю предъ баномъ. Истина, да у овомъ писму нема године, кадъ є писано, али зна се по исторіи, да є кнезъ Іованъ Дандуло владао у Дубровнику одъ **1236 – 1238**.

Оба поменута бана, и Кулинъ и Ниносавъ, владали су, по свѣдочби ньіовы повеля, као независими господари, заключуюћи самовластно по своіой глави уговоре са сусѣдима.

1249. Матей Стѣпанъ (мѣсто ове рѣчи Стѣпанъ было є у оригиналу нешто друго написано, па послѣ избрисано, и ово име другомъ рукомъ и већимъ словима уметнуто чис. **14**) великій Банъ

босанскій, утврђуе съ Дубровчанима вѣчный миръ и сердачну любовь, допуштаюћи да иду слободно по нѣговой земљи са своимъ трговинама.

Далѣ све до Стефана Лина, или Котромановића, не налази се ништа у Споменицыма о босанскимъ бановима. Па ни одъ овога Стефана немамо никакве повелѣ у Споменицыма, него нѣговъ сыновацъ Тврткo нозива се **(1367)** на нѣга, као што ће се мало ниже видити. — А будући да се у многимъ повеляма кралѣва Србски међутимъ споминю повластице трговцыма Дубровачкимъ издане, да по босанскимъ градовима слободно иду съ тргомъ, као у Брчко (тржницы ваши да греду на брсково **1254**), то слѣдуе, да су онда кралѣви Србски нѣку часть Босне подъ своіомъ владомъ држали.

1272. Бела IV краљ Унгарскій завлада Босномъ, али не своимъ, єръ су Србски владатељи нѣку часть себи были присвоили, и постави баномъ, Јована Котромана, родомъ Нѣмца.

1300. Павле Субићь Брибирскій одузме сву Босну одъ кралѣва Србски и придружи є Унгарской; зато га Карлъ II. Унгарскій краљ учини баномъ одъ Босне.

1312—1322. Младинъ, сынъ бана Павла; но будући да се рђаво владао, зато га Карлъ у сужанство одведе **1322**, а поставлѣнъ буде:

1322—1354. Стефанъ Линъ, кои є имао два брата, Нинослава (или Мирослава), и Владислава. Онъ є владао до **1354**, и ніе имао друге дѣце, до само єдну кћерь Єлисавету, кою є удао за Лудвика краля Унгарскога. Съ овимъ баномъ ратовао є Душанъ силный, и побѣдіо га.

Примѣч. У Гласнику Д. С. С. свезки III. стр. **253.** стои, да є овай Стефанъ Котромановићь, и да му є мати была кћи Србскога краля Стефана Драгутина.

1354 — 1376. Тврткo, братучедъ Стефана Лина Котромановића, а сынъ Владисављевъ постане баномъ Босанскимъ. Онъ є дао Дубровчанима **1367** єдну повелю, у коіой заклинѣ се држати право пріятељство съ Дубровчанима, као што є нѣговъ стрицъ Стѣпанъ држао. Іошъ вели, да є то писмо издано четрнајсте године нѣгова господства; види се дакле, да є онъ почео бановати године **1354** а не **1357**, као што готово сви историцы пишу.

1374. Тврткo банъ Босанскій и кнезъ Лазаръ Србскій дигну се на Николу Алтомановића, надбію га, и нѣгове землѣ подѣле између себе; а и Балшићи на своіой границы притисну нѣке Алтомановића землѣ.

Кралѣви Босански.

1376 — 1391. Вышереченый банъ босанскій Тврткo, прогласи се првимъ босанскимъ кралѣмъ, и године **1376** вѣнча се на то достоянство у манастиру Мулешеву, кои по смрти Лудвика краля Угарскога, освои сву Херцеговину, Которъ и многа друга мѣста у Далмаціи, коя су кралю Угарскому подложна была, и сагради у Боки-Которской градъ Новый (Castelnuovo).

1378. Предъ градомъ Дубровникомъ у Жеровницахъ дао є Тврткo Дубровчанима повелю, у коіой себе именуе Стефанъ краљ Срблѣмъ, и Босни и поморю, и западнимъ странамъ; а подписуе се: Стефанъ Тврткo въ Христа Бога краљ Срблємъ и Боснѣ и Приморию (Чис. **66**). У той повељи онъ вели, да му є мати Єлена, а госпоя краљица Доротеа, и да влада сугибимъ вѣнцомъ, то есть, землѣ Босне, и землѣ Србске. Дубровчани обећаваю се одъ свое стране, да му даваю доходакъ србскій, по закону као што су давали Господи Србской о свакомъ Дмитрову дневи по **2000** перпера, съ тимъ

уговоромъ, као што онъ вели: »доколѣ држи и господуе кралѣвствоми овомъ земљомъ приморскомъ, Требинѣмъ, и Конављами, и Драчевицомъ“; и вели како су му властела дошла у нѣговъ дворъ »Трьстивницу.“

1378. Требинѣ, Конавле и Драчевица одустану одъ Балшића, и придруже се Твртку.

1382. Краљ Твртко дао є Дубровчанима повелю, у коіой каже, како є нашао у Приморю, у жупи Драчевичкой, мѣсто згодно за зиданѣ града, и како є на томъ мѣсту сазидао градъ, назвавши га светый Стефанъ, и быо рекао поставити сланицу, да се ту продае со, па на молбу Дубровчана укида ту сланицу, будући да градъ Дубровникъ има законе старе са своимъ Рашкомъ господомъ, да у Приморю небуде нигдѣ поставлѣнъ новый тргъ одъ соли, него гдѣ є быо поставлѣнъ у старо доба (чис. **68**).

1387. Дубровчани заклиню се Твртку, и споминю нѣгова отца, именомъ Владислава (чис. **77**).

Примѣч. Влатко Хранићь, сынъ Вука Хране Рудинскогъ жупана, поставлѣнъ є одъ Твртка I. краля босанскога, войводомъ надъ своимъ войскомъ нѣговомъ; а послѣ дарова му истый краљ ону страну Босне, коя се доцніе Херцеговиномъ прозвала одъ Херцега Стефана. Влатко Хранићь (Вуковићь) быо є кнезу Лазару на полю Косову у помоћи съ великомъ войскомъ. Влатко є оставіо послѣ себе три сына: Сандала, Вукца и Вука.

1391. Дабиша, другій краљ. Овай и краљ Твртко были су први роћацы, то естъ одъ два брата дѣца, или стричевићи, то есть браћа одъ стрица; єръ Дабиша быо є сынъ Ниносавлѣвъ, а Твртко Владисавлѣвъ; Ниносавъ пакъ, Владиславъ и Стефанъ Котромановићь были су три роћена брата. Стефанъ Дабиша, краљ Срблємъ, Босни и Приморю, дао є Дубровчанима повелю (**1392.** чис. **81.**), у

коіой каже, како су му њіови посланицы дошли у нѣговъ кралѣвства дворъ у Трстивницу, па имъ потврђуе повелѣ, кое имъ є дао краљ Тврткo **1378**; а они нѣму да даю србскій доходакъ по **2000** перпера сваке године, као што су давали нѣговомъ брату, светопочившемъ кралю Стефану Тврткy. У той повељи споминѣ се и нѣгова краљица Єлена. Нису имали порода. Онъ плашећи се Турака, узме покровителство Сигизмунда (Шишка) краля Унгарскога.

1396 — 1418. Остоя Христићь. Нѣгова супруга прва, кою є отерао, была є Груба, а друга Єлица. Одъ нѣга имаю три повелѣ (чис. **83. 84. 85**). Онъ є быо трећій краљ Босанскій, и подписивао се: Господинъ киръ Стефанъ Остоя Милостію божіомъ краљ Срблѣмъ, Босни и Приморю. Истый Остоя у повељи одъ године **1399.** каже, како су Дубровачки посланицы дошли у дворъ кралѣвства у Подвисокій, како имъ потврђуе повелю краля Тврткa одъ **1378** а они се нѣму обећаваю плаћати сваке године доходакъ србскій по **2000** перпера. У овой повељи писаной у Сутисцы споминѣ се и нѣгова краљица Куева. Онъ є даровао Дубровчанима сво приморѣ починюћи одъ рѣке Омбле, па све до Стона (чис. **84**).

1405. Сплетке Хрвоя, Дуке Сплѣтскогъ, и великогъ войводе босанскогъ (чис. **88**), кои є Остои кралю великій непріятељ быо, учине, те войводе и кнезови босански прогласе Тврткa Тврткoвића за краля, премда є и Остоя живъ быо и кралѣвао на другой страни Босне. Тврткo II. Тврткoвићь четвртый є дакле краљ Босанскій, и подписивао се: Стипанъ Тврткo Тврткoвићь по милости Господа Бога краљ Срблѣмъ, Босни, Приморю, Хумской земљи, доњимъ краємъ, Усори, Соли (ово є данашня Тузла), Поринію, западнимъ странамъ и пр. Онъ є **1405** дао Дубровчанима повелю у Трстивницы, у коіой по-

тврђуе повелю краля Твртка I. и краля Дабише, и краля у то време нѣгова непріятеля Остое, и вели да се кнезъ Вукацъ Храниħь, и съ њимъ іошъ єданъ властелинъ босанскій, састану съ два властелина Дубровачка, па да кметую за дерачине; а томе састанку да буде мѣсто или у Конавлима, или у Требиню, или у Попову, гдѣ закаже Вукацъ Храниħь. (чис. 89.)

1409. Поменутый краљ Остоя у Подвисокимъ са своіомъ краљицомъ Куевомъ и са сыномъ Стипаномъ дао є Дубровчанима повелю, у коіой имъ потврђуе прећашнѣ повелѣ Господе Рашке и Босанске (чис. 92.)

1412. Ова два краля Остоя Христиħь и Твртко Твртковиħь учине између себе миръ, и уговоре, да свакій одъ њи назива се кралѣмь босанскимъ, и да влада ономъ земљомъ, коя му є у дѣо припала. Остоя умре **1418.**

1419 — 1424. Стипанъ Остоиħь, петый краљ босанскій. Гдѣкои га пишу Ябланович, а незнамъ зашто? Кадъ му умре отацъ, народъ нѣга прогласи за краля. Стѣпанъ по милости божанства краљ Срблѣмъ, Босни и Приморю, кои є као што онъ вели, сподоблѣнъ да кралюе у земляма свога родителя присвѣтлога и светопочившега Господина краля Стефана Остое, дао є Дубровчанима свою повелю, писану у граду Звечаю **1419** у коіой каже, како су они послали свое поклисаре у градъ кралѣвства Бобовацъ, па имъ онъ потврђуе повелю краля Твртка I одъ **1378**, и свога родителя реченога краля Остое, а да они нѣму плаћаю доходакъ србскій по **2000** перпера на годину; и куне се заедно са своіомъ материомъ краљицомъ Куевомъ. Дакле ово є правый сынъ Остоинъ, и тадъ му є већь было умро отацъ (чис. **95.**)

1419. Истый Стефанъ, кои вели, да є вѣнчанъ богодарованимъ вѣнцемъ на кралѣвство, потврђуе Дубровчанима Конавле и градъ Соколъ, што имъ

уступише Сандалъ и Петаръ Павловићь, воеводе босанске. И у той повељи, коя є писана у Сутисци, именуе свою матерь Куеву (чис. **97**.)

1420. Тврткo Тврткoвићь краљ босанскій, потврђуе исто као и Стефанъ, повелю Сандалову, съ коіомъ є уступіо Лубровчанима Конавле и градъ Соколъ (чис. **99**.)

Прим. Изъ овы повеля ясно се види, да є послѣ смрти Остоине опетъ Тврткo заєдно са Стефаномъ у Босни кралѣвао, разумѣ се свакій у своемъ дѣлу. Види се и то, кое су войводе были на страни єднога, а кое су были на страни другога краля.

1421. Стефанъ Тврткo Тврткoвићь потврђуе повелю краля Тврткa, свога родителя одъ године **1378**. Апр. **10**. и повелю краля Остое одъ **1399**. Іануар. **15**. а да Дубровчани иѣму даю Србскій доходакъ по **2000** перпера на годину, и сувыше по **500** перпера, како су и нѣговомъ родителю кралю Тврткy давали (чис. **103**.)

1424. Године **1424** умре Стефанъ Остоинѣь, те тако Тврткo Тврткoвићь остане самъ за краля одъ све Босне.

1432. Тврткo помири Дубровчане съ войводомъ Радосавомъ Павловићемъ и овога сыномъ Иванишомъ (чис. **114**.)

1433. Господинъ Стефанъ Тврткo Тврткoвићь краљ Срблѣмъ, Босни, Приморю и пр. дао є у Сутисцы повелю, съ коіомъ потврђуе вишереченый миръ међу почтенимъ и узможнимъ градомъ Дубровникомъ, и међу почтенимъ и вазможнимъ мужемъ кралѣвства войводомъ Радосавомъ Павловићемъ (чис. **116**.)

1443. Стефанъ Тврткo Тврткoвићь краљ босанскій **1443**. Іун. **22**. диже свое новце, што є имао у Дубровнику, а затимъ домало и умре. (чис. **135**).

Примѣч. Цесаръ Фридрихъ II. обдари войводу Стефана достоянствомъ Херцега; онъ назове свою

државу »Војводство светога Савве,« а народъ є прозове Херцеговиномъ. Онъ се најрадіе подписивао: Стефанъ великій војвода русага босанскога; а сынови нѣгови и сви други називали су га Херцегомъ Стефаномъ. Онъ є свое старо презиме Хранићь промѣніо у Косарићь (Косара). Онъ є имао три сына и єдну кћерь. Владислава и Влатка родіо є съ првомъ женомъ Єленомъ, кћеромъ кнеза Лазара Гребљановића; а трећегъ сына Стефана и кћерь Катарину родіо є съ другомъ женомъ Єленомъ, коя є была кћи Господина Баоше. Стефанъ наймлађій сынъ Херцеговъ потурчи се за инатъ браћи, и узме име Ахметъ, а Владиславъ и Влатко подѣле између себе Херцеговину; Владиславу припадне горња, а Влатку долња съ Кастел-Новимъ.

1443 — 1460. Стефанъ Томашъ, шестый краљ босанскій, другій сынъ Остое Христића, имао є за жену кћерь Херцега Стефана Катарину. Онъ самъ каже, да є много почтенога споменуђа славнога краля Остое сынъ и наслѣдникъ. Дао є Дубровчанима повелю **1444.** подписану овако: Стефанъ Томашъ краљ божіомъ милостью Срблѣмъ, Босни, Приморю, Хомской земљи, Далмаціи, Хрватомъ, доњимъ краємъ, западнимъ странамъ, и пр. у коіой каже, да су му поклисари Дубровачки дошли у славный дворъ кралѣвства у Крешево, и потврђуе имъ све повелѣ Господе Србске и Босанске, а они нѣму обричу илаћати доходакъ србскій по **2000.** перпера сваке године, и другій доходакъ одъ **500.** перпера (чис. **136**).

1451. Истый краљ Стефанъ Томашъ, у име свое, и у име свога сына Стипана, дае повелю у своимъ сталномъ мѣсту у Бобовцу Дубровчанима, у коіой се обвезуе съ њима заедно ратовати супротивъ Херцегу Стипану Вукчићу (чис. **140.**) Онъ є по наговору Унгарскога краля Матіе Корвина задавлѣнъ **1460.**

1460—1463. Стефанъ Томашевићь краљ Срблѣмъ, Босни, Приморю, Хумской земьи, Далмаціи, Хрватомъ, доњимъ краємъ, западнимъ странамъ, Усорѣ, Соли, Подриню и пр. седмый и послѣдній краљ босанскій, сынъ одъ невѣнчане жене Стефана Томаша, а не одъ Катарине Херцегове. Онъ є **1461** у граду Яйцу дао Дубровчанима повелю, съ коіомъ потврђуе све пређашнѣ повелѣ Господе Српске и Босанске, а ови се нѣму обвезую плаћати обичне доходке. — У другой повельи одъ исте године именуе, да му є отацъ быо краљ Томашъ, и обвезуе се Дубровчанима исплатити оно сребро, што имъ нѣговъ отацъ краљ Томашъ ніе быо исплатіо (чис. **150. 151.**)

1463. Турцы притисну сасвимъ Босну, погубе краля Стефана Томашевића, и одъ те године рачуна се робство народа босанскога.

---

2. Кралѣви, Цареви, Деспоти Српски

а) Одъ Лозе Немањића.

1159—1195. Стефанъ Неманя I. као великій жупанъ. Онъ є године **1169** отео одъ Мађара Босну, и укротіо све манѣ жупане; а затимъ отме и одъ Грка выше градова, те оснуе єдну пространу државу, коя є у себе садржавала ове данашнѣ провинціе: Србію, Сремъ, Славонію, Босну, Далмацію, Херцеговину, Црну Гору, часть Арбаніе и Македоніе. Године **1188** угостіо є Фридриха I. кои є ишао съ крстоносномъ войскомъ у Єрусалимъ. Онъ є осимъ многи други задужбина, кое є учиніо, сазидао манастиръ Студеницу (у нахіи Новопазарской, у данашньой Србіи, кои є недавно одъ Србаля поновлѣнъ), кои се послѣ назвао: Лавра Студеничка, или Српска Лавра. Стефанъ є имао три сына, кое є изродіо са

своіомъ женомъ Анномъ, кћеромъ бана босанскогъ Бориса Коломанова: Стефана, Вука и Растка, у калуђерству названога Савва. Пошто године **1195** преда одъ свое волѣ владу своимъ найстаріемъ сыну, покалуђери се у Студеницы подъ именомъ Симеона; а доцніе пође у свету Гору и ту са своимъ сыномъ Саввомъ положи темељ манастиру Хилендару, у комъ и умре **1200** Фебр. **13.** а послѣ осамь година нѣгове свете моћи пренешене су у Студеницу у Србію.

1195—1204. Стефанъ првовѣнчаный, Немањић I. као великій жупанъ. Насловъ великога жупана у старо доба значіо є далеко выше, неголи наслов великога кнеза. У оригиналнымъ саставцыма Св. Савве (**1199-1210**) и Дометіана (**1264**) Стефанъ првовѣнчаный, старіи сынъ Немањинъ, називао се пре крунисаня свога велій или великій Жупанъ, а млађій нѣговъ братъ Вуканъ »великій кнезъ.« Стефана є краљ Унгарскій, на коекаква обећаваня и на молбе Вука Немањића, сбаціо съ престола а мѣсто нѣга ступіо є на владанѣ:

1204—1205. Вуканъ (Волканъ, Вукъ) Немањић II. братъ првовѣнчанога, и онъ првый назове се краљ Србскій. Како чуе св. Савва, да му се браћа свађаю око престола, дође брже болѣ изъ св. Горе у Србію, те ій помири. Вукъ уступи брату престолъ, а онъ пође у Зету, и подъ старость покалуђери се. Одъ Вукана произлазе Балшићи по танкой крви.

1205—1228. Стефанъ Првовѣнчаный по другій путъ на престолъ србскій дође. Онъ се звао првовѣнчанимъ, єръ є првый быо између владателя србски, кои є на престолъ вѣнчанъ. Кадъ се Стефановъ братъ Савва изъ Никее као Архіепископъ врати, онъ га онда по обичаю источномъ на престолъ вѣнча и окруни. Стефанъ є сазидао манастиръ Жичу, и умро є **1228** године, а тѣло му є саранѣно у манастиръ Студе-

ницы у гробу нѣговогъ отца Неманѣ I. Онъ є имао жену Евдоксію, съ коіомъ є родіо четири сына: Радослава, Предислава (кои є быо Архіепископъ србскій подъ именомъ Савва II.), Владислава и Уроша.

1221. Светый Савва, сынъ Неманѣ првога, поставлѣнъ є првимъ србскимъ Архіепископомъ, и хиротонисанъ є на то достоинство у Никеи **1221.** Онъ є установіо дванаисть Епископата србски, и Архіепископску столицу. Ти су Епископати слѣдећи: **1.** у Захолміи, **2.** у Стону при мору близу Дубровника. **3.** у Дабру. **4.** у Будимљи близу Црне Горе. **5.** у Раши. **6.** у Студеницы. **7.** у Призрену 8. у Грачаницы на Косову. **9.** у Топлицы. **10.** у Браничеву. **11.** у Моравицама. **12.** у Београду. Св. Савва избере свога ученика Іеромонаха Арсеніа, мужа побожна и добродѣтелна, и мѣсто себе постави га **1236.** за Архіепископа, а онъ пође у Єрусалимъ, пређе Сирію, Палестину, Египетъ, и враћаюћи се кући дође у Бугарску, у градъ Трновъ, ту разболи се и умре **1237,** одкуда му є послѣ тѣло свето, настояванѣмъ краля Владислава, нѣговогъ сыновца, пренесено у манастиръ Милешеву; но одтуда по заповѣди злочестивога Синан-Паше пренешено буде у Београдъ, и на полю Врачару спалѣно **1595.**

1228—1234, Радославъ, или Стефанъ Храпавый, Немањићь III. найстаріи сынъ Стефана Првовѣнчанога. Нѣга є Св. Савва на престолъ србскій вѣнчао у Приштини. Онъ є велику часть Бугарске посвоіо, и много земаля Грцыма отео, па найпослѣ и Сремъ, што су му Мађари были узели, одъ њи є преузео. Порода ніе имао, а будући є оболіо, или као што нѣки веле, мало съ ума сишао, и то због зле жене; то му кралѣвскій престолъ іошъ за нѣгова живота преузме братъ Владиславъ, а онъ пође у Дубровникъ, и ту изда єдну повелю Дубровчанима, у коіой се назива Стефанъ Радославъ въ Христа Бога

вѣрный краљ всѣхъ рашкихъ земљ и тревунискихъ, унукъ светога Симеона Неманѣ, и сынъ првовѣнчанога краля блаженопочившега Стефана Монаха **1234.** Онъ овдѣ споминѣ, као да є побѣгао испредъ брата Владислава (чис. **2.**). Даровао є Дубровчанима островъ Ластово (Lagosta.)

1234 — 1240. Владиславъ, Немањић **IV.** братъ Радосављевъ, а трећій сынъ првовѣнчанога. И нѣга є Св. Савва на престолъ Србскій вѣнчао. Онъ є почео првый руде копати, те тимъ обогати се, и заведе у своме двору господскій начинъ живљења. Онъ є умро **1253**, и погребенъ є у манастиру Милешеву, кои є одъ нѣга сазиданъ, пренесавши найпре и тѣло свога стрица Св. Савве у истый манастиръ. Нѣму су Дубровчани обећали **1236.** свое пріятељство, и давати му **1000** перпера, и **50** лаката скерлета чистога црвенога, (чис. **3.**), а онъ њима прашта могориште, *) што су давали одъ жрновнице (чис. **6. 7. 9.**). Сви готово историцы веле, да онъ ніе имао порода; но то треба разумѣти, да ніе имао мужкога чеда, єръ нѣгова єдна кћи была є удана за кнеза Ђуру, кои у писму Дубровчанима вели: да саду су ходили мои жупљяни, кое є дао краљ Владиславъ мени и моіой жени а своіой кћери (чис. **10.**). Онъ се подписивао: Стефанъ Владиславъ съ помоћию божіомъ краљ всѣхъ Рашкихъ земљ, и Діоклитіе, и Далмаціе, и Тровуніе, и Захолміе (чис. **7.**).

1240 — 1272. Урошъ I. Великій краљ, Немањић **V.** сынъ Стефана првовѣнчанога и наймлађій братъ Владисављевъ. Онъ є имао два сына, Драгутина и Милутина, а умро є у Драчу, кудъ є было побѣгао одъ свога сына Драгутина. Тѣло му є послѣ пренешено у манастиръ Сопоћане (више Новогъ

---

*) Могориште? да небуде то ушуръ одъ млина?

Пазара), кои е онъ истый сазидао. Види се да е онъ нешто зазирао одъ свое снае, жене Владисављеве, коя се годиве **1244** у Дубровнику налазила; ерь Іованъ Михаилъ кнезъ Дубровачкій пише му овако: кунемо се теби веліему крали рашкому и поморскому Стефану Урошу, да ни съ нашимъ савѣтомъ, ни съ нашимъ знанѣмъ, краљица Владисављева, изъ нашега града, ни по мору, ни по суху, ни у Босну, да непошлѣ ни књига (писама), ни посланике на твое зло (**1244**. чис. **12**.) — Изъ уговора учинѣногъ **1253** съ Михаиломъ Асењомъ, Царемъ и Самодржцемъ Бугарскимъ, на комъ су писму сва готово властела Дубровачка подписана, види се да су онда обадвѣ стране биле у рату съ Урошемъ Србскимъ. Него є то чудно, што се у истомъ писму споминѣ Владиславъ као живъ съ овимъ рѣчима: и ако Богъ поможе светому ти царству испудити врага твога и нашега, Уроша изъ Српске землѣ, и брата нѣгова Владислава и пр. (чис. **16**.). Дакле Владиславъ ніе морао умрети **1240** године, као што гдѣкои потврђую, него є само те гидине уступіо кралѣвскій престолъ своимъ млађемъ брату. Исте **1253** године и Урошъ дае трговцыма Дубровачкима слободштине, да могу по нѣговой земьи слободно съ трговиномъ ходити (чис. **17**); тако дакле Република Дубровачка одъ обадвѣ стране заштићена є была. Има іошъ одъ Уроша нѣколико повеля, у коима се онъ гдѣгдѣ не само кралѣмъ всѣхъ Србскихъ земель и Приморскихъ, него и Самодржцемъ назива (чис. **21.22.23.24.25.26**). Такођеръ и нѣгова жена Єлена дала є єдно писмо Дубровчанима, у комъ вели: ако краљ усхтѣ послати какву войску на Дубровникъ, да ће она то, што преможе, дати граду на знанѣ (около **1268**. чис. **27**.). Одъ Уроша повишенъ є доходакъ србскій одъ **1000** на двѣ хиляде перпера (чис. **24**).

1272—1275. Драгутинъ, Немањићь **VI**. ста-

ріи сынъ Уроша великога, због свое велике слабости уступи краљевскій престолъ млађемъ брату Милутину; и умро є **1317** Мар. **22.** у Срему, називаюћи се краљемъ Сремскимъ, оставивши послѣ себе сына Владислава, кои є нѣколико година у Срему владао, и називао се такођеръ краљемъ.

1275—1321. Милутинъ, Стефанъ Урошъ, Немањићь **VII**, млађій братъ Драгутиновъ. Године **1291.** Милутинъ притисне еву Босну пода се, а **1321** престави се у престолномъ своемъ граду Неродимљи. Осимъ премноги други задужбина, кое є учиніо, сазидао є манастиръ зовомый Бањска, гдѣ му є и тѣло положено. Двапутъ се женіо. Одъ прве жене Єлисавете, кћере Андріе III. краля Унгарскогъ, имао є сына Стефана Дечанскогъ; а одъ друге жене Симониде, кћере Грчкогъ цара Андроника, имао є сына Константина. Милутинъ се подписивао просто: Стефанъ краљ Српскій, или Стефанъ по Милости Божіей краљ Србске землѣ и поморскихъ (чис. **28. 29. 30. 31.**)

1321 — 1336. Стефанъ, Урошъ III. краљ Дечанскій, Немањићь **VIII.** сынъ Милутиновъ. Онъ є сазидао манастиръ Дечане у Метохіи близу Призрена и Пећи, гдѣ му и моћи почиваю; удавлѣнъ є **1336** у Звечану. Онъ є уступіо Дубровчанима Стонъ и Стонскій Ратъ, а они нѣму за то да плаћаю по **500** перпера млѣтачкихъ, осимъ оны **2000** перпера, што су и пре плаћали као доходакъ србскій. Стефанъ по милости Божіей краљ все Србске земле и поморске **1325** (чис. **37.**) Сувыше обећаваю му Дубровчани, да пребыва Попъ Србскій и да пое у црквахъ кое су у Стону и у Рату **1334** (чис. **39.**)

1336—1356. Стефанъ Душанъ Силный, Немањићь **IX.** првый Србскій царъ, сынъ Стефана Дечанскога, вѣнча се на престолъ **1336.** Онъ є тринаисть понайвыше срећны ратова водіо, и у своимъ

силнымъ рукама држао е деветъ главны провинціа: Србію, Босну и Далмацію, Албанію, Епиръ и Тесалію, Мацедонію, Бугарску и Романію, осимъ други мањи покраина и земаля. Године **1340** заповѣди Архіереима, кнезовима и властелима, да се скупе у градъ Скоплѣ, гдѣ на сабору ту држаномъ, єдногласно поставлѣнъ буде Архіепископъ Іоаникій II. за Патріарха Србске землѣ. Онъ установи орденъ Св. Стефана, уреди придворна достоянства по обичаю другы Дворова, и раздѣли землю на осамь намѣстничства, поставивши у свакомъ одъ овы по єдногъ Управителя. Године **1356** удари на Грке у намѣри да задобіе Цариградъ; но у Романіи у єдномъ селу ухвати га грозница, и ту поменуте године **1356** напречацъ умре. До **1346** год. **26.** Окт. онъ се подписивао Стефанъ краљ и съ Бегомъ Сажодржацъ Српскій (чис. **40. 41. 42**); а доцніе Стефанъ въ Христа Бога Благовѣрный Царъ Србљемъ и Гркомъ **1350** (чис. **43. 44.**). Тѣло му є саранѣно у Србіи, у цркви Св. Арханѣела Михаила, кою є онъ сазидао на рѣку Бистрицы близу града Призрена. Сва фамиліа Неманића славила є Св. Арханѣела Михаила као свога домаћега Покровителя.

1356 — 1367. Урошъ **V.** Неманићь **X** и послѣдній, другій Србскій царъ, сынъ Стефана Душана. Нѣга є године **1367.** Дек. **2.** убіо у лову краљ Вукашинъ на полю Косову, не далеко одъ Неродимлѣ. Тѣло Урошево найпре є саранѣно было у цркви Успенской више Неродимлѣ, а послѣ дугогъ времена пренешене су му свете моћи у Сремъ, у Фрушку Гору, и положене у манастиру Язку. Одъ цара Уроша има више повеля: чис. **45. 46.** у коіой покланя Дубровчанима островъ Млѣтъ; чис. **47.** у коіой се споминѣ, како є царъ Душанъ наредіо, да се доходакъ Стонскій одъ **500.** перпера има давати Богородицы Синайской, и тай завѣтъ садъ царъ

Урошъ потврђуе; чис. 48. 49 у коіой покланя Дубровчанима землѣ одъ Люте до Курила, то есть до рѣке Омбле, све сврхъ брда до мора, како се камењъ валя чис. 50. 53. 54. 55. и подписуе се: Стефанъ Урошъ въ Христа Бога Благовѣрный Царъ Сребемъ и Гркомъ.

б) Лоза Мрнявчевића.

1367—1371. Краљ Вукашинъ. Онъ године **1371** сукоби се съ Муратомъ на рѣцы Марицы, бой се жестокій заметне, у комъ Углѣша и Гойко Мрнявчевићи, браћа Вукашинова, и храбрый Реля погину; а Вукашинъ побѣгне истина, но убіе га **1371** нѣговъ слуга, Никола Арсоевићь. У Вукашина су была четири сына: Марко, Андріа, Иванишъ и Митрашко, и двѣ кћери: Русна и Милица, коя є удата за Ђурђа Балшића. Два прва сына, Марко и Андріашъ, споминю се у повельи, кою є Вукашинъ дао Дубровчанима **1370** Апр. 5. и подписуе се на ньой: Въ Христа Бога Благовѣрный и Христолюбивый Вькашинъ Краљ. Балшићь живіо є у любови съ Вукашиномъ, као са своимъ тастомъ или пунцемъ.

По смерти Вукашиновой Турцы притисну нѣку часть нѣговы земаля, а надъ осталима владао є нѣговъ найстаріи сынъ Марко, у нашымъ пѣснама славно познатый Краљевићь Марко, кои є у Прилипу сѣдіо, и себе краљемъ прогласіо. Но мало є времена краљевао, єръ му Лазаръ Гребляновићь преотме све готово землѣ. Марко отиде Турцыма да имъ служи, и погине **1395.**

Иванишъ, трећій сынъ Вукашиновъ, а братъ Марка Краљевића придружи се Балшићима, кои му даду нѣку часть земаля, што су притисли одъ отца му Вукашина, и одъ брата му Марка, да ій ужива докъ є живъ. Погинуо є **1385** као што ће се и ниже споменути.

в) Лоза Гребљановића.

1371—1389. Кнезъ Лазаръ Гребљановићь почео є године **1371** владати народомъ, и одъ многи великаша, ако и не одъ сви, припознатъ є за цара. Онъ є имао за супругу прапраунуку Немањину Милицу, съ коіомъ є родіо три сына: Стефана, Вука и Лазара, и петъ кћерій: **1.** Мару, удату **1363** за Вука Бранковића. **2.** Єлену, удату найпре за Николу Гара, Палатина Унгарскога, а по смрти нѣговой **1386** за великога Војводу босанскога Сандала Хранића. Да є она рођена кћи кнеза Лазара споминѣ се у Споменицыма чис. **87.** кадъ є године **1403** поставила у комунъ Дубровачкій **2000** златны дуката на оставу; далѣ чис. **109.** кадъ є године **1429** на оставу дала у истый комунъ **1000** дуката; но доцніе **1436** ову хиляду дуката дигла є сама своіомъ главомъ чис. **110**; а изнова оставила на сачуванѣ у єдномъ маломъ ковчежцу оботце златне са четири камена црлѣна велика а два мала, съ дванаисть зрна великога бисера, оковани, оковани сви у злату; и іошъ друге оботце съ четири камена плаветна и четири камена црлѣна у злату; и іошъ єданъ веначацъ одъ бисера съ **230** зрна, чис. **121.** Она се преставила **1437** а нѣнъ мужъ Сандалъ **1435.** **3.** Деспу, удату за Шишмана краля Бугарскога, а а по смрти нѣговой за сына Страцимирова ђурђа Балшића Зетскога господара. **4.** Вукосаву, удату за војводу Милоша Обилића. **5.** наймлађу Милеву, удату године **1393** за турскога цара Баязита I.

1375. Кадъ су Турцы подложили Романію, єдну часть Мацедоніе, Тесалію, Бугарску, препадне се кнезъ Лазаръ, да и на Србію не дођу, те заключи съ њима миръ, обећавши да ће имъ плаћати данакъ, и давати у помоћь по **1000** војника.

1376. Пренесе Лазаръ свою столицу у градъ Призренъ, ту се вѣнча на престолъ, као и Немањићи

што су чинили, и прогласи се царемъ Срб́скимъ; но сви су га и доцніе, већь уобичаенимъ именомъ, Кнезомъ називали.

1382. Отео є Лазаръ одъ Мађара нѣке землѣ око Саве, што су они были притисли, и томъ приликомъ дао є разорити Београдъ, да се Мађари нѣгови непріятељи небы ту у нѣму угнѣздили.

1389. Юнія **15.** Косовска битка, у коіой є погинуо и кнезъ Лазаръ, и турскій царъ Муратъ.

1389—1406. Царица Милица, удовица Лазарева, и Стефанъ Лазаревићь нѣнъ сынъ. Њи є Баязитъ I. оставіо да владаю Србскомъ зе́мльомъ, али подъ тимъ уговоромъ, да Стефанъ мора ићи съ войскомъ у све ратове цару турскомъ у помоћь, да му плаћаю свакe године данакъ, и да му даду княгиню Милеву за супругу, кою є године **1393.** кадь є нарастла, и узео.

1395. Окт. **10.** погибе Кралѣвићь Марко съ Константиномъ и Драгашемъ, кои су заедно са Стефаномъ Лазаревићемъ помагали Баязиту противъ Влашкога войводе Мирче.

1398. Окт. **6.** Вукъ Бранковићь умре, отрованъ у Цариграду. У нѣга су была три сына: Григорій или Гргуръ, Ђураћъ и Лазаръ. И онъ є дао єдну повелю Дубровчанима године **1387.** Іан. **10.** изъ кое се увиђа нѣгова властолюбива намѣра, говорећи: ако ми Богъ поможе, те буде тудези мое владанѣ, куда су были тргови и сланице у прве господе, и у цара Степана, тудези да буду и сада. — Више пута у истой позива се на повелѣ великога Господина Цара Стефана, и Господина Кнеза (ваљда кнеза Лазара), чис. **73**, а Дубровчани опетъ одъ свое стране обећаваю се Господину Вуку Бранковићу, и Госпоћи Мари, и њіовымъ сыновима, Гргуру, и Ђурђу, и Лазару држати њіове покладе, какви му драго были, безъ никаква лукавства; и ако неузможе Вукъ држати Србску землю, него га иждену

Угри или Турцы, или кто другій, да ће га они примити у свой градъ, и ако усхоће да себи сагради цркву по своіой вѣри, слободно. (чис. **76.**)

1403. Стефанъ Лазаревићь придоби нѣку частъ свои земаля, што су Турцы были обладали, и Београдъ, кои су Мађари обновили и држали.

1406. Престави се царица Милица, као калуђерица, подъ именомъ Єфросине.

1406 — 1427. Деспотъ Стефанъ Лазаревићь самъ, сынъ кнеза Лазара, вѣнча се на престолъ Деспотскій. Исте прве године дао є єдну повелю граду Дубровнику, съ коіомъ потврђуе све оне законе и слободштине, што си имали у прве Господе Србске, и у Цара Стефана, и у родителя нѣгова Светога кнеза Лазара и у светопочивше Госпоће кира Єфросине. Дакле овдѣ спомине свою матерь као калуђерицу, и подписуе се: Милостїю Божіею Господинъ Вьсой земли Србской и Поморію и подунавскимъ странамъ Деспотъ Стефанъ. У граду Борчу **1406.** Дек. **2.** (чис. **90.**)

Стефанъ Лязаревићь, бавећи се у Цариграду, ожени се за Єлену Кантакузену, но порода съ њомъ ніе имао. Онъ є сазидао манастиръ Манасію у Ресави. Нѣга народъ обично зове высокій Стефанъ.

1406. Три сына Вука Бранковића: Рабъ Христу Богу Господинъ Гргуръ, и Господинъ Ђурађъ, и Лазаръ съ Госпоћомъ майкомъ Маромъ, потврђую у Вучитрну **29.** Дек. **1406** Дубровчанима све повелѣ, кое су имъ дане быле одъ Господина великога цара Стефана, и одъ Господина светога кнеза Лазара, и одъ Господина и родителя Вука; изъ кога писма види се, да су и они имали свои земаля, надъ коима су заповѣдали као самовластни господари (чис. **91.**) Съ другимъ пакъ писмомъ Окт. **3.** године **1414.** опетъ њи сва троица заедно съ майкомъ прилажу храму святаго и преподобнаго отца нашего Па-

вла, иже во святой горѣ Атона, села: Дорошевце и Ядренице, Вранин долъ на Лабу, Патеиколо у Труповштице; и сувыше двадесетъ литара сребра на свако годиште да даю одъ њіове куће манастиру светога Павла. Дакле нити є истина, да є Гргуръ, најстаріи сынъ Вуковъ године **1407** умро, нити да є Муса наймлађега сына Вукова, Лазара год. **1410** задавіо, као што гдѣкои историцы пишу.

1409. Стефанъ добіе нѣку часть Босне одъ Сигмунда краля Унгарскога.

1410. Юліа **16.** Муса задави Вука и Лазара сынове кнеза Лазара, а браћу Стефанову.

1413. Кадъ Мехметъ I. прогласи себе великимъ Султаномъ и западны и источны Турака, онда и Стефанъ назове себе самодржцемъ Србскимъ, и огласи Сребрникъ престолнимъ градомъ своимъ. Исте године ишао є Стефанъ у помоћь са своіомъ войскомъ Султану Мехмеду I. трећемъ сыну Баязитову, противъ Мусе, брата Мехмедова, кога су тадъ побѣдили.

1420. Мехмедъ удари на Србію, и отме Никопољ, и друге подунавске градове одъ Стефана.

1421. Балша III. дође у гости своимъ уяку Деспоту Стефану, па кодъ њега и умре; а Деспотъ држећи да има право наслѣдити Балшине землѣ, кои є умро безъ наслѣдника, пошлѣ войску у Зету, те зарати се съ венеціанима, одъ кои преотме доста земаля.

1425. Деспотъ Стефанъ уступи сву Зету своимъ нећаку Ђурђу Бранковићу.

1427. Юніа **19.** умре Стефанъ Лазаревићь, првый Србскій Деспотъ, па неимаюћи свое ни дѣце, ни браће, наименуе Деспотомъ Србскимъ своегъ нећака, предреченогъ ђурка Бранковића, сына Вукова, кога є морао посинити, єръ га овай назива своимъ родителѣмъ, што бы многима дало повода мислити,

да му є онъ башъ правый сынъ быо кадъ се чита повеля **111**; него по срећи у другой повельи чис. **137** болѣ изяснява се, и онде споминѣ найпре свога правога родителя Вука, а послѣ и свога поочима, подъ именомъ родителя Стефана.

г) Лоза Бранковића.

1428—1456. Ђурађъ Бранковићь, доцніе прозванъ Смедеревацъ, другій Србскій Деспотъ, а средньій сынъ Вука Бранковића, родіо се **1367**; ступіо на престолъ Деспотскій у **60.** своіой години. Браћа су му Григорій и Лазаръ умрли пре него што се онъ задеспотіо. Іошъ **48.** свое године ожени се Ђурађъ за Єрину сестру Іована и Константина Палеолога, и съ њомъ є имао три сына: Гргура, Стефана и Лазара, и двѣ кћери, Катарину, удату **1430** за Графа Цељскога, и Мару, удату **1435** за Мурата II.

1429. Благовѣрный Господинъ Србљемъ Ђурађъ **13.** Дек. **1429** у Некудиму потврђуе граду Дубровнику писмо Господина Деспота Стефана, што є Дубровчанима записао до живота свога (чис. **111.**). Пада у очи, да се Ђурађъ у овомъ писму неназива Деспотомъ, него само Господиномъ.

1433. Деспотъ Ђурађъ даде Мађарима Београдъ, и савъ предѣлъ Београдскій, а они њему за то у промѣну даду добра у Мађарской.

1435. Бранковићь вѣнча̄ се круномъ на Деспотскій престолъ, кою му є круну послао на даръ Іованъ Палеологъ.

1438. Бранковићь побоявши се одъ Мурата, кои те године удари на Србію, побѣгне у Мађарску, послѣ у Загребъ, затимъ у Баръ (Antivari), кои є быо єдиный градъ, кои му є остао вѣранъ, потомъ у Будву, и найпослѣ у Дубровникъ, па одатле опетъ **1441** у Мађарску.

1441. Юлія **26**. Остави силно свое богатство у Дубровнику на сахрану, као што се види изъ писма ч. **130**.

1443. Ђураћъ Бранковићь пређе изъ Мађарске у Србію, а съ њимъ и Іованъ Хунядій, кодъ насъ познатый подъ именомъ Сибињанинъ Янко, кои **1441** постао войводомъ Ердељскимъ и Баномъ Тамышкимъ подъ Унгарскимъ краљемъ Владиславомъ. Хунядій надбіе четири пута Турке, и узбіе ій до Софіе.

1444. Бранковићу поврати Султанъ сву землю Србску и Албанску страну, надъ коима є Бранковићь пре владао, и пошлѣ му натрагъ два ослѣплѣна сына Гргура и Стефана; а то є све учиніо, што є Бранковићь наговоріо краля Владислава и Хунядія, да се премире съ Муратомъ, съ коимъ Мађари заключе примиріе на десетъ година.

1446. Септ. **17**. Милостію Божіею Господинъ Срблѣмъ Деспотъ Ђураћъ потврђуе Дубровчанима законе сребрничке Деспота Стефана, да се немаю промѣњивати, као што ій є онъ истый быо промѣніо, кадъ є Сребрницу приміо. чис. **138**. писано у Смедереву.

1446. Исте године и дана у Смедереву потвђуе Дубровчанима заедно са своимъ сыновима Гргуромъ и Стѣпаномъ и Лазаромъ, све милости и записанія, што су имали у прве Господе Србске, и у цара Стефана и у Господина и родителя му Вука, и у Господина светопочившега кнеза Лазара, и у светопочившега Господина и родителя Деспота Стефана, и дава имъ многе друге слободштине чис. **137**.

1454. Бранковићь препадне се одъ Мехмеда, кои му заиште Србію, коя Турцыма тобоже по женидама са Србкињама припада, отиде у Мађарску, и заиште помоћи. Хунядій удари на Бугарску, да одвуче Турке одъ Србіе, у кою су већь были ушли, и много хиляда глава у робство повели, и послѣ крвавога боя, Турцы разбіени врате се натрагъ.

1456. Декем. 2^{1}. умре Деспотъ Ђурађъ Бранковићь у Смедереву, престолномъ своемъ граду. Затимъ постане

1456 — 1457. Деспотовица Єрина, супруга Деспота Ђурђа Бранковића. Но Лазарь, нѣнъ наймлађій сынъ отруе свою матерь наскоро по смрти свога отца; а браћа му Гргуръ и Стефанъ разбѣгну се. Тако остане Деспотомъ Србскимъ самъ.

1457 — 1458. Лазарь Ђурђевићь, наймлађій сынъ Деспота Ђурђа и Деспотовице Єрине. У писму своемъ одъ **12** Авг. **1457.** свѣдочи да є приміо отчинъ и материнъ дѣо, што є быо остао по њіовой смрти у комуну Дубровачкомъ, и назива се Деспотомъ Србскимъ. чис. **146.** Чувши онъ, да є науміо Мехмедъ да удари на Србію, устраши се и умре **1458.** Онъ ніе имао мужке дѣце, него само три кћери, одъ кои найстарія Мара была є удата за Стефана послѣднѣгъ краля Босанскогъ. За Лазаромъ остане

1458 — 1459. Деспотовица Єлена, удовица Лазара Ђурђевића, родомъ Гркиня одъ племена Палеологова.

1458. Господинъ Стѣпанъ, сынъ светопочившега Господина Деспота Ђурђа, и Госпоѣе Деспотице Єрине, дава на знанѣ у писму, да є приміо свой трећій дѣо, што му є иза отца и матере у Дубровнику быо заостао, састоећій се у **5852** дуката; и тай дѣо приміо є по Дамяну Жуевићу, у Смедереву **14.** Декем. **1458.** Сувыше онъ свѣдочи и за свою браћу Лазара и Гргура, да су и они свое дѣлове примили чис. **147.** Онъ преѣе съ народомъ у Сремъ, и прогласи се Деспотомъ.

1459. Србія падне сасвимъ подъ Турке, кои одведу силно роблѣ изъ Србіе, а Деспотица Єлена побѣгне у Мађарску. — Ако є и пала была Србія подъ Турке, опетъ су се одржала независима два Србина.

1459 — 1463. Исакъ и Паво, бывши боляри Србски. Обойца су владала у крайньимъ планинама Србіе, Босне и Херцеговине, но држали су се само до **1463** године, докле нису Турцы и Босну освоили, а онда су пропали. Међутимъ и до тогъ времена признавали су єдни Србьи за свога Господара, Мехмеда II. а єдни Стефана Томашевића краля босанскога.

1459. Турцы овладавши Србіомъ, поставе у Смедереву за Деспота Србскогъ Михаила Абоговића, бывшегъ войводу кодъ Деспота Лазара; но и онъ є те исте године нестао.

Лоза Бранковића у Мађарской.

1459. Паднувши Србія сасвимъ подъ Турке, Стефанъ, средньій сынъ ђурђа Смедеревца, пресели се у Мађарску, то есть у Сремъ, и са собомъ изведе многе Србске фамиліе, кое по Срему насели. Србьи га дакле, живећи у Срему године **1406** изберу и прогласе за свога Деспота. Онъ є выше пута кушао срећу, небы ли се могао опетъ настанити у Србіи; но тамошньи Србьи нису хотѣли никако примити га, и за свога Деспота признати, волећи єдни покоравати се Мехмеду II. а єдни Томашевићу босанскомъ. Године **1461** приморанъ буде побѣћи у Албанію, коя є іошъ у то време подъ владомъ свои кнезова была. Тамо се Стефанъ ожени, и узме за супругу Ангелину, познату међу народомь подъ именомъ Майка Анђелія. — Стефанъ є съ Ангелиномъ имао два сына, Георгіа, у монашеству познатый подъ именомь Максимъ Владика, и Іована Деспота. Кадъ почну Турцы, по смрти Скендербеговой претити, да ће и Арбанію освоити, онда Стефанъ побѣгне оданде **1467** у Италію, и тамо и умре. Фамиліа нѣгова пређе изъ Италіе у Ердељ, а **1485** изъ Ерделя у Сремъ.

1460. Гргуръ Бранковићь, найстаріи сынъ Ђурђа Смедеревца умре. Онъ є имао за жену Теодору, кћерь Матіе Кантакузена, кнеза Арванитске стране, и Деспота Епирскога, съ коіомъ є родіо сына, названога Змай Деспотъ Вукъ.

1496. Въ Христа Бога благочестиви и Христолюбиви Госпоћа Деспотица Ангелина, и Деспотъ Георгіе, и Деспотъ Јованъ обећаваю се прилагати манастиру светога Павла у Атонской гори сваке године по **500.** дуката. У Купинову **3.** Ноем. **1496.** чис. **178.**

У исто време договори се майка са своимъ сыновима, те пренесу тѣло свога отца Стефана у село Купиново у Срему, и ту га положе у цркву светога Евангелиста Луке.

1497. Змай Деспотъ Вукъ умре.

1503. Јованъ Деспотъ, због честогъ нападаня Турака, пренесе свою столицу изъ Купинова у Беркасово, гдѣ мало поживи и умре **10.** Дек. **1503.**

1509. По смрти Јована Деспота, нѣговъ братъ Георгій, садъ већь Јеромонахъ Максимъ, видећи да Турцы навалюю све то више на Сремъ, узме света тѣла отца, матере и брата, и пресели се у Влашку, гдѣ постане Митрополитомъ. Но због ненависти ніе могао ни ту остати, него се опетъ натрагъ врати у Сремъ, у оснуе манастиръ Крушедолъ.

1516. Престави се Архіепископъ Максимъ, званъ Деспотъ Георгій, кои се **1496** постригао.

1597. Мойсей Бранковићь, у монашеству названый Матей, и нѣговъ сынъ Соломонъ, у монашеству Савва, као Епископи подигоше Митрополитскій пресполъ у Янополю.

1680. Савва Бранковићь Митрополитъ Седмиградскій (Ердельскій) умре **1680.**

1689. Георгій вторый Божіею Милостію всѣмъ илиричаскимъ, тракійскимъ, и инымъ восточнымъ и сѣвернымъ областемъ прадѣднаго отечествія наслѣдный Деспотъ, вишой и нижной Мисіи Херцегъ, и великій Кнезъ святой Римской области, такождеже држаВный Святаго Сави, и чрне горе, дединный же Господаръ Херцеговачкій, Сремскій, и Јонеполскіи, Угарскаго Кралевства и странамъ ихъ Грофъ и пр. У Оршави **12.** Юніа лѣта **1689.** (чис. **180**).

---

3. Владатељи Црногорски.

а) Племе Балшића.

1350. Јошъ за владе Цара Србскога Стефана Душана, живіо є Балша или Баоша у Зети као властелинъ Србскій, прозванъ одъ народа Зећанинъ. По смрти Душановой, а за живота цара Уроша послѣднѣгъ, почну нѣки великаши себе проглашавати за самовластне Господаре надъ онымъ провинціама, кое су подъ ньіовимъ управама быле; онда и Балша, притиснувши найпре градъ Скадаръ, а после и осталу долню Зету поредъ мора све до Котора, у чемъ су му нѣгови храбри сынови много помогли, прогласи себе самовластнимъ господаромъ надъ свомъ притиснутомъ Зетомъ. Умро є око **1360.**

1360. Пошто умре Баоша, сынови нѣгови Срацимиръ, Ђураѣъ и Балша II. назвавши се Балшићи, покоре подъ свою власть не само горню Зету, у кою спада и Црна Гора, него и све оне землѣ у Арбаніи до Авлоне на мору (Vallona), а доцніе притисну у Романіи Канину у долньой Арбаніи, и Београдъ Арнаутскій, кои се по турски зове Бератъ, и главно є мѣсто одъ Мусакіе.

1361. Кнезъ Воиславъ Воиновићь, обяви Дубровчанима ратъ. Съ ньимъ пристану и Которани. Онда Дубровчани заишту помоћи одъ Балшића, кои имъ и помогну.

1362. Царъ Урошъ у Оногошту (данашньи Никшићи), учини миръ измећу Дубровчана и кнеза Воислава, и одъ то доба живили су Балшићи съ Дубровчанима у великой любови. чис. **55. 56.** Воиславъ умро е **1366.** Алтомановић нћговъ сыновацъ, притисне му не само нћгове землѣ, него му и сву дћцу поубія.

1368. Дубровачка Република, одма по смрти цара Уроша одправи Балшићима свога посланика Якова Минчетића съ молбомъ, да се царина, кою су были поставили на Даню (Daino) опрости нћзинымъ трговцыма; на што они пристану, и напишу свою повелю године **1368.** Јан. **17.** И сіе записасмо ниже широкога брода у Лћшу (Alessio, градъ), када се диже Срацимиръ и Ђураћъ, и паде на Мати. (Мати или Матія рћка, а тако се зове и предћлъ око те рћке у Албаніи). чис. **63.**

1373. Срацимиръ, найстаріи сынь Балшинъ, умре, оставивши наконъ себе млада и неяка сына, именемъ Ђурћа II.

1373. Исте године кадъ е Срацимиръ умро, дође кћговъ братъ Ђураћъ I у Дубровникъ, и ту съ градомъ понови прећашнѣ пріятельство, и потврди трговачке слободштине, обећаваюћи се, да ће имъ быти пріятель онъ и нћгова породица, да ће ньима и ньіовомъ граду помагати свуда, куда онъ узвлада. и кудъ могне доћи, даће имъ платити све, што бы ко у нћговой земльи учиніо штете ньіовымъ трговцыма, и да имъ царине, кое нису быле у цара Стефана, неће быти ни у нћга, ни у нћгова брата Балше, нити у нћгова сыновца, младога Ђурћа. У Дубровнику **30.** Новем. **1373.** чис. **64.** — Овай

Ђурађъ Балшићь имао є за жену Милицу, кћерь Вукашинову, зато су Балшићи съ Вукашиномъ у миру као приятельи живили.

1374. Кадъ су Банъ босанскій Твртко и кнезъ Лазаръ разбили Алтомановића, и нѣгове землѣ међу собомъ подѣлили, онда и Балшићи нѣке землѣ Алтомановића покрай свое границе притисну, као Требинѣ, Конавле и Драчевицу; и приме къ себи несрећнога Алтомановића. Због ова три мѣста заваде се Балшићи съ Баномъ босанскимъ, и да бы се на лѣпе помирили, састану се обадвойца, и Твртко и Ђурађъ у Дубровнику, али безъ сваке користи. Дубровчани се мало збуне због свое трговине, но Ђурађъ ій утиша са своимъ писмомъ изъ Конавала; да є слободно ньіовымъ людма путовати у Босну, и изъ нѣ враћати се коимъ путемъ хоће; ако ли бы пакъ дошло до рата између нѣга и бана, да ће имъ то на знанѣ дати, да се може свакій на време кући вратити. **30.** Маіа. чис. **72.** Но године **1378** речена три мѣста одступе одъ Балшића, и придруже се Твртку, кои є себе већь и кралѣмъ прогласіо быо.

1376. Никола Алтомановићь умро є кодъ сыновa Балшини.

1379. Јан. **13.** Ђурађъ средньій сынъ Балшинъ умре у Скадру; быо є разуманъ, и у войничкимъ дѣлима врло вѣштъ.

1380. По смрти Ђорђа I остане господаромъ нѣговъ трећій и наймлађій братъ Балша II. и сѣћаюћи се старогъ пріятельства и любави, кою су Дубровчани имали съ нѣговомъ браћомъ и съ ньимъ, даде имъ повелю, по гласу кое допушта се Дубровачкимъ трговцыма водити трговину свуда по нѣговой земльи слободно, плаћаюћи царине по пређашнѣмъ обичаю, како су плаћали при животу брата нѣгова Господина Ђурђа. У Ратцу **20.** Новем. **1380.** чис. **67.** Ратацъ є манастиръ съ црквомъ, храмъ пресвете Богородице,

у нахіи Барской, сазидань одъ кральице Єлене; имао є велике доходке у Паштровићима; но одкако є манастиръ пао у руке Римскомъ свештенству, одъ тада Паштровићи недаю му ништа.

1383. Балша II. завлада Драчемъ (Durazzo), и назове се Дукомъ Драчкимъ.

1385. Балша милости божиомъ Дука Драчки дава на знанѣ, како му є дошао поклисаръ Мате Журговићь одъ града Дубровника, и желећи да остане међу ньима стара любовь, потврђуе повелю свога брата Ђорђа, допуштаюћи да трговцы Дубровачки по нѣговой земльи слободно купую и продаю безъ ни едне забаве, и пр. У Тузима не далеко одъ Подгорице, 24. Апр. 1385. чис. 70.

1385. Балша II. біюћи бой съ Турцыма кодъ рѣке Воюше, кои су были упали у нѣгове землѣ, погине. У истомъ бою съ Балшомъ заедно погинуо є и Иванишъ, краля Вукашина сынъ, а Марка Кралѣвића братъ трећій, и войвода Балшинъ Ђурађъ Хрвавчићь.

1385. По смрти Балше II. постане Господаромъ Зетскимъ Ђурађъ II. сынъ Срацимировъ, кои є дотле затворенъ сѣдіо у кули Драчкой, зато што є непослушанъ быо своимъ стрицу, и што су га се бояли, да неотме стрицу владу, єръ є быо врло бистре памети, а притомъ и несташанъ много. За ньимъ є была удата Деспа, кћи кнеза Лазара, а удовица Шишмана краля Бугарскога.

1386. Одма, како є Ђурађъ II. почео владати, пошлю му Дубровчани свое поклисаре, да имъ старе повелѣ и слободштине потврди, што онъ драговольно и учини. У томъ писму назива се онъ: въ Христа Бога благовѣрни и самодржавни Господинъ Ђурађъ свой Зетской и поморской земльи; и позива се на свога родителя Срацимира, и на стрицеве Ђурђа и

Балшу. Писано подъ Скадромъ 27. Јануар. 1386. чис. 71.

1388. Потврђуе и Венеціанима слободу, да тргую по нѣговой земльи, као што є обичай быо и подъ нѣговымъ старыма.

1389. На битку Косовску ніе приспѣо ђурађъ Балшићь, премда се съ войскомъ быо упутіо, него чувши у путу гласъ о пропасти Србской, врати се натрагъ, проклинюћи Вука Бранковића, што издаде свога господара и свое отачаство.

1394. ђурађъ II. Балшићь, уступи Венеціанима Скадаръ съ уговоромъ, да му они за накнаду тога даду градъ Дривостъ, и да му плаћаю сваке године по хиляду златны дуката. Одъ истога Ђурђа налази се и новацъ сребрнъ съ надписомъ: **M. Balse S. Gorgi.** (Гласникъ Д. С. С. V.)

1405. Умре ђурађъ II. Балшићь, а замѣни га у влади нѣговъ сынъ Балша. Скадрани мрзећи на свое нове господаре Венеціане, предаду се Балши.

1412. На посредованѣ Сандала Хранића помири се Балша III. съ Венеціанима, и учине уговоръ, да му Млѣтачка влада поврати Уцинъ и Будву, и сувыше да му плаћаю сваке године по хиляду златны дуката, као што су негда плаћали великомножномъ Господину ђурђу, нѣговомъ отцу, а да Венеціанима остану сва она мѣста, коя имъ є нѣговъ отацъ ђурађъ II. или продао, или уступіо. Балшина кћи Єлена, была є удата за Херцега Стѣпана. чис. 134.

1419. Балша зарати се съ Венеціанима, и отме имъ Скадаръ.

1420. Балша III. Господаръ Зетскій, последньій Балшићь, умре у Србіи кодъ свога уяка Деспота Стефана Лазаревића, комъ є у гости пошао, а на свое мѣсто быо оставіо Стефана Црноевића (Maga-monte), когъ є уза се као свога по женской крви

сродника одъ некога времена држао, и кои є доцніе постао господаръ одъ Црне Горе.

Одма по смрти Балшиной Венеціани заузму сву долню Зету съ градовима. Стефанъ Црноевићь отиде у Пулю. Стефанъ Лазаревићь, држећи да є онъ правый наслѣдникъ свога сестрића, послѣднѣга Балшића, уђе съ войскомъ у Зету, у подложи ню себи.

1422. Деспотова войска у мѣсецу Декемврію буде разбіена одъ Венеціана подъ Скадромъ.

1423. Деспотъ пошлѣ у мѣсецу Маю нову войску, и предъ ньомъ свога сестрића ђурђа Бранковића, среднѣгъ сына Вукова, кои примора Венеціане те съ Деспотомъ учине миръ.

1425. Деспотъ Стефанъ уступи сву Зету споменутомъ ђурђу Бранковићу.

1426. Зећани позову натрагъ изъ Пулѣ Стефана Црноевића, да га учине Господаромъ одъ Зете.

б) Племе Црноевића.

1427. ђурађъ Бранковићь, као наименованый наслѣдникъ Деспота Србскогъ Стефана Лазаревића, врати се изъ Зете, у коіой є нѣко време владао, у Србію; а Зећани прогласе за свога Господара, Стефана Црноевића подъ именомъ Војводе.

1456. Септем. **6.** Стефанъ Црноевићь учини уговоръ съ Млетачкимъ проведиторомъ Иваномъ Боланомъ, да ће у време рата Млетачкой Републики помагати до Задриме и Лѣша, а да ова дава плату нѣговымъ людма. У томъ уговору Боланій назива Стефана Великимъ Војводомъ. (Актъ у Арк. Млет.)

1451. Млетачкій Дуждъ Францъ Фоскарій у своемъ званичномъ писму одъ **17.** Юлія **1451.** назива Стефана: Великоможный војвода Стефанъ Црноевићь, и потврђуе му нѣгово отчинство, кое є пре имао, и кое сада има; потврђуе му обичне нѣгове

царине и нѣгова солила; одобрава да нѣгова два брата, Ђурашинъ и Койчинъ примаю плате, колико є свакій одъ ньи найпосле имао; и да истый Војвода прима изъ касе у Котору по шесть стотина дуката плате на годину, и пр. (исто).

Стефанъ имао є два сына, Ивана и Ђурђа, а столица му є была у граду Жабляку, у комъ є и умро **1471.** а укопанъ є на острову Кому у Успенской цркви, кою є онъ истый и сазидао.

1471. Иванъ Црноевићь постане Господаромъ Зетскимъ, и народъ га зваше Иван-бегъ.

1474. Кадъ су Турцы ударали на Скадаръ, Иван-бегъ є помагао Венеціанима, и пошто Турцы изгубе преко **7000** войника, врате се напразно. Венеціани желећи Ивана за нѣгову храброст и привржености наградити, наименую га своимъ властелиномъ (патрицій), и нѣгово име уписшу у Златну Кньигу. **24.** Фебр. **1474.**

1478. Мехмедъ II. отме одъ Иван-вега престолный градъ Жаблякъ.

1481. Иван-бегъ преотме одъ Турака Жаблякъ.

1482. Видећи Иван-бегъ, да самъ безъ и чіе помоћи неможе одбранити одъ турске силе свой градъ Жаблякъ, остави га, али га найпре запали, а онъ се повуче у тврде Црногорске Горе.

1484. Иванъ Црноевићь начини на Цетиню манастиръ, и цркву Рождество пресвете Богородице, нарече га Зетскомъ Митрополіомъ, и изда на то свою Диплому **4.** Јануар. **1485**, намѣсти у нѣму Митрополита Висаріона, кои є пре сѣдіо у манастиру Враньини.

1490. Иванъ Црноевићь умре, башъ кадъ му се сынъ Ђурађъ, кои се у Венеціи оженіо за Єлисавету кћерь властелина Венеціанскогъ Антоніа Ерицо, враћао съ невѣстомъ кући, те тако свою снаю ніе ни

видіо очима, а то се догодило **1490**, и погребенъ є у цркви на Цетиню, кою є онъ истый саградіо.

1490. Ђурађъ Црноевићь, сынъ Иван-бега, заступи отца у владаню. Види се да є човѣкъ изображенъ быо, или поне да є любіо изображенѣ и просвѣту, єръ є набавіо типографію съ кирилскимъ словима на Цетиню.

1493. Осмогласникъ штампанъ на Цетиню године **1493** по заповѣсти Ђурђа Црноевића, спада међу найстаріе Србске киьиге печатане.

Братъ Ђурђевъ Стефанъ, одъ народа прозванъ Станиша, сынъ другій Иван-бега, изъ злоће на брата, иоће у Цариградъ Баязиту II. и потурчи се, само да му Баязитъ даде войске, како бы одъ брата себи землѣ преотео. Но Ђурађъ га дочека у Лешкомполю, и войску му разбіе, а Станиша, садъ већь потурченый Скендер-бегъ, побѣгне у Скадаръ; али Скадрани непусте га међу се, те онъ окући се у Арбанашкомъ селу Бушати, одкуда прозове се Башатлія.

1499. Ђурађъ Црноевићь, имаюћи жену Венеціанку, коя се на господство и на угоданъ животъ научила, да бы іой угодіо, пресели се за вазда у Венецію; а сву власть преда Митрополиту Цетиньскомъ; и одтада владаю Владике у Црной Годи.

в) Духовна влада. Владике одъ разны братства.

1500—1697. Будући да ни св. Петаръ I. у своимъ рукописима, ни Симо Милутиновићь у своіой историіи, ни домаћи извори, ни Црногорске хрисовулѣ, неслажу се међу собомъ у реду Владика, него єдни брое выше, други манѣ, єдни нѣке сасвимъ изоставляю, други ій преко реда међу; зато судіо самь, да є найвѣроватіе држати се Милаковића Црногорске историе, кои дубокимъ и любопитльивимъ

своимъ испитиванѣмъ, могао є найболѣ истину схватити.

Ево како св. Петаръ наводи редъ Владика: 1. Германъ. — 2. Павле. — 3. Василіе. — 4. Никодимъ. — 5. Руфимъ Болѣвићь. — 6. Пахоміе Команъ. — 7. Мардаріе Корнећанинъ. — 8. Руфимъ Велѣкрайскій. — 9. Василіе II. Велѣкрайскій. 10. Висаріонъ Баица. — 11. Савва Калуђеричићь (съ Очинића). — 12. Данилъ Сћепчевићь.

А у С. Милутиновића редъ Владика иде овако: 1. Вавилъ. — 2. Германъ. — 3. Павелъ. — 4. Никодимъ. — 5. Мардарій. — 6. Пахомій. — 7. Руфимъ I. — 8. Руфимъ II. — 9. Василій. — 10. Висаріонъ. — 11. Савва. — 12. Данилъ Сћепчевићь.

У хрисовуляма пакъ налазе се слѣдеће Владике съ годинама: Ромилъ Епископъ 1551. — Пахоміе Владика 1569. — Веніаминъ 1582. — Руфимъ 1361. — Мардаріе 1650. — Руфимъ Болѣвићь 1675. — Висаріонъ 1689. — Савва 1696.

Дакле правый редъ Владика Црногорски, кои су владали, може се као найвѣрованіи (по Милаковићу) овай узети:

1. Вавила, кои є замѣніо Господара Црногорскогъ ђура Црноевића.
2. Германъ.
3. Павао.
4. Василіе.
5. Никодимъ.
6. Ромилъ. око 1551.
7. Пахоміе Команинъ 1568.
8. Веніаминъ 1582.
9. Руфинъ Нѣгошъ. 1631.
10. Мардаріе Корнећанинъ 1659.
11. Руфинъ Болѣвићь 1675.
12. Василіе Велѣкрайскій.
13. Висаріонъ Баица 1689.

14. Савва Очинићь **1695.**
15. Данилъ Нѣгошъ огъ **1697—1735.**
16. Савва Нѣгошъ одъ **1735—1750.**
17. Василіе Нѣгошъ одъ **1750—1766.**
18. Опетъ истый Савва одъ **1766—1782.** (Но у те време появи се Сѣпанъ малый, кои є самъ владао одъ **1767—1774.**)
19. Петаръ Петровићь I. (Светый) **1782—1830.**
20. Петаръ Петровићь II. **1830—1851.**

1604. Скадарскій Паша, Али-бегъ Мемибеговићь, удари на Црну Гору, но врати се разбіенъ и ранѣнъ. Погине храбрый Шабанъ-ћая, и до **100** Турака.

1613. Арсланъ Паша съ великомъ войскомъ натисне се на Клименте и на Васоевиће, но грданъ и разбіенъ врати се у Подгорицу. Затимъ уђу Турцы и у Бѣлопавлиће, али безъ обзира побѣгну, и зло страдаю у шуми Косовъ Лугъ.

1685. Висаріонъ Баица постане Владикомъ.

1687. Висаріонъ пошлѣ свое Црногорце Венеціанима у помоћь противъ Турака, кои су были у Новоме (Castelnuovo). Црногорцы дочекаю у кланцыма кодъ Каменога Топалъ-пашу, кои є водіо **4000** Бошняка и Херцеговаца турака у помоћь Новоме, те га ту разбію. Турцы изгубе седамъ баряка, и триста людій.

1690. Сулеиманъ-паша Бегайлія изъ Скадра, послѣ боя кодъ Вртіельке борда (по сата далеко одъ Цетиня), у комъ є бою и славный юнакъ Баіо Пивлянинъ са шестъ свои друга погинуо, изиђе на Цетинѣ, те дигне у лагумъ и манастиръ и дворъ начинѣный Иван-бегомъ, и врати се съ войскомъ у Скадаръ.

Владике Нѣгоши-Петровићи.

1697. Црногорцы изберу за свога Владику Данила Петровића, прозванога по отцу Сћепчевића.

1700. Данилъ є посвећенъ быо за Архіереа у Унгарскомъ граду Сечую одъ Србскога Патріарха Арсенія III. Чарноевића, родомъ Баице.

1704. Владика Данилъ обнови на Цетиню велику цркву Рождество пресвете Богородице, а сатимъ и савъ манастиръ сагради, што є Иван-бегъ найпре быо учиніо, а Турчинъ разоріо.

1706. Удрише на Црну Гору Турцы изъ Херцеговине за звою несрећу. У овомъ бою пало є мртвы Турака **157.** неброећи зароблѣне, кое су послѣ за већу турску срамоту измѣнѣни за прасце.

1711. Михаилъ Милорадовићь полковникъ, родомъ изъ Херцеговине, и Иванъ Лукачевићь капетанъ, Подгоричанинъ, донесу у Црну Гору грамате Петра Великога, писане **3.** Мар. **1711.**

1712. У почетку пролећа Серашћеръ Ахметъ-Паша са **50,000** войске удари на Црну Гору, но га разбію Црногорцы у мѣсту, кое се одъ тога боя прозвало Царевъ Лазъ, єръ су Турцы мртви падали као лазина. Турцы су изгубили **86.** баряка.

1714. Подъ саму єсень удари Думанъ-Паша Ћуприлићь, везиръ, са **100.000** войске на Црну Гору, кою непоштеномъ преваромъ похара, и понали, манастиръ и цркву на Цетиню, што є Владика Данилъ обновіо, разори, и много народа зароби, особито жена и дѣце, и врати се преко приморя.

1715. Владика Данилъ пође у Русію, да милостиню проси.

1716. Врати се Владика изъ Русіе съ граматама писанима **19.** Юліа **1715.** и донесе манастиру и Црногорцыма дарове; то єсть **160.** златны медаля, и **10,000** рубаля.

1716. Два Ченгића, Паше Херцеговачке, съ Бегомъ Љубовићемъ ударе съ войскомъ на село Трњине, но буду разбіени, а у робство падну обадва Ченгића и Љубовићь, и съ њима преко **70**. Турака, кое све Црногорцы у Чеву посѣку.

1719. Србскій Патріархъ Мойсей Чурла у зиму дође у Црну Гору, и посвети за Архіереа Савву Петровића **22**. Јнуар.

1724. Владика Данилъ сагради на Цетиню цркву, храмъ Благовѣштеніе Богородице.

1727. Бећиръ-Паша Ченгићь, желећи осветити свое рођаке, удари съ Херцеговачкимъ Турцыма на Црну Гору, но разбіенъ врати се.

1732. Топал-Османъ-Паша, беглербегъ Румелискій, ударао є на Пипере, коима у помоћь притеку Кучи, и узбію га.

1735. Јан. **11**. престави се Владика Данилъ у манастиру своmъ у Майнама, у комъ є и укопанъ. За њимъ ступи горе реченый Савва.

1736. Владика Савва сагради цркву на Станѣвићима, храмъ живоначална света Троица.

1739. Худаверди-Паша Махмутбеговићь нападне на Куче, но ови везирову войску разбію, и око **70** Турака затворены у едной кули, спале.

1742. Владика Савва пође у Москву съ грамата покойнога цара Петра, да милостиню прими.

1744. Владика Савва дође изъ Москве добро обдаренъ одъ царице Єлисавете Петровне, као што се изъ нѣне грамате **1744** видити може І. Враћаюћи се изъ Русіе удари на Берлинъ, и ту одъ краля Прускогъ, Фридриха великогъ, добіе на даръ златный кретъ на прси.

1750. Турцы изъ Херцеговине и Босне нападали су на Црну Гору, разумѣ се са своіомъ штетомъ.

1750. Василій Петровићь-Нѣгошъ по жељи свога стрица Владике Савве и по жељи народа по-

свећенъ буде у Пећи одъ Патріарха Србскогъ Атанасіа Гавриловића за Архіереа, кодъ кога се претога и учіо. Како дође кући, прими владу, а владика Савва, као човѣкъ тихъ, избере себи за живлѣнѣ манастиръ Станѣвиће, гдѣ се до **1774** године непрестано бавіо у богомоли и око економіе.

1752. Владика Василій отиде у Русію ради обичне милостинѣ. Царица Єлисавета примила га є милостиво, и царски обдарила.

1756. Везиръ босанскій по заповѣди свога Султана опреми **40,000** войске и предъ њомъ своегъ вѣрногъ Ћаю, да попали и пороби Црну Гору, и зайста Чево буде пороблѣно; но **25.** Ноем. Црногорцы изненада насрну на Турке, Ћаю ране, те онъ одатле съ войскомъ утече.

1766. И по трећій путъ Владика Василій упути се подъ зиму **1765.** у Русію да поздрави царицу Катарину, но тамо се разболи, и престави се **10.** Марта **1766** у Петербургу.

1767. Сћепанъ Малый појави се у Црной Гори подъ именомъ Рускогъ цара Петра III. — Србскій Патріархъ Василій Бркићь одъ турскога зла побѣгне у Црну Гору; Сћепанъ га радо прими, и по заповѣди Сћепановой завладичи Арсенія Пламенца, премда є Савва живъ быо.

1768. Везиръ босанскій Сулеймань-Паша, съ **20,000**; Румелискій беглеръ-бегъ съ **20,000**; а Скадарскій Паша Мехмедъ Бушатлія съ **27,000.** войске уєданпутъ са три стране нападну на Црну Гору, но грдни врате се, премда су и они доста штете Црногорцыма учинили.

1769. Князъ Долгоруковъ донесе грамату писану **29.** Ian. **1769** одъ царице Катарине II. коя є у Црной Гори прочитана **6.** Авг. и позива народъ христіанскій да се диже на Турке.

1769. Окт. **13.** Князъ Долгоруковъ спусти се

у Грбаљ, и у мѣсту названомъ Язъ навезе се на море, и отиде у Русію. Одведе са собомъ такође и Василія Бркића, послѣднѣгъ Србскогъ Патріарха.

1774. Маіа мѣсеца некаковъ Станко Гркъ по ноћи заколѣ Сћепана Малога по наговору Скадарскогъ Везира Мехмедъ - Паше Бушатліе, одъ кога є убица добіо на даръ, као што веле, сребрне токе Бая Пивлянина.

1774. По смрти Сћепановой дође на владу предреченый Владика Савва, кои се дотле на Станѣвићима бавіо. А у исто доба Мехмедъ - Паша Бушатлія са **30,000** войске удари на Куче, одкуда се врати у Скадаръ съ већомъ штетомъ неголи съ добиткомъ.

1782. У Фебрару престави се Владика Савва у манастиру Станѣвићима, а владу преузме Архімандритъ Петаръ Петровићь Нѣгошъ; еръ и владика Арсеніе Пламенацъ набрзо после Савве умре.

1784. Архімандритъ Петаръ пође у Карловце Сремске, и ту га Митрополитъ Мойсей Путникъ завладичи **14.** Окт.

1785. Юнія мѣсеца, кадъ се Владика Петаръ у Русіи налазіо, Махмутъ - Паша Бушатлія, прозваный Карамахмутъ - Паша, везиръ Скадарскій, а сынъ прећашнѣга Мехмедъ-Паше, прошавши съ войскомъ силовитомъ крозъ Лѣшанску и Рѣчку нахію, изиће на Цетинѣ, гдѣ манастиръ оплѣни и запали, па се преко Ловћена и Паштровића врати у Албанію.

1786. Врати се Владика Петаръ изъ Русіе празне руке, па сувыше нађе и Црну Гору похарану. Онъ оправи цркву и манастиръ, што є Бушатлія быо запаліо.

1788. Маіоръ Филипъ Вукасовиѣь съ **400** солдата и съ великимъ новцыма дође у Црну Гору, и донесе одъ Цара Іосифа II. грамату писану **17.** Апр. да се Црногорцы дигну противъ Турака, коима є

Аустрія ратъ обявила. — Исте године дође у Црну Гору и Рускій полковникъ Тутолминъ, и онъ донесе грамату подобногъ садржая одъ царице Катарине II. — Црногорцы и Брђани изиђу на границу Албаніе, те затворе Турке у градове. Скадарскій везиръ удари на Пипере, да облакша затворенымъ Турцыма, али видећи, да ніе на мекано ударіо, повуче се съ разбіеномъ войскомъ у градъ Спужъ, а одатле у Скадаръ, оставивши граду помоћь за обрану.

1795. Никшићски и Колашински Турцы увуку се у Морачу, и нѣколико села запале; но кадъ се врате, дочекаю ій Морачани у єдномъ тѣснацу, и попрате ій съ пуцнявомъ као што треба. Тридесетъ и седамъ турски одсѣчены глава донесу Морачани на Чепића главицу. Одъ овога боя остала є међу народомъ и србскимъ и турскимъ єдна пословица, кою неумѣмъ управо изрећи, али є наликъ на ове рѣчи: »Ласно є узъ Морачка брда узићи, али є тежко низъ Морачка брда сићи.«

1796. Юлія **11.** Бой у Мартинићима између Црногораца и Махмутъ-Паше Везира Скадарскога, кои разбіенъ и ранѣнъ утече у градъ Спужъ.

1796. Везиръ Скадарскій Махмутъ-Паша Бушатлія оздрави одъ ране, па желећи осветити се Црногорцыма, пође на њи съ 30,000 войске. Ови га дочекаю, и разбію у Крусама, и главу му посѣку, коя се и данась на Цетиню храни.

1804. Двадесетъ и двѣ фамиліе Требѣшана преселе се у Русію, а остале одврати Владика Петаръ, еръ бы се тимъ Брда онеячила.

1806. Воевали су Црногорцы заєдно съ Русима у Далмаціи противъ Француза. Та ствар ніе давнашня; зато престаемъ о томъ говорити.

1830. Владика Петаръ преставіо се на Лучинъ данъ **18.** Окт. **1830.** у **81.** години свога живота, и народъ га Црногорскій своимъ Светителѣмъ на-

зива. — Тай истый данъ главари обуку владичиногъ наслѣдника Рада Петровића Нѣгоша, мирянина, у свештеничке ризе, и даду му архіерейску штаку у руке, за знакъ да га признаю за свога Господара.

1830. Радо Томовъ Петровићь, новый Господаръ Црногорскій, родіо се **1.** Новем. **1813**; дакле имао є само **17.** година. Онъ є одма одъ Призренскогъ Владике Захаріе, кои є по допуштеню Скадарскогъ везира на островъ Комъ дошао, ту у Успенской цркви рукоположенъ за Діакона и Свештеника, и произведенъ є за Архімандрита. Младый Господаръ назове се Петаръ II.

1833. Истый Архімандритъ Петаръ II. посвећенъ є у Петрбургу **6.** Авг. године **1833.** за Архіереа у присуству самогъ Императора Николе. Онъ є быо не само ученіи, него и мудріи одъ свію Владика Црногорски.

1851. Умро є **19.** Окт. **1851.** и съ њимъ є престала духовна влада (Теократія) у Црной Гори.

---

4. Турско царство.

1300 — 1326. Єданъ одъ монголски Ємира, именомъ Отоманъ или Османъ **1300.** утабори се са своіомъ четомъ у равницама Витиніе, у малой Азіи, и ту притисне многе землѣ Византискогъ царства, а сынъ му Орканъ **1326** године, мало пре отчине смрти, отме Брусу. Изъ тій земаля Отоманъ оснуе царство Отоманско или Османско, а као што мы зовемо Турско или Отмановића, и одма затимъ **1326** умре.

1326 — 1359. Орханъ сынъ и наслѣдникъ Османовъ распростран свое царство, освоивши Ни-

кею, Никомидію и више провинція у малой Азіи чакъ до Хелеспонта. Онъ се првый назове Султанъ и Падишахъ, и у Бруси намѣсти свой престолъ. Онъ заведе Яничаре, међу кое є утрпавао найболѣ и найодабраніе младиће христіанске, кое бы онъ заробіо, па одма потурчіо. За Орхана была є удата Теодора, кћи Іована VI. Кантакузена, па зато є после тражіо, да му се даде миразъ женинъ.

1357. Солиманъ, Орхановъ старіи сынъ, преће Хелеспонтъ узме Галиполи, и томъ побѣдомъ отвори Турцыма путъ у Европу; но године **1358** падне съ коня и издахне.

1359 — 1389. Муратъ I. Орхановъ млађій сынъ, уђе съ Яничарима, кое є онъ іошъ болѣ уредіо, у Грчку, освои Дренопољ (Єдрену) и Филибу **1361.** већій дѣо Тракіе и Македоніе, и проће све землѣ лежеће између Дунава и Ядранскогъ мора.

1365. Дренополѣ или Адріанополь учини Муратъ своіомъ столицомъ.

1371. Муратъ съ войскомъ удари на Вукашина краля, но овай Турке найпре разбіе и претера ій преко рѣке Марице. Тамо пакъ на другой страни рѣке нова турска войска дочека Србље, и страшно ій потамани.

1375. Муратъ покори Бугарску, у коіой є владао краљ Шишманъ, и овога убіе; а Бугарска поставши турска провинція, изчезне изъ реда самосталны Европейски краљевина. Овай Шишманъ имао є жену, кнеза Лазара кћерь, Деспу, коя се преудала за ђурђа II. Балшића.

1386. Преотму Турцы одъ ђурђа Балшића Костуръ и Бератъ (Београдъ) у Албаніи.

1389 — 1402. Баязитъ I. Илдеримъ (громъ или Муня) Мурата I. кои є на Косову одъ Милошеве руке погинуо, сынъ и наслѣдникъ. Онъ іошъ више распространи турско царство.

1396. Баязитъ побіе христіанску войску кодъ Никополя у Бугарской, надъ коіомъ є заповѣдао Жигмундъ краљ Унгарскій.

1402. Тамерланъ, монголскій царъ кодъ Анцире (Ангоре) у Галатіи разбіе цара Баязита, и нѣга главомъ зароби, кои є у томъ робству и умро **1403**.

Баязитъ имао є четири сына: Солимана или Мусулмана, Мусу, Мехмеда и Мустафу, кои су се по смрти отчиной о престолъ отимали. Године **1410** Солиманъ убіе Мусу кои є одъ Тамерлана именованъ быо Султаномъ; године **1413** Мусу убіе Мехмедъ, кои те исте године сѣдне на турскій престолъ.

1413 — 1421. Мехмедъ I. Баязитовъ трећій сынъ, сѣдне на Отмановића престолъ и прогласи се великимъ Султаномъ источны и западны Турака. Онъ є пронао као побѣдитељ све предѣле Дунава, и године **1418** водіо є ратъ са своимъ наймлађимъ братомъ Мустафомъ.

1421 — 1451. Муратъ II. Мехмедовъ сынъ. Све околине изванъ зидова Цариградски падну подъ нѣгову власть, а Цариградъ едва му се одржи; но одупирали су му се храбрый Скендербегъ у Епиру, витезъ Янко Хуніядій, и тврда обрана западны земаля Београдъ.

1430. Муратъ II. вративши се у Европу, заиште одъ Деспота Ђурђа Србію, говорећи, да по Милеви, бывшой за нѣговимъ дѣдомъ Баязитомъ, нѣму принадлежи. Деспотъ Ђурађъ устраши се одъ таквогъ траженя, и обећа се да ће му плаћати знатный данакъ на годину, и да ће му дати млађу кћерь свою за супругу, а осимъ тога да ће му уступити и дѣо нѣкій Србіе и Босне, на границама.

1431. Дек. 6. Амуратъ дава повелю Дубровчанима, да слѣбодно њіови трговцы ходе по нѣго-

вой земљи, и обећава имъ свою обрану противъ ближњи и дальи сусѣда, ако бы на њихъ нападали. чис. **113.**

1432. Умре Іованъ Кастріотићь, кои є сѣдіо у Албаніи у граду Круи, оставивши послѣ себе четири сына; а Муратъ освои нѣгову државу Епиръ.

1435. Муратъ разяренъ, што се Ђураћъ Бранковићь те исте године вѣнчао круномъ, удари на Поречъ и Островицу, па ій освои, а манастиръ Равани-цу разруши, и натера Бранковића, да му пошлѣ кћерь свою Мару за супругу, као што му є био обећао.

1441. Муратъ покори Новобрдо и више други градова, и постави Пашу турскога у Србіи; а сынове Ђурђа Бранковића, Гргура и Стефана ухвати и по-веде у Єдрену, гдѣ имъ исте **1441.** године на Во-скресеніе изводе очи.

1443. Ђорђе Кастріотъ, сынъ Ивана Кастріота, рођенъ **1404.** Нѣга Муратъ II. као таоца потурчи, и због нѣгове велике храбрости и слободе прозове га Скендербегъ (великій Александеръ). По смрти свога отца **1432** дође као наслѣдникъ отчинъ кући, и отргне Арбанію одъ турскога цара, кою є затимъ юначки браніо све до свое смрти **1467.**

1444. Мађари неодржавши рѣчь задану Тур-цыма, дигну войску преко уговора на Турке, по-бію се **10.** Дек. **1444** кодъ Варне украй црнога мора, али сасвимъ разбіени буду, и самый младый њіовъ краљ Владиславъ ту погине.

1449. Христіанска войска, коіомъ є Хунядій заповѣдао, и водіо у помоћь Скендербегу, потуче-на є одъ Турака на полю Косову тако, да є морао Хунядій побѣћи у Србію, а одъ Мађара мало є ко живъ остао.

1451—1481. Махомедъ II. Мурата II. сынъ.

1453. Махомедъ узме Цариградъ одъ после-днѣгъ Палеолога Константина XI. Ни Мађари ни

Срби непритеку у помоћь Цариграду. Бранковићь іошъ пошлѣ Султану посланике свое да му честита, што є освоіо Цариградъ, и плати му **12,000** дуката данка.

1453. Премда ни Босна ни Херцеговина до ове године ніе была сасвимъ подпала подъ Турке, опетъ зато Херцегъ Стѣпанъ у своіой повељи одъ **19.** Юліа **1453** споминѣ Султана Мехмеда овако: Милостію Божіомъ и Господара великога Господина ми цара Амиръ Султанъ Мехмед-бега, мы господинъ Стѣпанъ Херцегъ одъ светога Саве, господарь Хумскій и приморскій, великій воевода русага босанскога, кнезъ Дринскій и пр. чис. **143.**

1461. Турцы освое Трапезунтъ на обрежію мале Азіе, у комъ є у тринайстомъ вѣку основано грчко царство Комнена.

1463. Махомедъ II покори Босну, и погуби последнѣга краля босанскога Стефана Томашевића; но Матія Корвинъ те исте године истера Турке изъ многи мѣста босански, коя придружи съ Унгарскомъ, подъ коіомъ су остала све до **1528** године.

1467. Скендербегъ умре у Лѣшу, тадъ граду Млѣтачкомъ, па послѣ Мехмедъ II покори Епиръ.

1470. Негропонтъ узму Турцы одъ Венеціана.

1470. Царица Мара дава одъ себе писмену ведочбу **4.** Нов. да є примила **500** перпера, што дава Дубровникъ доходакъ одъ Стона на Іерусалимъ, цркви светому Архангелу чис. **165.** Съ другимъ своимъ писмомъ обећава се Дубровчанима быти пріятељица у свако време. чис. **166.** Съ трећимъ писмомъ одговара, да њой ніе тежко, што се поклисари Дубровачки нису къ њой навратили по обичаю, кадъ су ишли на порту великога Господара. чис. **167.**

1474. У почетку Маіа Мехмедъ II. са **70.000** войске укаже се предъ Скадромъ и удари нань;

но одбрани га Антоній Лоредань и войвода Иванъ Черноевићъ.

1478. Кроя найпре преда се Турцыма, на онда Дривостъ и Лѣшъ.

1479. По сили уговора подписаногъ **26.** Іануар. у Цариграду, преданъ буде Турцыма Скадаръ.

1480. Маіа **7.** Мухамедъ повисуе Дубровчанима харачъ, што су досадъ плаћали, съ **12,500** дуката на **15,000** дуката златны чис. **168.**

1481 — 1512. Баязитъ II. старіи сынъ Мухамеда II

1482. Иван-бегъ остави Турцыма Жаблякъ.

1483. Турцы покоре Херцеговину.

1499. Лепантъ у Мореи покоре Турцы.

1501. Драчъ узму Турцы.

1512 — 1520. Селимъ I. другій сынъ Баязита II. кои своегъ отца съ престола сбаци, и са овога свѣта укине, па онда два брата, и петъ братанића задави.

1517. Селимъ покори Египетъ, Сирію и Палестину; такође мали шерифи Арабски признаду га за свога господара.

1520—1566. Солиманъ или Сулейманъ I. единацъ сынъ Селима првога. Подъ њимъ е турско царство дошло до найвишегъ вршка свое силе. — Овога Султана зову Солиманъ II. они, кои држе за Солимана I. сына Баязитова, што е владао одъ **1402 — 1410** године, послѣ кога е владао нѣговъ братъ Муса до **1413**, а ове е године сѣо на нераздѣленый турскій престолъ нѣговъ братъ Мехмедъ I.

1520. Хаиръ Единъ Барбароса, Гркъ потурченякъ, гласовитый корзаръ и Алћирскій Бей преда подъ Султанову власть Алћиръ, зато га Солиманъ узме у свою службу, и постави га Капудан-Пашомъ.

1521. Београдъ одъ Мађара узме лично Солиманъ.

1522. Преда се Солиману Родосъ, кои су Іованеки кавалѣри држали **212** година.

1526. Одржи побѣду Соликанъ кодъ Мохача надъ Лудвикомъ II. кралѣмъ Унгарскимъ, кои у бѣжаню погине. Овога престолъ наслѣди нѣговъ шура Фердинандъ I. Аустріанскій.

1528. Босну одъ Фердинанда I. отму Турцы.

1529. Солиманъ продре съ войскомъ до подъ самый Бечъ, и обсѣдне га; но вѣштина Графа Салма спасе овай градъ.

1537. У Архіпелагу узму Турцы одъ Венеціана Ширу, Патмосъ, и друге манѣ острове.

1538. Много малы острова у Архіпелагу узму Турцы одъ Венеціана; а ови опетъ одъ Турака отму Новый и Рисанъ у Боки Которской.

1539. Хаиръ Единъ преотме опетъ Новый и Рисанъ.

1540. Малвазію и Наполи ди Романія безъ боя предаду Венеціани Турцима; а то су была последня два града, што су Венеціани имали у Мореи.

1541. Будимъ падне у руке Турцыма, и стаяо є подъ ныма све до **1636.** а тадъ га Карлъ Лотрингскій ослободи.

1547. Фердинандъ I. Аустріанскій призна Солимана за господара свію притиснуты земаля у Унгарской, и обећа се плаћати му данка на годину по **30,000** дуката, што ће за себе задржати осталу горню Унгарску.

1551. Триполисъ подъ турску власть покори корзаръ Драгутъ.

1552. Банатъ Темишварскій освое Турцы, те тако Банаћани Србьи опетъ подъ Турке подпадну.

1566. Солиманъ сконча свой животъ при обсади кодъ Сигета, у своіой **74.** години, на четири дана пре, него што є пао Турцыма у руке Сигетъ бранѣнъ юначки одъ Николе Зрињій.

1566—1574. Селинъ II. сынъ Солимана I. Нѣга су прозвали Матъ, то єсть піяница, єръ є радо піо вино.

1571. Островъ Ципаръ, кои су Венеціани **1489** добили одъ краљице Ципарске, освое Турцы сасвимъ. Године **1570.** предала се Турцыма Никозія, главный градъ острова, а затимъ и сва друга мѣста, осимъ едне Фамагосте, но и она се преда **1571.**

1574. Тунизъ ухарачи Селимъ II.

1574—1595. Муратъ III. сынъ Селима II. Онъ є неколико незнатны ратова водіо съ Императоромъ Рудолфомъ II. и поубіяо є деветъ свое браће.

1595—1603. Махомедъ III. сынъ Мурата III. И онъ є ратовао съ Императоромъ Рудолфомъ II. но безъ важны послѣдица, и погубіо є деветнаисть свое браће.

1603 — 1617. Ахметъ I. сынъ Мухамеда III. Онъ є добіо одъ цара Матіяша Єгру, Острогонъ, и Стойный Београдъ.

1617—1618. Мустафа I. млађій братъ Ахмета I. Онъ после четири месечнога владаня збаченъ буде съ престола.

1618—1622. Османъ II. сынъ Ахмета I. Онъ є съ Поляцыма водіо ратъ, кои є дао повода Гундулићу, да спише свою славну Османиду. Османа су Яничари **19.** Мая **1622** сбацили съ престола, а доцніе и задавили; а на престолъ попну пре сбаченога Мустафу I. кои є не пуны **14.** мѣсецы владао, па га сбаце и после удаве.

1623—1640 Муратъ **IV.** другій сынъ Ахмета I. Онъ радо имаюћи вино, године **1634** изда указъ, да є Турцыма слободно пити вино; но **1640** на байрамъ опивши се умре.

1638. Багдадъ отме одъ Персіяна.

1640 — 1648. Ибрахимъ I. братъ Мурата **IV.** Нѣга су задавили.

1642. Азовъ при усћу Дона отме одъ Козака.

1645. Обяви войну Венеціи, и Турцы узму Канеу у Кандіи.

1646. Ретимо у Кандіи преда се Турцыма.

1648—1687. Мехмедъ IV. найстаріи, али малолѣтный сынъ Ибраима I.

1649. Рисанъ одъ Турака узму Венеціани, и у рукама ньіовима остане све до пропасти Републике.

1669. Кандія, царица грчкогъ мора и обрана Италіе и Христіанства, после **25.** годишнѣга боя, преда се великомъ Везиру Ахмету Ћуприлићу. Горе є казано, да се предала Канеа **1645.** а Ретимо **1646.** а године **1669** предала се Кандія главный градъ острова, а тако и савъ островъ, само што остане у рукама Венеціана Спинолога, Суда и Грабузесъ съ оближньима островима, но доцніе **1691.** и Грабузесъ преда се Турцыма.

1683. Кара-Мустафа, великій Везиръ съ **200,000** турака обсади Бечъ, но Старембергъ браніо га є юначки, докъ є дотрчао у помоћь Іованъ Собіескій краль Польскій, Георгій III. Курфиршть Саксонскій, и Карлъ Принцъ Лотрингскій, те Кара-Мустафа принуђенъ буде дигнути обсаду, кои є за ту погрѣшку главомъ платіо.

1684. Венеціани отму одъ Турака многе вароши у Далмаціи, и островъ св. Мавру у Грчкой; а юнацы Далматински освое Враню, Обровацъ, Скрадинъ, и Задворѣ (Duare).

1685. Хрвати узму одъ Турака Костайницу, Дубицу, Бѣлу-стѣну, и Карловацъ.

1685. Коронъ у Мореи преда се Венеціанима, и къ ньима приступе Майноти.

1686. Преда се Венеціанима Наваринъ, Модонъ, Аргосъ и Наполи ди Романія, главный градъ у Мореи.

1686. Будимъ преотме одъ Турака Принцъ Карлъ Лотрингскій.

1687. Морею предобіе Францъ Морозини, и у Карловачкомъ миру **1699** потврђена є као собственость Венеціанска. Сувыше осимъ спомену̀ты градова **1686.** ове године преузме одъ Турака Патрасъ, Лепантъ, Коринтъ, Атину; єдномъ рѣчи, онъ є сву Морею за неколико година покоріо, изузимаюћи Малвазію, коју є посвоіо Корнаръ.

1687. Новый у Боки одъ Турака заузму Венеціани, и у власти ньіовой остане све до пропасти Репуб̀лике Венеціанске.

1687. Принцъ Карлъ Лотрингскій разбіе Турке кодъ Мохача, и освои сву Славонію; а такође и сва Хрватска и већій дѣо Унгарске очисти се одъ Турака. Исте **1687** године сбаченъ буде Мехмедъ **IV.** съ престола.

1687—1691. Солиманъ II. средньій сынъ Ибраима I.

1688. Београдъ узму Нѣмцы, Максимиліанъ Курфиршъ Баварскій.

1690. Малвазію, последнѣ што є было остало Турцыма у Мореи, узме Корнаръ.

1690. Београдъ отму Турцы, Везиръ Мустафа Ћуприлићъ.

1691—1695. Ахметъ II. млађій сынъ Ибраима I.

1691. Кодъ Сланкамена разбіе Принцъ Лудвикъ Баденскій великогъ Везира Мустафу Ћуприлића, кои ту и погине.

1695—1702. Мустафа II. сынъ Мухамеда **IV.**

1696. Петаръ великій узме Азовъ.

1697. Принцъ Евгеній на Зенти потуче Турке као сноплѣ, кое є самъ Султанъ предводіо. Ова побѣда довукла є за собомъ

1699. Карловачкій миръ, на комъ Русіа добіе Азовъ; Аустріа добіе Ердель, Славонію и Бачку између Дунава и Тисе, а Турцыма остане Темишваръ и Банатъ између Мароша и Дунава; Венеціа добіе

савъ Пелопонезъ, и нѣка мѣста у Далмаціи; а Поляцыма враћена буде Подолія и Украніа, што су имъ пре отели были Турцы. Иза тога Султанъ сбаченъ буде съ престола.

1702—1730. Ахметъ III. братъ Мустафе II.

1711. Кодъ Прута разбію Турцы Русе, кои Порти поврате Азовъ. Исте године заключи се миръ међу Русіомъ и Портомъ **12.** Юлія на Пруту.

1715. Усредъ мира тайно нападну Турцы на Морею, и отму одъ Венеціана найпре нѣке градове, а потомъ и сву Морею, али тимъ покваре Карловачкій миръ и уговоръ, зато Аустрія обяви ратъ Ахмету III. и даде помоћь Републики.

1715. Судо и Спиналога, два єдина града одъ острова Кандіе, што су была **1699.** остала за Венеціане, предаду се Турцыма.

1716. Великій Везиръ са **30,000** войске разбіенъ буде кодъ Варадина одъ Принца Евгеніа. Падне Темишваръ у Аустріанске руке, и Турцы истераю се изъ Баната.

1717. Принцъ Евгеній потуче Турке кодъ Београда, и узме га **5.** Авг. на капитулацію, а затимъ Аустріанска войска покори Оршаву, Смедерево, и готово сву Србію. То уплаши Порту, те заключи слѣдећій

1718. Пожаревачкій миръ **21.** Юлія измећу Венеціана и цара Карла **VI.** съ єдне стране, и измећу Турака съ друге стране; на комъ Турцы задрже за себе Морею, Венеціани задрже оно што су завоевали у Далмаціи и Албаніи, а Аустріа добіе Влашку до рѣке Олте (Алуте), Темишваръ и Банатъ, Београдъ и већій дѣо Србіе, и осимъ тога парче Босне.

1730—1754. Махмудъ I. сынъ Мустафе II. Подъ њимъ понови се ратъ противъ Русіе и Аустріе **(1736—1739).** Руси одрже побѣде подъ управомъ славногъ Миниха, и узму **1736** Азовъ, **1737.** Оча-

ковъ, а **1739** Хотинъ са цѣломъ Молдавіомъ. Аустріанска войска **1737** уђе у Нишъ и у Ужице, но врати ій Турцыма исте године; а **1739** не само што поврати безъ пушке Београдъ Турцыма, него съ ньима заключи овай

1739. Београдскій миръ, по сили коега Аустріа поврати Турцыма Влашку, Београдъ, Шабацъ, Оршаву. Те исте године, мало доцніе и Руси заключе миръ съ Портомъ, коіой поврате све што су одъ нѣ были отели, осимъ Азова, и едногъ дѣла землѣ пограничне Криму, а Порта призна Руске цареве за Императоре, кою є титулу Петаръ великій **1721** на себе приміо.

1754—1757. Османъ III. братъ Махмута I. Како сѣде на престолъ, а онъ одма забрани Турцыма пити вино.

1757—1774. Мустафа III. сынъ Ахмета III. Онъ год. **1768** обяви ратъ Катарини II. Ова є война была за нѣга тако мучна, да є миръ текъ учинѣнъ съ Рускомъ царицомъ подъ слѣдећимъ Султаномъ.

1769. Септ. **10.** Князъ Галицинъ завлада Хотиномъ у Молдавіи, а затимъ се Яшъ и самъ преда.

1770. Ноћу између **25** и **26** Юнія Графъ Орловъ спали турску флоту у пристаништу Чесми, зато га Катарина доцніе **1775** украси именомъ Чесменскій.

1770. Юлія **21.** Графъ Румянцовъ на рѣки Кагулу разбіе сасвимъ великога Везира Халилъ Пашу, кои є имао са собомъ **150,000** войске. Затимъ покоре Руси сву Молдавію и Влашку.

1770. У Септемврію Графъ Панинъ покори Бендеръ, а затимъ Руси покоре и Акерманъ.

1771. У Юнію князъ Долгоруковъ узме на юришъ Прекопске линіе, и далеко продре у Кримъ, зато га Катарина **1775** назове Кримскій.

1773. У Юнію Руска войска подъ заповѣди Ру-

мяицова пређе Дунавъ, што є не мало допринело, да се заключи миръ Кучук-Кайнарчискій. За то славно витежтво Катарина **1775** подари Графу Румянцову име Задунайскій.

1774—1789. Абдулъ - Хамидъ братъ Мустафе III.

1774. Юлія 10. Кучукъ-Кайнарчискій миръ (у Бугарской не далеко одъ Силистріе) између Русіе и Порте, по комъ Порта уступи Русіи Азовъ съ нѣговимъ окружіемъ, землѣ међу Днѣпромъ и Бугомъ съ Кинбурномъ, у Криму Єникале и Керчь, и слободну пловитбу руски бродова по црномъ мору и крозъ Дарданеле. Кримске, Бугачке и Кубанске татаре призна Порта за независиме; а Русія све друго, што є была отела Турцыма, као Влашку, Молдавію, Очаковъ и пр. поврати Порти.

1777. Аустріа добіе одъ Порте єданъ дѣо Молдавіе, Буковину.

1783. Шахинъ Гирей, Кримскій Ханъ, своевольно уступи Русіи Кримъ, островъ Таманъ, и предѣлъ Кубанъ; све то и Порта слѣдеће године призна и потврди. Овай є догађай плодъ разума княза Потемкина. Катарина **1787** назове ову покраину Таврида, а Потемкина княземъ Таврическимъ.

1787. Авг. 13. Порта обяви ратъ Русіи, зато Јосифъ II. Императоръ Аустріанскій, као савезникъ Русіе **1788 Фебр. 6.** обяви ратъ Порти, и позове Србље да устану на Турке. Србльи то єдва дочекаю, и сами Турке у Београдскомъ пашалуку сатераю у градове, и попале турске вароши и паланке.

1788. У Марту мѣсецу подъ заповѣди самога Императора Јосифа, Аустріанцы почну ратъ противъ Турака и освое Шабацъ; но у Августу исте године одбію ій Турцы къ Банату.

1788. Авг. 26. Лаудонъ освои Дубицу, а затимъ и Новый у краини Босанской.

1788. Сент. **19.** Принцъ Кобургскій и Графъ Салтиковъ узму Хотинъ у Молдавіи.

1788. Сент. **20.** Турцы, кои су были ушли у Банатъ, поробили и попалили великій дѣо Баната, и заробили неколико хиляда фамилія, потуку кодъ Лугоша ћесарску войску немилице.

1788. Дек. **6.** Князъ Потемкинъ завоюе Очаковъ.

1789—1807. Селимъ III. сынъ Мустафе III.

1789. Апр. **20.** Руска войска узме Галацъ.

1789. Юнія **28.** Лаудонъ узме турску Градишку у краини босанской.

1789. Септ. **11.** Суваровъ и Принцъ Кобургскій на обилама рѣке Римника у Влашкой одрже надъ Турцыма славну побѣду, за кою Катарина II. даруе Суварову Графско достоянство, и наименованѣ Римникскій.

1789. Септ. **23.** Лаудонъ узме Београдъ; а князъ Потемкинъ **30.** Септ. освои Акерманъ, а **3.** Нов. Бендеръ.

1790. Авг. **6.** Оршаву завоюю Ћесаровцы. — Суваровъ пакъ **11** Дек. освои Исмаилъ градъ, кои по мнѣнію Европе, држао се као найпоузданія обрана турскогъ царства, и кои се неможе освоити.

1791. Юлія **24.** Миръ у Свиштову у Бугарской између Аустріе и Порте, по комъ Императоръ Леополдъ II. поврати Порти Београдъ и све друго, што су Аустріанцы заузели были, осимъ старе Оршаве и то разрушене; и уговорено буде, да ће се свима Србльима, кои су противъ Турака воевали, опростити.

1791. Дек. **29.** Миръ у Яшу између Русіе и Порте, коя Очаковъ и све землѣ међу Бугомъ и Днѣстромъ уступи Русіи, а ова опетъ све друге у овомъ рату завоеване землѣ поврати Порти.

1806. Дек. **24.** Порта обяви ратъ Русима, кои су у Ноемврію и Декемврію узели были Хотинъ, Яшъ, Бендеръ и Букарештъ, и ушли съ войскомъ у Мол-

давію и Влашку. — У овомъ рату Србльи постану савезницы Руски.

1807. Маіа **10.** Адмираль Синявинъ потуче турску флоту кодъ Тенедоса, а **19.** Юнія разбіе другу турску флоту кодъ Лемноса.

1807. Маіа **19.** Селимъ III. сбаченъ є съ престола.

1807—1808. Мустафа **IV.** сынъ Абдулъ-Хамида.

1807. Авг. **12** у Слободзіи учињено буде примиріе између Русіе и Порте.

1808—1839. Махмудъ II., млађій братъ Мустафе **IV.** пошто є овай **16/28** Юлія сбаченъ био съ престола.

1809. У почетку пролећа, кадъ є време примирія у Слободзіи учињено истекло, отвори се опетъ ратъ међу Турцыма и Русима, кои **13/25** Марта узму Ђурђево. У Августу по смрти князя Прозоровскога, прими главну команду надъ войскомъ противъ Турака князъ Багратіонъ, коме се преда **24.** Авг. Кестенђій, **14.** Септ. Исмаилъ, а **27.** Септ. Браилово.

1810. У Марту мѣсто Багратіоново заступи Графъ Каменскій, и отвори ратъ у Бугарской, те у Маю узме Базарчикъ, **18.** Маіа Силистрію, коя є тадъ првый путъ отворила врата Русима; **22.** Авг. разбіе Турке, кои су ишли у помоћь обсађеномъ Рушчуку. Затимъ преда се Русима Свиштовъ, **15/27** Септ. Рушчукъ, а у Октом. Видинъ и Никополѣ.

1811. У Маю Кутузовъ заступи мѣсто Графа Каменскога, даде разрушити градове Никополѣ, Свиштовъ и Силистрію, у кое Турцы опетъ уђу.

1811. Юнія **22.** ударе Турцы на Рушчукъ, те га затимъ Руси, бацивши му ова укрѣпленія у лагумъ, оставе, а **23.** Авг. Кутузовъ освои турскій станъ кодъ Рушчука, зато на предложенѣ великогъ Везира Ахметъ-Паше, учини се примирѣ између обадвѣ войске, а затимъ заключи се и слѣдећій

1812. Маіа **16/28** Букарешкій миръ, по комъ Порта уступи Русіи трећій дѣо Молдавіе (источну Молдавію), и сву Бесарабію, градове Хотинъ, Бендеръ, Измаилъ и Килій; и тако постане између два царства граница рѣка Прутъ до утока нѣнога у Дунавъ а одатле Дунавъ до црнога мора. — За Србље пакъ, кои су помагали Русима, уговорено буде, да се предаду Порти; но да они сами између себе суде, и Турцыма да плаћаю данакъ одсѣкомъ.

1813. Сент. **21**. остави Карађорђе Србію.

1817. Ноћу између **12** и **13** Юлія нашега, погине Карађорђе вративши се у Србію.

1821. Дигну се Грцы на оружѣ, да сбаце са себе турскій ярамъ, и да обнове стару свою слободу.

1822. Турцы заузму Молдавію и Влашку, а узъ то стану стѣснивати руску трговину по мору; а то е све было противъ Букарешкога мира.

1826. Септ. **25**. Акерманскій миръ међу Русіомъ и Портомъ, коимъ се потврде уговори Букарешкога мира.

1828. Апр. **2/14**. Русія обяви ратъ Порти; услѣдъ тога руска войска подъ управомъ Графа Витгенштайна **25**. Апр. пређе преко рѣке Прута, а **27**. преко Дунава. Ова тако названа друга армія одъ **25**. Апр. до **29**. Септ. заузела е Молдавію и Влашку съ еднимъ дѣломъ Бугарске, и покорила е осамъ тврды градова: **30**. Маіа Исакчу, **5**. Юнія Мачинъ, **6**. Юн. Браилово, **11**. Юн. Хирсово, а тай истый данъ и Анапу на брегу црнога мора, **12**. Юн. Кестенђій, **15**. Юн. Тулчу, а **29**. Септ. Варну. — У Азіи Графъ Паскевићь-Ериванскій, прешавши **14**. Юн. съ войскомъ у турске землѣ, завоюе до **9**. Сеп. три пашалука, и у њима шесть крѣпости и три замка; **23**. Юн. Карсъ, **24**. Юн. Ахалкалаки, послѣ Гертвисъ, **14**. Юл. Поти, **15**. Авг. Ахалцикъ, затимъ Ацхуръ, **22**. Авг. Ардаганъ, затимъ Баязетъ, Топракъ-Кале, и Діадинъ.

1829. Маіа **30.** Графъ Дибичь предводећи руску войску, потуче Турке кодъ села Кулевча, не далеко одъ Шумлѣ; **18.** Юн. узме Силистрію на капитулацію; затимъ пређе преко рѣке Камчика, па преко Балкана, у заливу Бургасъ, освои Мезембрію, Ахіолу и градъ Бургасъ; изъ Шумлѣ дошавшу турску войску на брой **12,000** ту разбіе; послѣ те побѣде покори вароши Айдосъ и Карнабадъ, а **8/20** Авг. узме другій градъ турскога царства Адріанополь (Єдрену). Царъ Никола украси Дибића за ове славне побѣде наименованѣмъ Забалканскій.

1829. Юлія **9.** ГрафуПаскевићу преда сеЕрзерумъ.

1829. Септ. **2/14.** Адріанопольскій миръ измећу Русіе и Порте, по комъ Русія задржи за себе у Азіи завоеване градове Ахалцикъ, Ацхуръ Поти, Анапу и Алхалаки, осимъ тога цѣлый брегъ црнога мора одъ уснћа Кубана до пристаништа съ. Николе. Овай є миръ на основу Акерманскогъ трактата заключенъ. Порта є морала за накнаду штете, кою су претрпили руски поданицы одъ **1806.** дати Русіи у осамнайсть мѣсецы $1^1/_2$ миліонъ дуката, а за накнаду воены трошкова десетъ миліона дуката. На лѣвой страни Дунава лежећи турски градови, Турна, Ђурђево, Браиловъ, и т. д. съ ньіовомъ околиномъ, да се придруже Влашкой, а|да имъ се тврће сруше; Влашка, Молдавія и Србія, коіой се имаю додати шесть одъ нѣ одчупаны нахія, да плаћаю Султану одсѣкомъ годишньій данакъ.

1830. Грчка постане независимо кралѣвство, кое саставляю ове землѣ:

1.) тврда земля, коя є негда дѣо Ливадіе была, или што се у старо доба звало Етолія, Фокида, Дорида, Локрида, Беоція и Атика; далѣ полуостровъ Морея (Пелопонезъ), или стари предѣли: Коринтія, Сикіонія, Ахаіа, Елида, Аркадія, Арголида, Месенія и Лаконика.

2.) островъ Негропонтъ.

3.) тако названи ђавольи острови.

1839. Султанъ Махмудъ умро є **16/28** Юлія, а нѣговъ сынъ Абдулъ-Мечидъ-Ханъ **17/29** Юлія у џаміи Еюбъ припасао є саблю Омерову.

Дакле:

Лоза Неманьића владала є одъ **1159—1367** у све година **208.**

Лоза Мрнявчевића владала є одъ **1367—1371** у све година **4.**

Лоза Гребљановића владала є одъ **1371—1427** у све година **56.**

Лоза Бранковића у Србіи владала є одъ **1428—1459** у све година **31.**

Лоза Балшића владала є одъ **1360—1426** у све година **66.**

Лоза Црноевића владала є одъ **1427—1499** у све година **72.**

Теократія у црной Гори владала є одъ **1500—1851** у све година **351.**

II. ЦРКВЕНО КРАСНОРѢЧІЕ.

а) Слово.

говорено Архімандритомъ Атанасіемъ, Професоромъ Семин. Задареке.

Предметъ: Христіанство є найвеће благодѣяніе за човѣческій родъ.

»Подобно єсть царствіе небесное зерну горушичну, єже вземъ человѣкъ всѣя на селѣ своемъ: єже малѣйше убо есть отъ всѣхъ сѣменъ: єгда же возрастетъ, болѣе всѣхъ зелій єсть, и бываетъ древо: яко пріати птицамъ небеснымъ, и витати на вѣтвехъ его.« Мат. **13. 31. 32.**

Іесусъ Христосъ сравнява царство небесно, то єсть небесну науку са зрномъ горушичнимъ, и каже да ће нѣгова наука растити, и по цѣломъ свѣту прострети се тако, као што зрно горушично, будући мало, нарасте до найвећегъ дрвета. Ово се зайста и сбыло. Нѣгова наука и нѣгова црква распрострла се брзо по свѣту, и како Юдеи, тако и язичницы осѣтили су нѣзину велику силу; њомъ просвѣтіо се њіовъ разумъ, и любовь къ добродѣтели уселила се у њіово срце. Свѣтъ мора се и данъ данашњій радовати о брзомъ распространѣню Христіанства, еръ є оно за родъ човѣческій найвеће благодѣяніе, и то

1., зато, што насъ учи, како ћемо Бога право познати и почитовати; 2., како имамо сматрати наше ближнѣ, и како съ њима поступати; 3., на што є свакій одъ насъ опредѣленъ. О овой истини говорићу вамъ данасъ, молимъ само да ме помњиво саслушате.

I.

Христіанство, о комъ є Ісусъ Христосъ проповѣдао, и кое су нѣгови апостоли по свѣту распространили, есть найвеће за човѣческій родъ благодѣяніе 1., зато, што насъ оно учи Бога право познати и почитовати.

Преће Христіанства изгледало є врло плачевио у свѣту познаванѣ Бога. Язичницы были су предани безбожію и многобожію; само гдѣкои мудрацы измећу њи познавали су єдиногъ истиногъ Бога. Юдеи вѣровали су само у єдногъ Бога, но имали су о нѣму груба представлѣня. Они су држали нѣга за суштество єрдито, паметозлобно, и пристрастно, кое милује само Юдее, као свой изабраный народъ, а све друге презире. Христіанство учи насъ познати Бога као єдиногъ истиногъ Створителя и Отца неба и землѣ, као суштество свемогуће, премудро, свето и милостиво, кое є удалѣно одъ гнѣва, паметозлобія, пристрастія, и свію страстій; у кога нема лицезрѣнія, и свакій му є угоданъ, кои га се бои, и право твори.

Тако исто была є већомъ страномъ непозната язичницыма и юдеима наука, да Богъ све• садржи и премудро управля. Невѣжа язичникъ држао є све велике и мале природне догађае за дѣла многобројне чете упорны богова. Суевѣрный юдей држао є све противне судбине, што су га постигле за дѣло злы, съ Богомъ у вѣчномъ непріятельству стоећи духова. Христіанство учи насъ, да све, како течай

природе, тако и све пригоде естествене, и сви догађаи у животу свакогъ човѣка збываю се подъ премудримъ управлянѣмъ божіимъ; да ни една длачица съ наше главе неопадне безъ волѣ небесногъ Отца; да онима, кои Бога любе, све на добро иде.

Юдеима и язичницыма быо є непознатъ и правый начинъ Бога поштовати. Они су мислили, да могу Бога поштовати само са жертвама, съ црквенымъ церемоніяма, са скупоцѣнымъ кадиломъ, и са тѣлеснымъ чишћенѣмъ. Христіанство дае нама високу науку, да є Богъ духъ, и зато да се мора поштовати не тѣлеснимъ, но духовнимъ начиномъ, то есть, вѣрнимъ и охотнимъ испуняванѣмъ наши дужностій, као нѣговы заповѣдій, сыновнимъ послушанѣмъ и избѣгаванѣмъ зла, а извршиванѣмъ добра. Милости хощу а не жертвы, говори Христосъ. Мат. **9. 13.** И пребацивао є Фарисеима, што су прилепљени были изванскимъ само обичаима, а пренебрегавали су извршиванѣ найважніи дужностій. Приближаются мнѣ людіе сіи усты своими, и устнами чтутъ мя: сердце же ихъ далече отстоитъ отъ мене. Мат. **15. 8.** Нынѣ вы Фарисее внѣшняя стклянницы и блюда очищаете, внутренее же ваше полно грабленія есть и лукавства. Но горе вамъ Фарисеомъ, яко одесятсвуете отъ мятвы и пигана и всякаго зелія, и мимоходите судъ и любовь божію: сіа подобаше сотворити, и онѣхъ неоставляти. Лук. **11. 39. 42.** Вѣра бочиста и нескверна предъ Богомъ и Отцемъ сія есть, еже посѣщати сирыхъ и вдовицъ въ скорбехъ ихъ, и нескверна себе блюсти отъ міра. Іак. **1. 27.**

Ніе ли дакле Христіанство за човѣческій родъ велико благодѣяніе, дававоћи намъ тако красна, права, и достойна понятія о Богу, и нѣговомъ поштованю?

II.

Христіанство є велико за насъ благодѣяніе 2., зато, што насъ учи, како се имамо мы између себе сматрати, и еданъ съ другимъ поступати.

Пређе него се увело Христіанство, были су народи међу собомъ страни, туђинцы. Язичникъ презирао є Юдеа, а Юдей бѣжао є одъ язичника. И сами они люди, кои су у едномъ предѣлу живили, мрзили су еданъ другога, и ганяли су се међу собомъ. Тако Самарянинъ ніе могао гледати Юдеа, а Юдей ніе могао трпити Самарянина. Христіанство разорило є преграду, кою су суевѣрія учинила између цѣлы народа, и поедины людій. Оно насъ учи, да се узаймно сматрамо као пріятељи, као дѣца едногъ обштегъ Отца на небу, као браћа и сестре. Сотворилъ же есть отъ единыя крове весь язикъ человѣчь, жити по всему лицу земному. Дѣян. 17. 26. А Ісусъ заповѣда намъ молити се: Отче нашъ, иже єси на небесѣхъ; а тимъ представля цѣлый човѣчій родъ као єдну фамилію, кое є обштій Отацъ на небу.

Христіанство учи насъ, и како треба да се обходимо съ людма, и како да поступамо съ ныма. Кодъ Юдеа было є око за око, зубъ за зубъ. А язичницы чинили су найвећа свирѣпства међу собомъ, особито у рату. Христіанство забранюе намъ сваку самовољну осветy, и препоручуе намъ опроштенѣ побѣђеномъ непріятелю. Возлюбиши ближняго твоего яко самъ себе. Любите враги ваша, благословите кленущыя вы; добро творите ненавидящымъ васъ, имолитеся за творящихъ вамъ напасть, изгоняющыя вы Блажени кротцы; блажени миротворцы. Несудите да несудими будете. Да-

незайдетъ солнце во гнѣвѣ твоемъ. Єже себѣ нехощеши, иному нетвори; а елика хощете, да творятъ вамъ человѣцы, творите и вы имъ такожде. — Ово намъ се у светомъ писму свуда препоручуе. Особито препоручуе намъ се милостиня према сиротной и бѣдной браћи нашой. Блажени милостиви, яко тіи помиловани будутъ. Єюже мѣрою мѣрите возмѣрится вамъ. Єже сотвористе единому сихъ братій моихъ меншихъ мнѣ сотвористе.

Небы ли свѣтъ овай био рай, кадъ бы люди єданъ другогъ сматрали, и єданъ съ другимъ поступали по науки Христіанства? Ніе ли оно дакле највеће благодѣяніе за човѣчій родъ? —

III.

Христіанство есть найпослѣ за насъ велико благодѣяніе зато, што насъ найболѣ упознае съ нашимъ опредѣленѣмъ.

Како човѣкъ достигне зрѣлость свою, одма пита себе: на што самъ я опредѣленъ? или зашто живимъ я на земльи? и шта ће тамо послѣ смрти тѣлесне одъ мене быти? — И одъ овогъ питаня непрестае, докле му се подпуно не одговори.

Мудрацы нигда се нису могли сложити, што се тога тиче, кое є найвеће за човѣка добро? Нѣки су га полагали у иманю великогъ богатства, други у иманю високе чести и власти, а нѣки у уживаню плотски увеселеня. Но велика богатства, високе чести и власти, и плотска увеселеня немогу быти највеће добро, крайня цѣль и намѣра створеня нашегъ; єрь ове ствари, као што искуство учи, немогу задоста наситити нашу душу, неможе ій имати свакій човѣкъ; ньима човѣкъ недобива праву цѣну предъ Богомъ ни предъ своіомъ савѣсти; и мы неможемо ій

собомъ понети на онай свѣтъ. Шта є дакле крайня цѣль и намѣра тежнѣ наше? На што живимо мы на овомъ свѣту? На што мора быти управлѣно све наше мишленѣ и старанѣ?

Христіанство полаже највеће добро у невиной и чистой савѣсти, у светиньи, у тежньи за савршенствомъ, или у поштеню и у добродѣтели. Да будемо добродѣтелни, то є по науки Христіанства, наше опредѣленѣ, крайня цѣль и намѣра створеня нашегъ. Оно намъ вели: Святи будите, яко азъ святъ єсмь. I. Петр. **1. 16.** Будите убо вы совершени, якоже Отецъ вашъ небесный совершенъ есть. Мат. **5. 48.** Да уклонится отъ зла, и да сотворитъ благо. I. Петр. **3. 11.** Нескрывайте себѣ сокровищъ на земли; скрывайте же себѣ сокровище на небеси. Мат. **6. 19.** Ищите же прежде царствія божія и правды его. Мат. **6. 33.**

Будући дакле, да мы недостижемо на земльи цѣли наше и намѣреня, и будући да небывамо на земльи сасвимъ савршени, нити савршено срећни постаемо: то насъ учи Христіанство, да є наша душа безсмртна, да духъ нашъ вѣчно живи на другомъ свѣту, и непрестано расте у усавршенствованю, у добродѣтели и блаженству, кадъ се тѣло наше обрати у прахъ и пепео. Нѣсть Богъ, Богъ мертвыхъ, но Богъ живыхъ. Мат. **22. 32.** И неубойтеся отъ убивающихъ тѣло, души же немогущихъ убити: убойтеся же паче могущаго и душу и тѣло погубити въ геенѣ. Мат. **10. 28.** Въ дому Отца моего обители многи суть. Joan. **14. 2.** И идутъ сіи въ муку вѣчную: праведницы же въ животъ вѣчный. Мат. **25. 46.** Овымъ и подобнымъ изразима доказао є Іесусъ бесмртность нашегъ мислећегъ и хотећегъ духа. Мы живимо дакле, да

растемо и овдѣ и тамо у добродѣтели, да се приближимо Богу, образцу првомъ светинѣ, и да будемо срећни крозъ добродѣтель.

Видите, благочестиви Христіани, какве красне науке дае намъ Христіанство, каква чиста и достойна понятія дае намъ о Богу, о нашемъ ближнѣмъ, и о нашемъ опредѣленю! Како савршено слажу се изрази нѣгови са изразима здравогъ човѣчіегъ разума, и са желяма и потребама свакогъ доброгъ срца! Ніе ли дакле Христіанство света стварь, ніе ли оно велико благодѣяніе за човѣчій родъ? О! благодаримо Богу, да насъ є унь призвао. Признаймо ово благодѣяніе, и радуймо се што га имамо, и што смо у нѣму! Но треба да и живимо по нѣму. — Ако по нѣму сматрамо Бога као нашегъ Отца, као свето суштество, саздателя, садржителя, и управителя, и нѣму служимо добродѣтелнимъ животомъ; ако ближнѣ наше гледамо као браћу нашу и сынове божіе, ньи любимо и поштуемо; и ако нашу крайню цѣль и намѣру нигда неиспустимо изъ ока, него све, што мислимо и радимо, на нѣга возводимо; онда текъ спокойни будући у нашой души, видићемо и увѣрићемо се, да є Христіанска наука одъ самога Бога. Аминь.

б. Слово

говорено Архімандритомъ Атанасіемъ Професоромъ Семинаріе Задарске. Предметъ: Нетреба да будемо ни раскошни, ни сребролюбцы; но штедльиви. „Соберите избытки укрухъ, да непогибнетъ ничтоже. Joan. 6. 12.

Кадъ є полазіо Ісусъ изъ Капернаума са своима ученицыма, много є жао было народу, што се одъ ньи удалява, еръ су му много привржени были збогъ

чудеса, коя є чиніо за време бавлѣня своегъ у Капернауму. И зато послѣ краткогъ времена пођу за ньимъ у Тиверіаду, куда є онъ ѕотишао быо. Іисусъ желећи одпочинути са своимъ ученицыма, уклони се одъ ньи у гору. Но и то ніе могло одвратити народъ одъ нѣга; они су ишли за ньимъ и у пустиню. Видећи пакъ Іисусъ, да множтво народа за ньимъ иде, упита Филипа, искушаваюћи га: Чимъ купимъ хлѣбы, да ядятъ сіи. Joan. 6. 5. Филипъ одговори му: Двѣма стома пѣнязей хлѣбы недовлѣютъ имъ, да кійждо ихъ мало что пріиметъ. Joan. 6. 7. На то Андрей братъ Симона Петра рече: Єсть отрочищъ здѣ єдинъ, иже имать пять хлѣбъ ячменыхъ, и двѣ рибѣ: но сіи что суть на толико. Joan. 6. 9. Іисусъ заповѣди, да се донесу они петъ хлѣбова и двѣ рибе, и да народъ, кога є около петъ хиляда было, посѣда на трави. Послѣ узме у руке петъ хлѣбова, сврши свою молитву, као што є обично при обѣду чиніо, разломи ій на манѣ комаде, и преда своимъ ученицыма, да ій раздаду народу, а тако исто и рибе. И ово мало хране тако се умножило подъ нѣговымъ благословенымъ рукама, да се савъ онай народъ наситіо, и да є іошъ много претекло.

Премда є пакъ Іисусу као Богу, лако было и у самымъ пустиняма храну прибавити и умножити; саевимъ тимъ ніе дао, да пропадне ништа одъ оногъ, што є прибавіо. Кадъ се народъ наситіо, заповѣдіо є своимъ ученицыма, да скупе оно, што є остало, говорећи: Соберите избытки укрухъ, да непогибнетъ ничтоже. А съ овимъ хотѣо є насъ научити, да небудемо раскошни, но штедльиви.

Но ако є съ тимъ одъ раскошности насъ одвратити, а штедльивость намъ, као красну добродѣтель, препоручити хотѣо; ніе пакъ допустіо, да будемо сребролюбцы, и прекомѣре прилѣпилѣни зем-

нымъ ствarма. Не! да сувыше, како онъ, тако и нѣгови ученицы, често су говорили противу сребролюбія: Нескрывайте, говораше онъ, сокровищъ на земли, идѣже червь и тля тлитъ и идѣже татіе подкопиваютъ и крадутъ. Мат. 6. 19. А на другомъ мѣсту вели: Блюдите и хранитеся отъ лихоимства: яко не отъ избытка кому животъ его есть отъ имѣнія его. Лук. 12. 15. Апостолъ Павелъ пакъ говори о томъ овако: Не сребролюбцы нравомъ: доволни сущими: той бо рече: не имамъ тебе оставити, ниже имамъ отъ тебе отступити. Євр. 13. 5.

Ово дакле као Христіани, да учинимо себи за правило, и точно по нѣму да поступимо, то есть: да небудемо ни раскошни, ни сребролюбцы, но штедльиви.

О овомъ Христіанскомъ правилу желимъ данась говорити вамъ и препоручити, да то савѣстно извршавате. Тако молимъ, да ме изволите помньиво послушати.

Прво, да небудемо раскошни. Раскошанъ є свакій онай човѣкъ, кои непотребне, безкористне и излишне трошкове чини, трошкове, кои прелазе нѣгово станѣ и иманѣ.

Многи люди врло мало пазе на раскошность, и неболи ій срце просипати свое иманѣ. Они миселе, да могу своимъ иманѣмъ по вольи покваренои управляти. Они говоре: »ако я што проиграмъ или проіемъ, или на кои другій начинъ потрошимъ, то ненаноси никомъ квара; я могу съ моимъ иманѣмъ располагати, како я хоћу«. — Но то ніе истина. Мы смо по науки Христіанской само приставницы онога, што намъ є Богъ дао, и за свакій новацъ, кои добро непотрошимо, ставиће насъ онъ у време страшногъ суда подъ одговоръ. Воздаждь отвѣтъ, рећиће

намъ, о приставленіи домовнѣмъ. Лук. 16, 2. Раскошность є великій порокъ, єръ човѣкъ раскошанъ грѣши 1. противу самога себе; 2. противъ свое жене и дѣце; а 3. противъ обштине, у коіой онъ живи.

1. Противъ самогъ себе грѣши, єръ баца себе због свое раскошности, у сиротиню, у потребу, и у найвећу неволю, изъ кое да бы се избавити могао, предае се крађи, превари, и свакоякимъ неправдама; као што имамо примѣръ у Евангелію о неправедномъ и раскошномъ домостроителю. Что сотворю, рекао є онъ, яко Господь мой отемлетъ строеніе дому отъ мене; копати немогу, просити стыжуся. Разумѣхъ, что сотворю: да єгда отставленъ буду отъ строенія дому, примутъ мя въ домы своя. Лук. 16. 3—5.

2. Противъ свое жене и дѣце грѣши, єръ ій мало помало оправи у просяке, остави имъ дугове, а иманѣ просне, съ коимъ бы нѣгови сынови и кћери живлѣнѣ свое имати могли. Кадъ ова дакле дѣца, будући у невольи, предаду се свакомъ злу, ко има найвыше зато одговарати? И кога се выше тиче рѣчь она Апостола Павла, него нѣга: Аще кто о своихъ, паче же о присныхъ непромышляетъ, вѣры отверглся есть, и невѣрнаго горшій есть. Тим. 5. 8.

3. Найпослѣ грѣши противъ обштине, у коіой онъ живи, єръ нѣгова дѣца, за кою бы се онъ морао побринути, падаю обштини на тегобу; и у мѣсто, да бы были добри люди, и користни членови дружтва людскогъ, ни за што друго неваляю, него за просяченѣ, за скитанѣ одъ мѣста до мѣста, и за крађу.

Дакле раскошность є зайста великій порокъ, и смртный грѣхъ, одъ кога као одъ ватре, треба да

се чувамо; а ако є кои вєћь на зломъ путу, то нека се на време обрати, и нека се поправи.

Друго, да небудемо сребролюбцы. Сребролюбацъ є онай, кои заборавля, да права цѣна земны добара несастои се у ньіовомъ иманю и нагомилаваню, него у ньіовомъ разумномъ рукованю и трошеню; а кои нетроши ньи ни на свое потребе, ни на обће добро, ни на помоћь бѣдне браће свое, тай є правый сребролюбацъ.

Да бы мы познати могли, ели се сребролюбіе у наше срце уселило, или не, то намъ слѣдећи знацы показати могу. Мы смо обузети сребролюбіемъ онда, ако одъ уста свои штедимо, и недамо своима домаћима наситити се, премда смо у стаю; ако мы сами, или наши домаћи у нечистымъ и подеранымъ хальинама иду, ни за што друго, него само да нетрошимо за болю одѣћу; ако укидамо слугама ньіову заслужену плату; ако дугове неисплаћуемо, а могли бы исплатити; ако ближнѣму у невольи не помажемо; ако се више старамо о умноженю времены добара, неголи вѣчны; и ако найпослѣ нагомилавамо себи богатства неправедномъ каматомъ, преваромъ, краћомъ, и притискиванѣмъ туђега.

Сребролюбіе великій є грѣхъ. Свето писмо назива сребролюбіе, корень всѣмъ злымъ. Тим. 6. 10. и то праведно. Сребролюбацъ заборавля намѣру своегъ живлѣня на земльи; онъ неживи, да чини добро, и да справи себи мудримъ употребленѣмъ земны добара, вѣчно блаженство; онъ живи, да накупи само доста новаца, па да се съ ньима наслађуе. Сребролюбацъ є брзъ на свакій порокъ; онъ вара; онъ краде; онъ лаже; онъ цвѣля сироте и удовице, и за новце издае найдражегъ пріятеля. Ніе ли Юда због сребролюбія издао своегъ найболѣгъ учителя и благодѣтеля, и у руке га непріятельске предао?

Тако, да се небы сребролюбіе уселило у срце

наше и укоренило, морамо увѣкъ на памети имати, да има за човѣка и больи добара, него што су земаљска; да мы у нашемъ поштеню и чистой савѣсти можемо и съ малимъ задовољно живити; да мы по Апостолу Павлу, ничтоже внесохомъ въ міръ сей, явѣ, яко нижеизнести что можемъ. Тим. 6. 7; да често башъ онда, кадъ се найманѣ надамо, морамо оставити сва наша богатства, као што се богатоме у Евангелію догодило. Душе, говоріо е онъ у себи, имаши многа блага лежаща на лѣта многа: почивай, яждь, пій, веселися. Рече же ему Богъ: безумне, въ сію нощь душу твою истяжутъ отъ тебе, а яже уготовалъ еси, кому будутъ. Лук. 12, 19, 20.

Кадъ дакле нетреба да будемо ни раскошни ни сребролюбцы, то

Треће, будимо штедљиви. Штедљивость држи средину између раскошности и сребролюбія. Раскошанъ човѣкъ чини залудне и непотребне трошкове; сребролюбацъ клони се и одъ користны и одъ потребны трошкова; штедљивъ нетроши ништа узалудъ; но ако е трошакъ корисćанъ и потребанъ, то е онъ готовъ на то. Раскошанъ нечува свое иманѣ нинайманѣ; сребролюбацъ чува га преко мѣре; штедљивъ чува свое иманѣ паметно, неда ништа да пропадне, али свакомъ свое дае, одѣва се пристойно, дѣли сиромасима милостиню, радо чини ближнѣму любавь, но све по своме станю и иманю.

Штедљивость е красна и нужна добродѣтель. Дођу злочесте године, у коима ништа нероди; дођу времена, у коима имамо потребу одъ новаца, а добити ій неможемо, као што быва у старости и у болести; дођу и такова времена, кадъ выше издати морамо, него што примамо, као што быва у време рата. Одкуда ћемо онда што извадити, ако нисмо дотле ништа заштедили? Сирахъ говори: Яже

въ юности несобралъ еси, то како можеши обрѣсти въ старости. Сир. 25. 5.

Дакле треба да настоимо заслужити и прибавити себи штогодъ радњомъ, и домаћимъ паметнимъ располаганѣмъ; а оно што смо набавали, причувати штедњомъ. Треба да се у младости старамо за старость, и у срећне дане да мислимо на неволю. Треба да купуемо само оно, што намъ є потребно, а не све што намъ се допада. Кои купуе, што му ніе нужно, брзо ће продавати и оно, што му є нужно. Не треба да трошимо ни єданъ новчићъ безъ потребе. Што сами урадити можемо, нетреба да даемо другима, да намъ за новце раде. Треба да се чувамо процеса; єръ при њима обично выше изгуби се, неголи што се добіе. Дѣцы и младымъ людма нетреба давати ни оставляти много новаца, єръ ій они незнаю потрошити на добро, него ій обично троше на коекакве раскошне насладе; зато ій треба изъ младости учити, на што се новцы употребити имаю. А найвыше треба да се чувамо одъ игре и одъ піянства; єръ ако є мужъ играчъ или піяница, то ће жена доћи у неволю. Ако є жена суетна, то ће мужъ мало заштедити моћи.

Дакле удаљимо се благочестиви Христіани, како одъ раскошности, тако и одъ сребролюбія, и будимо штедљиви, и употреблюймо мудро оно што имамо! Ако овако узрадимо, онда ћемо съ чистомъ савѣсти предстати моћи предъ Богомъ, кадъ насъ по правди буде судити због нашегъ домаћинства. Онда ће онъ свакомъ одъ насъ рећи, као што є рекао господаръ слугама, кои су добро употребили дане имъ таланте: Добрѣ, рабе благій и вѣрный, о малѣ былъ еси вѣренъ, надъ многими тя поставлю: вниди въ радость Господа твоего. Мат. 25. 21.

г. Слово

говорено Архімандритомъ Атанасіемъ Профес. Семин. Задарске.

Предметъ: Зашто слово божіе кодъ многи слушателя неприноси никаквогъ плода.

„Изиде сѣяй сѣяти сѣмене своего: и егда сѣяше, ово паде при пути, и попрано бысть, и птицы небесны позобаша є.“ Лук. 8. 5.

При читаню овогъ Евангелія, осѣћа човѣкъ у почетку особиту радость, сматраюћи, како народъ за нѣко време заборављаюћи своя житейска попечења, са свію страна врви ко Ісусу, као найболѣмъ учителю, да чуе изъ уста нѣговы науку мудрости. Но радость ова брзо нестае, видећи изъ причте Ісусове, да сѣме слова божія, кое онъ просипа, пада већомъ страномъ на неродну землю, и да нѣгова поученя многимъ слушателѣима безкористна су.

Одкуда пакъ произлази то, благочестиви Христіани, да сѣме слова божія, понайвыше пада на песковиту и неродну землю? Одкуда произлази, да наука христіанска тако мало користи чини, и да у многимъ слушателѣима нераћа никаква плода поправлѣня и добродѣтели? Толико проповѣданѣ, а тако мало користи одъ нѣга! одкуда быва то? Я ћу вамъ данась показати, одкуда то произлази. Показаћу вамъ, зашто слово божіе неприноси добаръ плодъ у многимъ слушателѣима. Оно неприноси у њима добра плода: 1. зато, што га они помњиво неслушаю; 2. зато, што о нѣму, као што треба, неразмишљяваю; а 3. зато, што су премного углублѣни у земаљска добра. Молимъ само, да ме изволите саслушати.

I.

Слову божіемъ приписуе се у светомъ писму велика сила. Псаломникъ назива га свѣтилникомъ, кои човѣку свѣтли, да неизгуби пута къ своме намѣрению. Свѣтилникъ ногама моима законъ твой, и свѣтъ стезямъ моимъ. Псал. 118, 105. Пророкъ Јеремія назива га млатомъ, кои таре камень: Єда словеса моя не суть якоже огнь горящій, рече Господь, и яко млатъ сотрыющій каменъ, 23. 29. Апостолъ Павелъ сравнява га съ мачемъ съ обе стране оштримъ: Живо бо слово божіе, и дѣйствено, и острѣйше паче всякаго меча обоюду остра, и проходящее даже до раздѣленія души же и духа, членовъ же и мозговъ, и судително помышленіемъ и мыслемъ сердечнымъ. Євр. 4. 12. А и самый Исусъ сравнява га съ квасомъ, кои све тѣсто пробіе и укваси: Подобно есть царствіе небесное, то есть слово божіе, квасу, егоже вземши жена скры въ сатѣхъ трехъ муки, дондеже вскисошася вся. Мат. 13. 33.

А да слово божіе зайста велику силу има, то е већь одавна искуство потврдило. Шта е био Апостолъ Павелъ прѣже свога обраћеня? Онъ е био мучитель, кои е виноградъ господень опустошавао; онъ е био вукъ, когъ е една жеља была, овце христове таманити. Ко е укротіо нѣгову злоћу, ко га е преобразіо, у кротко янѣ? Слово божіе. Дѣян. 9. Шта су были прѣже своегъ обраћеня Матей и Захей? Они су были на гласу сребролюбцы, и неправедни люди. Ко е у њима промѣну учиніо? Слово божіе. Шта е была Магдалина прѣже своегъ обраћеня? она е по цѣломъ граду озлоглашена была. Па ко е ню изъ грѣховногъ сна къ непорочномъ живо-

ту пробудіо, и нѣзину душу одъ погиблѣ избавіо? Слово божіе. Лук. 10. Ко є ослободіо язичнике и Юдее одъ њіове страшне слѣпоће, невѣрства, и неблагочинія, ко є просвѣтліо њіовъ разумъ, и поправіо њіово срце? Слово божіе.

Будући дакле, да слово божіе тако велику силу има, зато дужни су сви люди такво слушати и примати. Сего ради отложше всяку скверну и избытокъ злобы, въ кротости примите всажденое слово, могущее васъ спасти, говори Апостолъ Яковъ 1. 21. И самый Ісусъ говори: Тѣмже убо блажени слышащіи слово божіе и хранящіи є. Лук. 11. 28.

Што пакъ слово божіе, кое є тако силно, на многе слушателѣ мало или нимало недѣйствује, тому є првый узрокъ тай, што га съ помньомъ неслушаю: Имѣяй уши слышати да слышитъ, вели Ісусъ. Лук. 8. 8. Овако се онъ често изражавао, и тимъ є хотѣо обратити помню свои слушателя на оно, што є онъ говоріо; єръ є добро знао, да и найболѣ подучаванѣ, и найяснія истина непомньивымъ слушателѣима неможе принети никакве користи. Што се безъ помнѣ слуша, то одлеће одъ уніію, и неуселява се у душу: што се пакъ у душу неусели, неможе ни добре мисли и намѣра у њой пробудити. А како слушаю многи проповѣданѣ слова божія?

Многи га слушаю безъ сваке помнѣ. Будући да су га одъ дѣтиньства свога сваке готово неделѣ и празника чули проповѣдати, а и данась га чую; то мисле они, да є то стварь стара; стварь кою свештеникъ по дужности своіой чинити мора; а нерасуђую, да то за њіово добро быва, да то поучаванѣ нужно є за спасенѣ њіовы душа; да човѣкъ безъ наука, безъ опомене на собствене дужности, безъ ободреня къ извршиваню добра, свагда лѣнивіи бы-

ва, свагда се више и више уплія у земаљске ствари, а чувство за небесне и вѣчне найпослѣ изгуби, па онда изъ еднога грѣха у другій пада, и у нѣму остае. И будући да они то ни найманѣ нерасуђую, то и непазе на проповѣданѣ слова божія. Може ли таквымъ слушателима донети користь слово божіе? Може свештеникъ найревностніи мужъ быти, може о поспѣшеню спасенія душевногъ свои слушателя врло добро мислити, и силно говорити о томъ, али нѣговъ є трудъ залуданъ, єръ онъ таквымъ людма говори, о коима се рећи може оно, што свето писмо о идолопоклоницыма говори: Очи имутъ и неузрятъ: уши имутъ и неуслышатъ. Псал. **113. 13. 14.**

Да сѣме слова божіегъ у васъ, благочестиви Христіани! непадне на неродну землю, но да принесе плоде добродѣтели, то прво, што чинити морате, ово є: да га слушате са великомъ помньомъ. Као што болникъ слуша рѣчи лѣкара, тако морате и вы слушати сваку рѣчь проповѣдника пазльиво. Како ступите у цркву, морате одбацити одъ себе све друге мисли, а мислити ово: Садъ самь овдѣ, садъ є моя дужность слушати рѣчи Еванђелске и Апостолске. Знате, како є Марія, сестра Мартина и Лазарева, сѣдећи при ногама Исусовима, помньиво сваку рѣчь слушала, коя є изъ уста нѣговы текла, а притомъ на све земаљско заборавила. Тако помньиво морате и вы слушати слово божіе, ако желите да се усели у срце ваше, да просвѣтли разумъ вашъ, и да душу вашу облагороди.

Другій узрокъ, зашто слово божіе неприноси многимъ слушателима никаква плода, овай є, єръ о нѣму, као што треба, неразмишляваю.

II.

Слово божіе есть храна душе. Као што пакъ ело и пиће мало користује, нити крѣпи тѣло, ако га стомахъ нескува, и у сокъ и у крвь необрати: тако исто слово божіе мало користује, кадъ човѣкъ о томъ неразмишлява. Онда текъ, кадъ найпре сами зрѣло расудимо ову истину, да грѣхъ есть найвећій непріятель човѣка, да онъ руши у нѣму подобіе божіе, да га онъ напунява стида и каяня, да оставля непрестано немирну жаоку у нѣговой савѣсти; текъ онда одважићемо се бѣжати одъ нѣга, судећи у себи, да є будаласто предати се овомъ или оному пороку, кои нашу душу безчести, и узнемируе различнимъ начиномъ. Напротивъ тога, онда текъ, кадъ сами зрѣло расудимо, да є истина, да добродѣтель облагорођава човѣка, да она узвисуе нѣгову душу одъ земногъ къ нѣчемъ вишемъ и болѣмъ, да она улива повѣренѣ себи самомъ и Богу, да она нѣму одузима страхъ, а оживлюе у нѣму наду болѣ будућности: текъ онда одважићемо се добродѣтелно животъ нашъ проводити. Ако смо дакле у проповѣди чули, да нечистоћа срамоти човѣка, и губи душу и тѣло; или да прилѣжанѣ удалява одъ насъ три главна непріятеля, то есть, дуго време, сиротиню и безпосленость; или да жива вѣра у Бога чува човѣка одъ страха непознате будућности, и да вѣра у безсмртность чува га одъ плашльивогъ страха смрти; то ће ово текъ онда дѣйствовати на нашу душу, ако то ставимо за предметъ нашегъ размишляня, и ако сравнимо наше искуство съ онимъ, што смо чули.

Многи слушатељи слова божіегъ, кадъ изиђу изъ цркве, немисле више о томъ, шта су чули; они мисле, да є доста, да су само чули. Преко цѣле неделѣ стараю се, како ће умножити свое богатство, како ће болѣ подмирити свое домаће потребе, и своя

веселя увеличати; а о добродѣтели, коя се препоручуе, тако мало миселе, да после нѣколико дана не умѣду казати, о чему се у цркви проповѣдало. Таквимъ начиномъ неможе слово божіе у ньіовомъ срцу укоренити се, слѣдователно ни доброга плода неможе принети.

Ако желите, да оно што у цркви чуете, буде вамъ одъ користи, на поправку и на успокоенѣ ваше, то морате о томъ и сами размишлявати. Као што расуђуете о ономъ, што мислите да ће вамъ донети временіту користь, тако исто, и іошъ много више, морате размишлявати о ономъ, што за добро душе ваше говори се: Помянухъ дѣла господня: яко помяну отъ начала чудеса твоя, и поучуся во всѣхъ дѣлѣхъ твоихъ, и въ начинаніихъ твоихъ поглумлюся, говори Давидъ Псал. **76. 12. 13.**, и у многимъ другимъ псалмима говори, да онъ често и даню и ноћу размишлява о закону божіемъ. Тако морате и вы размишляти о Богу, о нѣговымъ дѣлма, и о нѣговымъ заповѣдма.

Треће. Слово божіе неприноси многимъ слушательима никаква плода зато, еръ су они премъ упіени у земальска добра.

III.

Докле живимо мы на овомъ свѣту, дотле и неможемо быти равнодушни према благу овогъ свѣта. Оно служи за наше благостанѣ; а овомъ тежи све што има животъ и чувство. Христіанство и неиште одъ насъ, да будемо нехайни за свѣтско благо; но напротивъ ставля намъ за дужность да радимо, и да оно прибавимо, чимъ ћемо наше земальске потребе подмирити. Но Христіанство иште одъ насъ то, да мы прелазећа земальска блага нелюбимо већма, неголи вѣчнотраюћа блага душевна; иште, да мы ова

увѣкъ предпоставимо онима, и да се више бринемо о спасеню душе, неголи о нашемъ тѣлу. Ищите же прежде царствія божія и правды его, и сія вся приложатся вамъ. Мат. 6. 33.

И ово искањ Христіанства зајста е праведно. Није ли наше тѣло смртно? нису ли сва земаљска добра преходећа? Није ли Апостолъ Павелъ казао: Опредѣлено есть всѣмъ человѣкомъ единою умрети? И нієли Соломонъ о земаљскимъ добрама написао: Суета суетєвій, и всяческая суета? — Није ли напротивъ тога душа наша безсмртна, и нису ли небесна добра непреходећа? Некаже ли Іисусъ, да люди могу убити тѣло, али не душу? Не говори ли онъ о благу, што ни рђа ни мољцы изгристи, ни лупежи украсти немогу? Није ли дакле паметно, да се више бринемо о душу неголи о тѣлу, више о поштеню и о добродѣтели, неголи о суети, богатству и о другимъ земаљскимъ добрама? Није ли права лудость, изгубити душу свою због неумѣрене тежњ за добиткомъ блага овогъ свѣта?

Но премда є праведно искањ ово Христіанства, и премда лудо они раде, кои по њему неживе; савимъ тимъ, налазе се іошъ многи, кои се мало или нимало на то необзиру. Они преврћу редъ стварій; они даваю земаљскимъ добрама прво мѣсто, а поштеню и добродѣтели последњ. О добродѣтели дакле и о поштеню мало се они брину, но само о томъ настое, да постану богатіи, и у већой чести.

У таквымъ людма неможе се слово божіе смѣстити, и у њіовымъ срцама неможе оно уродити: Идѣже бо есть сокровище ваше, ту будетъ и сердце ваше, говори Іисусъ. Мат. 6. 21. Сокровиште таквы людій есу новцы, богатство, похоть: при овима є дакле и њіова мисао и срце. Таквимъ начиномъ може се сребролюбцу, колико му

драго, говорити, да є лѣпо и благородно милостиню чинити, то ће мало користити, еръ є нѣгово срце прилеплѣно за нѣгове новце. Похотльивомъ човѣку залуду ће се говорити, да су срећне само чисте душе, и да ће се само оне наслаѣавати лица божіега, то ће мало користити; еръ нѣгово срце налази ситость свою у самой похоти. Залуду ће се говорити піяницы о гнусоби піянства, то ће мало кодъ нѣга важити; еръ є за нѣга вино найвеће добро. Идѣже бо єсть сокровище ваше, ту будетъ и сердце ваше.

Ако желите, благочестиви Христіани, да вамъ се слово божіе узалудъ непроповѣда, то онда пазите на себе, да се неупіяте много у земальска блага, ни да се сасвимъ предате светскимъ само бригама. Вы морате настояти выше о добру свое душе, неголи о добру свога тѣла. Морате веће старанѣ имати о томъ, како ћете сачувати чисту савѣсть, како ћете право радити и Богу угодити, неголи о єлу и о пићу, и о другимъ насладама: Мое брашно єсть, да сотворю волю пославшаго мя, и совершу дѣло єго, рекао є Іисусъ. Joan. 4. 34. а Давидъ вели: О Бозѣ спасеніе мое и слава моя. Богъ помощи моея, и упованіе мое на Бога. Псал. 61. 8. И ако є ваше єло и ваша радость послухъ Богу и непритворна смиреность, онда ћете зайста радо слушати слово божіе, онда ће оно зайста и велику важность за вашу душу имати, ваше мисли исправити, и улити у васъ іошъ већу любовь къ Богу, и къ свему што є добро.

Садъ познаете препоне, што стое на путу дѣйствованю слова божіегъ. Будући да люди слово божіе съ помньомъ неслушаю; будући да о нѣму неразмишляваю; и будући да су премъ упіени у земальске ствари; зато неможе се оно уселити у ньіову душу; зато неукорењое се у ньима; и зато недопоси имъ

никаква плода. — Хоће ли се и предъ вами узалудъ просипати сѣме слова божіегъ? Хоће ли и кодъ васъ пасти на камениту и неродну землю? Боже сачувай! — Дакле ако желите, да вамъ се безъ користи непроповѣда слово божіе, то слушайте га помньиво, и никада незаборављяйте рѣчи Ісусове: Тѣмже убо блажени слышащіи слово божіе и хранящіи є. И не само слушайте га помньиво, но и размишлявайте зрѣло о ономъ, што сте чули. И најпосле неудублюйте се преко мѣре у свѣтске бриге, него сећайте се рѣчій Апостола Павла, кои говори: И не сообразуйтеся вѣку сему, но преобразуйтеся обновленіемъ ума вашего, во еже искушати вамъ, что есть воля божія благая и угодная, и совершеная. Рим. 12. 2.

---

1. Слово на Ваведеніе

саставіо Клирикъ Петаръ Мицоръ, и говоріо у Семинаріи предъ своимъ друговима. 1859.

Предметъ: Богъ негледа на изванске отличности наше, него на унутрашнѣ.

„Христосъ раждается, славите“.

Богомъ сабрана браћо слушатељи! Овако се на данашньій данъ весело ори у свима православнымъ црквама, по цѣломе свѣту, у коима се Богъ слави по обичаю нашегъ пресветогъ закона. Овомъ радостномъ и умилномъ пѣсномъ поздравля насъ ютросъ света мати црква, и разведрава ньомъ душу свакогъ побожногъ христіанина; па ма се онъ у найвећой бѣди и невольи налазіо, ипакъ га сладкій овай гласъ тако утѣшити и освѣстити мора, какогодъ што

ютреня росица увенутый одъ ючерашня сунца цвѣтъ подиже, и у животъ повраћа. Овимъ се явля свему роду людскоме, да преблагій Богъ шалѣ сына свога у свѣтъ, кои ће се одъ матере родити, грѣшно наше тѣло на себе примити, по земљи ходити, и пропало човѣчтво вѣчне муке избавити, коіой су сви люди подложни были, іошъ одкада є нашъ праотацъ Адамъ заповѣдь божію преступіо. Мы чуемо, да се у дивной пѣсни оной пое: Христосъ раждается; но бысмо желили знати, ко ће родити Христа? чія є то света утроба, у коіой ће почивати онай, кои є цѣлый свѣтъ изъ ништа створіо, небо са звѣздама украсіо, анђеле и люде своіой безграничной власти покоріо? Хтѣли бы мы одлично поштовати ону Особу, коя ће родити онога, кои є Израилтяне у пустињи маномъ нараніо; кои є пророка Јону за три дана и толико ноћи у рибњой утроби питао; кои є съ Мойсеомъ на Синайской гори разговарао се; кои има власть надъ небомъ и надъ земљомъ, и сѣди као свемогућій Владика и царъ одесне Бога Отца на небесима: Сѣде одесную престола величествія на высокихъ. Євр. **1. 3.**

Заиста, недопаде ово ни едну одъ толики кћерій благородны великаша оногъ времена, кое су се у самомъ сребру и злату сяле, никакву измећу свію принцеза царски ненађе Богъ достойну, да буде мати нѣговогъ единородногъ сына и искупителя свѣта. Негледа онъ ко є високогъ рода, ко ли благородна племена, него само оне люби, кои се нѣга бое, и оно чине, што є нѣговой светой вољи угодно. Не на лица зритъ Богъ, но во всякомъ языцѣ бояйся его, и дѣлаяй правду, пріятенъ ему есть. Дѣян. **10. 34. 35.** Сынъ божій толико се дакле понизіо и смиріо, да є за свою матерь изабрао едну сиромашну дѣвойчицу, коя є у маломе граду Назарету съ трудомъ свои руку живила. Она

се є дѣвица удостояла ове велике чести коя є дошла на данашньій данъ у храмъ божій, и ту се обећала служити Богу до саме смрти свое. Данась су дакле пречисту Богородицу нѣни родитељи довели у цркву, да є посвете Богу; и мы овай данъ сматрамо, да се у нѣму начало спасеня нашегъ указало, єръ света дѣва Маріа лицемъ на данашньій данъ одрече се свѣтского живота, и одлази да се приправля молитвама и светимъ животомъ, како ће у себи Богу престолъ отворити, и цару небесноме пристойно сѣдиште у утроби своіой начинити; о чемъ света црква овимъ веселя преиспунѣнымъ рѣчма свѣдочи: Въ храмѣ божіи ясно дѣва являетеся, и Христа всѣмъ предвозвѣщаетъ (тропарь). О томе дакле, како є света дѣва Маріа у храмъ дошла, я ћу вамъ штогодъ, любезна браћо, проговорити. Найпонизніе молимъ, да ме мало послушате.

Праведни Іоакимъ и Анна живили су у свему свето и побожно по заповѣдима господньимъ, да може быти у цѣломе Назарету ніе се налазило двое челяди, да су толико страха божіегъ у срцу имали, и тако се грѣха чували, као ова два богоугодна лица. Они су већь по вольи божіой и остарили были, а порода своегъ имали нису, радъ чега су они выше пута уздахнули, и доста тужни были; али ни мислити ніе, да су се они икада на Бога расрдили, што ій є тобожъ безъ дѣце оставіо. Тврдо су они у срцу своемъ ту наметну мисао укорѣнили были, да све што имъ Богъ дае, да то на добро ньіово смѣра. Нису доиста они зато ни найманѣ на Бога роптали, ако и есу трпили укоръ великій одъ людій, и кодъ ондашнѣга свѣта сасвимъ презрени были; єръ валя знати, да су у старомъ завѣту о свакой жени неродкињи погрѣшно мислили, држећи што дѣце нема, да ню Богъ съ тимъ за нѣне какве велике грѣхове каштигуе. Овако є исто за безчадство свое супруге,

онай добрый и миролюбивый мужъ Аврамъ неправедно кодъ своега народа у поруги быо; одъ чега га є Богъ текъ у старости ослободіо, даровавши му единца Исака, кога ако и есть онъ преко сваке мѣре любіо, као што свакій правый родитель свое дѣте любити мора: опетъ толико є быо богобоязьливъ и пунъ вѣре у своегъ створителя, да се є склоніо по заповѣсти божіой свою родитељску руку на нѣга метнути, и ножъ му подъ грло ставити, да га заколѣ; што бы зайста учиніо, да га небуде анѣлъ божій за руку ухватіо, и казао му да є Богъ съ тимъ нѣгову покорность предъ свѣтомъ одкрити хтео. — Да є оваку лягу претежко сносити было, можемо се увѣрити и изъ оны Еванѣелски рѣчій, што є Єлисавета мати Св. Јована Крестителя изговорила, кадъ іой є небесный анѣлъ радостный гласъ доніо, да ће у старости сына родити: Яко тако сотвори мнѣ Господь во дни, въ няже призрѣ отяти поношеніе мое въ человѣцѣхъ. Лук. 1. 25. — Непрестано дакле моляху праведни Јоакимъ и Анна Бога, да бы имъ єдно дѣте даровао, и тимъ одъ поруге и срамоте ньи избавіо; а изъ благодарности према нѣму, кадъ бы имъ желю испуніо, тврдо се завѣрише, да ће то дѣте нѣговой служби посветити. Милостивый Отацъ небесный, кои само одъ злы и нечастивы грѣшника главу окреће, а онога кои му се право моли, свагда слуша: далече отстоитъ Богъ отъ нечестивыхъ, молитвы же праведныхъ послушаетъ Прит. 15. 8., смиловао се на топле молитве овы дваю праведника, те благоизволи, да имъ се роди кћерь, коіой надѣнуше име Маріа. Текъ што є єдница ньова трећу годину навршила, споменуше се нѣни родитељи, да є она испрошена у Бога подъ тимъ уговоромъ, да се нѣговой служби посвети: Нису Јоакимъ и Анна овди поступили, као што многи нашегъ времена люди чи-

не, кои кадъ имъ каква неволя на вратъ наяше, стотину завѣта предъ Богомъ обећаваю, а чимъ се ова уклони, све то забораве. Но тежко онима кои тако раде: нелститеся, Богъ поругаемь не-бываетъ, говори сосудъ изабраный Павелъ, то есть неварайте се, съ Богомъ нема руге. Управъ на данашньій данъ сазову нѣ родители све свое сродънике и пріятелѣ, наките и обуку свою кћерь Марію, што се лѣпше могло, узму є Јоакимъ и Анна међу собомъ, те тако одъ многобройногъ народа обколѣна, и са свећама у руцы праћена одъ толики дѣвояка другарица нѣны, између кои се она своіомъ скромности и понизности одликовала, и свакоме у очи падала, као што се одликуе сяйна даница при ведрой неби ноћи међу своима осталымъ звѣздама, одведу є съ найвећимъ веселѣмъ у храмъ. Тамо є на вратима оне дивне Соломонове цркве великій свештеникъ Захаріа дочекао, на свое старачке и благоговѣйне руке приміо, шта выше смѣрно іой се до землѣ поклоніо; будући да є онъ као пророкъ, кои є духомъ божіимъ наданутъ быо, предвидіо, да ће се ова дѣвица извисити и надъ самымъ небеснымъ анђелима, кои служе кодъ престола Бога Сведржителя, зато што ће у нѣну свету утробу самый Богъ, кои цѣлый свѣтъ држи, главу свою подклонити.

Нѣномъ уходу у храмъ, или као што мы речемо, Ваведенію, чудило се мало и велико. Чудили су се, а ималу су и чему; еръ є света дѣва Маріа была прва одъ женскога пола, коя є дѣвояштво свое Богу обручила. И не доста што су се люди овомъ необичномъ догађаю чудили, него є то и небеснымъ духовима страно было: Ангели вхожденіе пречистыя зрящe удивишася, како дѣва виниде во святая святыхъ; диве се они, како една дѣвойка уђе тамо, у кое мѣсто ніе

слободно было приступити не само никоме одъ женски, него ни Левитима. Уђе тамо, гди є единый првосвештеникъ юдейскій еданпутъ на годину съ найвећимъ страхомъ долазіо. Уведе є великій пророкъ Захаріа у саму унутрашню скинію, у коіой є ковотъ завѣта стаяо, а у нѣму десетъ заповѣдій сахранѣне. То є была светиня надъ свима светињама, кою су анђели невидимо чували. Съ овимъ є великій пророкъ Захаріа хтео казати, да ће ова дѣвица еданъ данъ постати владичица неба и землѣ, моћнія одъ свію пророка и светителя, коіой ће се херувими и серафими кланяти, зато ю є и поздравіо овымъ рѣчма: Дођи ты, коя испуняваш оно, што самъ я предрекао, коя ћешъ извршити све што є Богъ обећао; вниди во святая святыхъ ты, коя си огледало свію пророка; дођи свѣте, кои ћешъ наскоро засвѣтлити онима, кои у тами леже, и уђи у радость Господа твога.

Свакій христіанинъ обећао се служити Богу крозъ све време земногъ живота. Сви мы, кадъ смо свето крштенѣ примили, и ономъ духовномъ баньомъ очистили се праотачкогъ грѣха, завѣтовали смо се, да ћемо бѣжати одъ свега, што бы насъ на зло навуђи, и душу нашу утопити могло, као одъ отровне и єдовите зміе; а да ћемо само оно чинити, што є светой воли Отца нашегъ небесногъ угодно. Небы ли требало, да запитамо сами себе, єсмо ли извршили све, што смо Богу обећали? или се празнимъ именомъ христіанскимъ дичимо, а у дѣлима и владаню гори смо него сами безбожницы? Можемо ли савѣстно казати, да се баремъ поштогођъ држимо дужностій, кое намъ треба испуняваты према Богу, према ближнѣму, и найпосле према себи самима? — Нека пази свакій родитель! да свою дѣцу у православной вѣри утврди, любовь према поштеню и свакой добродѣтељи у ньове прси усели, и на пра-

вый путъ унути, ако жели, да она буду Богу угодна, цркви своіой привржена, народности користна, свима поштенымъ людма мила и драга, а себи и роду своме одъ дике и одъ части.

А ты, драга младежи! опоминьи се свагда, колико си одъ милы свои родителя добра примила. Какве су они муке поднели, докъ су васъ толике подигли, и како се свакидашнѣ о вами брину, и себе стѣсняваю, само да ваше потребе намире. Настой, да се чимгодъ, твоимъ, после творца небесногъ, найвећимъ доброчинцыма одужишъ. Добримъ и поштенимъ владанѣмъ, прилѣжнимъ и постоянимъ занимањемъ у ономе, на што су васъ они опредѣлили, и свагдашньимъ указиванѣмъ любави и благодарности къ ньима, вы можете у пуной мѣри прамъ ньи ону дужность извршити, кою Богъ одъ васъ иште, и на кою васъ сама природа позива. Єдномъ рѣчи, свакій човѣкъ да се попашти познати, шта є обвезанъ чинити, те некъ то безъ оклеваня извршуе; еръ мы незнамо данъ и часъ, у комъ ће Сынъ човѣческій доћи: бдите яко невѣсте дне ни часа; и зато смо башъ дужни свагда справни быти, да га съ добрымъ дѣлма дочекамо.

Држимо дакле, любезна браћо, добро на памети оно, што смо се обећали предъ онимъ, одъ чіегъ се ока нигђе ништа сакрити неможе, ако желимо избѣћи вѣчне муке паклене. Имаймо свагда предъ очима страшный судъ божій; помислимо, да данась есмо, а сутра нисмо, и да насъ смрть мимоиђи неће. Кадъ бы се овога чешће опоминяли, дойста бы ређе у грѣхъ падали: Помни послѣдняя твоя, и во вѣки несогрѣшиши, савѣтуе насъ премудрый Сиранъ. — У свему што намъ се догађа, покораваймо се вольи божіой, и све што на насъ Богъ шалѣ, ако бы намъ и потежко трпити было, сматраймо га и примаймо за велико добро, знаюћи да є онъ мило-

стивый Отацъ и промителъ, кои єазданѣ свое никада заборавити неће.

Кадъ се зовемо сынови православне цркве, дужни смо нашу свету матеръ цркву срцемъ и душомъ любити. Треба да у домъ господенъ на сваку службу радо и свесрдно долазимо, нашу дѣчицу са собомъ водимо, и ту ій у закону божіемъ тврдимо. Тежко томе христіанину, кои у недѣлне и светачне дане оставля службу божію, или збогъ кукавногъ интереса, или што є іошъ горе збогъ други каквы наслада и забава! — Требало бы га упитати: съ чіомъ помоћи узда се иманѣ стећи? заръ своіомъ памети или снагомъ? Ако тако мисли доиста се люто вара. Можешъ ты, христіанине мой, колико хоћешъ, мучити се и трудити; вѣруй ми, сва ће ти мука узалудъ быти, ако преблагій Богъ твое трудове неблагослови. А можешъ ли се надати, да ће ти ій благословити, кадъ ты нѣговъ светый законъ газишъ? Први су христіани могли свакій данъ по толико пута на молитву скупляти се; а мы се єдва єданпутъ у седмицы наканимо; и то кадъ дођемо, све смо немирни, невидимо часа да пре изађемо, или пакъ у цркви непристойно и безъ побожности стоимо, да съ много већимъ грѣхомъ излазимо, него што смо ушли. И зайста кои тако у ономъ светомъ мѣсту бестидно стои, болѣ бы было, да никада недолази.

Чисто и цѣломудрено живећи, по читавъ данъ у богомольству проводећи, приуготовлявала се света дѣва Маріа, за време бавленя своегъ при цркви Єрусалимской, на ону велику намѣру, за кою є Богъ изабрао и достойну нашао, то єсть да у себи справи мѣсто небесномъ цару. Тако исто и мы, кадъ се причестити желимо, у коіой тайны самогъ спасителя Христа у наше грѣшне прси примамо, дужни смо напредъ много времена постомъ и молитвомъ приправляти се. Треба да нашу савѣсть

и наше срце одъ свію худы и невалялы мислій и желя очистимо, да наше грѣхове предъ Богомъ и свештеникомъ право исповѣдимо, да надъ њима узданемо, и опроштеня просимо. Ако овакимъ начиномъ приступали будемо къ оной светой чаши, онда увѣрени быти можемо, да ћемо и мы у наше прси достойно смѣстити Іесуса Христа, и да ће намъ оно нѣгово пречисто тѣло и божествена крвь служити на душевно сазиданѣ, и на велику духовну користь.

Садъ се обраћамъ теби, о пресвета Дѣво, коя си намъ Избавителя родила, моли Сына твога и Бога нашегъ, да намъ уздржи нашу православну вѣру тврду и непокварену на све вѣкове; да своіомъ наукомъ свѣтли као сяйно сунце свима, кои іой се клањаю, и ню за свою спасителницу поштую. Моли, премилостива Госпоже, не само за насъ, кои смо сé на данашњій данъ сабрали, да твое Ваведеніе прославимо, него и за савъ родъ христіанскій, да насъ уведе у царство свое небесне славе. Аминь.

III. ПРЕДМЕТИ ЗАБАВНИ И ПОУЧНИ.

---

1. Колумбовъ први пристанакъ у нови свѣтъ.

(Съ енглескога: From the Life and Voyages of Columbus знаменитога Ушингтона Irwing.)

Бяше 9. Окт. 1492, када морнари и другови Колумба, видећи да сунце еднако залази у безкрайну пучину, стадоше наново мрмляти и викати, иштући да се одустане одъ далѣга путованя. Колумбъ, ако се са тога и бѣше завадіо съ дружиномъ, опетъ остаде постоянъ у намѣри, те озбиљнимъ гласомъ рекне имъ, да тужбе већь, ничему непомажу. Но велики овай мужъ біо би доиста пропао, да се слѣдећегъ дана нѣки знаци не появише, кои су несумньиво блискость землѣ наговѣшћивали.

Пошто се у вечеръ по установлѣномъ обичаю на адмиралскомъ броду одпѣва Спаси Кральице, т. е. вечерня пѣсма пречистой Дѣви, окрене се Колумбъ къ челяди съ трогателнимъ словомъ. Опомене ихъ найпре на благость божію, коя ихъ е добримъ и погоднимъ вѣтрима до преко великогъ океана спровела, оживляваюћи сваки часъ срце ньихово новимъ знаменьима, и руководећи ихъ, рекао би, у другу обећану землю. Каза имъ, како се онъ тврдо нада, да ће се ту исту ноћь земля указати, и препоручи имъ да на предньой части лађе непреста-

по бдію, обећавши ономе кои найпре угледа землю, осимъ пензіе одъ стране краля и краљице, доню одъ кадифе халину.

Цѣли онай данъ духаше яки вѣтаръ; море є необично надуто било, и они већь велики просторъ превалили бяху. О заходу окренуше опетъ къ западу, и лађе као муня валове пресѣцаху. Лађа Пинта, коя бѣше найбољи пловацъ, преднячила є. На броду владаше найвеће одушевлѣнѣ, нити єданъ затвори ока сву ноћь. Када се смрче и тамна ноћь настане, Колумбъ попесе на тврђаву (узвишено мѣсто) брода своегъ. Ако є даню и показао біо велико узданѣ и храбрость, обузму га ипакъ оногъ часа тужне мисли, и будући да га є густа помрчина одъ очію остале дружине скривала, бацао би немирни погледъ на тмасти зрѣникъ, тражећи небил' найманѣ обилѣжіе землѣ одкріо.

Наєданпутъ, около десетъ сати, учини му се да види, гдѣ у даљини нѣко свѣтило трепеће. Боећи се да га у томе жеља нѣгова како не вара, зовне Петра Гутіерресъ, придворнога кралѣвскогъ племића, и упитавши га види ли онамо свѣтлость, овай то потврди. Но Колумбъ єднако сумняюћи о истини зовне Родрига Санчецъ одъ Сеговіе, и докъ се овай пеняо къ Адмиралу свѣтлости нестане. Видише ю послѣ іошъ єдномъ или два пута за тиљи часакъ, као да є у рибарскомъ чуну, кои се по валовима часъ дизао часъ спуштао, или као да ю когодъ на обали носаше, издаваюћи ячіи или слабіи зракъ, како є онай брже или споріе ишао. Свѣтлость та бѣше тако брза и нестална, да су є другови Колумбови за ништо држали; али ю онъ опетъ сматраше као нелажни знакъ, да є земля на близу те іошъ населѣна. Пловише напрѣдъ до два сата изъ ютра, кадъ на Пинти пуче топъ и яви радостну вѣсть. Морнаръ Родриго да Иріана први угледа

землю; но награда присуђена буде адмиралу, єръ є найпрви свѣтлость опазіо. Сада се земля већъ ясно видила, коя около двѣ милѣ пута одстояше. Савише одмахъ єдра и лађе уставе се чекаюћи съ нестрпљѣнѣмъ зору.

Дубоке и бурне морале су бити у то време мисли и осѣћаня Колумба. Упркосъ толикимъ опасностима и запрѣкама, онъ є свой узвишени намисао срећно извршіо; доякашня велика тайна оцеана одкрила се; побѣдоносно утврди се нѣгова (Колумбова) теоріа, коіой су се уєдљиво ученяци подругивали; слава му се обезбѣди, коя ће докъ є свѣта траяти.

И самo найживлѣ уображенѣ едва ће зачети чувствованя она, што ихъ осѣћаше велики мужъ овай при тако знаменитомъ одкритію. О! какве мисли каква ли нагађаня морала су му се едно за другимъ у памети рађати о земљи, коя предъ њимъ завіена у мраку лежаше! Растѣня, што се съ прибрежія лѣпо указиваху, свѣдочила су да є земля плодна. Чинило му се већь као да дише ваздухъ окађенъ одъ мирисних шумица, и мичућа се она свѣтлость, коју опази, увѣраваше га да има жителя. Но какови су? Личе ли можда онима одъ осталихъ чести свѣта, или спадаю ли међу дивлѣ и наказне люде, о коима се онда мислило да све далеке и непознате землѣ населяваю? Да ніе дошао подъ какво дивлѣ острво на край индискогъ мора, или до саме гласовите Ципанго, сврхе свію нѣговихъ найтоплійихъ желя? Ове и тисућу подобнихъ мисли биће га у исто време обузимале, докъ є у средини своихъ другова съ найвећимъ нестрпљѣнѣмъ очекивао, да ноћь сними покривало свое, незнаюћи да ли ће зоромъ сунце осветлити неплодну какву пустошь, или мирисне вртле, позлаћене храмове, величанствене градове, украшене сяйностима источне изо-

бражености. — Истомъ зора забѣли, указа му се оку отворено чаробногъ изгледа острово, пружено много миля, одѣвено сваковрстнимъ стаблама, тако, да є вѣчитой башти личило. Ако и непоказивање друго до дивлю неуређену али прекрасну природу, опетъ видило се ясно да є населѣно, и до мало појаве се жители, кои изъ шума излазаше и одасвуда у множини къ обали врвише. Колумбъ заповѣди да се лађе осидраю, и оружани чамци у море спусте, а онъ одѣнутъ савъ у богати скрлетъ и носећи кралѣвску заставу уђе у свой чамацъ. Мартинъ Алонзо Пинзонъ и Винценте Yanjes братъ нѣговъ уђоше у исто доба у свое чамце, држећи сваки по єданъ барякъ, на комъ є біо измолованъ кретъ зелени а съ обадвѣ стране почетна имена краля и краљице одъ Кастиліе F. и I. съ круномъ надъ њима.

Примичући се краю зачуде се пространимъ шумама, кое онуда раскошно расту. Угледаю прекрасно до тада невиђено воће висеће о стаблима, коя обалу рекао би прикриваху. Ваздухъ біяше благъ и чистъ, а воде што омиваю брегове, прозрачне као кристалъ. Текъ што є Колумбъ ногомъ накрай стао, клекнувши полюби землю и благодари Богу, ронећи сузе одъ радости. Примѣру нѣговомъ слѣдоваше и другови му, кои обузети такођеръ признателношћу, осѣћаху нужду да чувствованя своя излію. Уставши затимъ истегне мачъ, развіе кралѣвску заставу, и у име краля и краљице одъ Кастиліе свечано заузме островъ, назвавши га Сан-Салвадоръ. Пошто се свршe ови обреди, Колумбъ заповѣди, те му се сви присуствующи закуну, да ће му као адмиралу и намѣстнику кралѣвомъ послушни бити.

Морнари предаду се тада прекомѣрномъ весељу, показующи га съ найчудноватіимъ покретима душевнима. Сви се око адмирала слегоше, грлише

га и руке му любише. Кои су му се путемъ најупорніи и подбадечи показивали, садъ біяху му најоданіи и најусрдніи. Многи почну одъ нѣга милости тражити, као одъ онога, кои по вољи могаше части и богатства дѣлити. Ови опаки люди, кои га пріе своіомъ обѣшћу толико злоставише, садъ понижени молише га да имъ прости за толике узроковане му яде, обећавши да ће му се унапредъ слѣпо покоравати.

Островляни видећи при сванућу лађе съ разапетимъ едрима гдѣ се краю примичу, држаше ихъ да су чудовишта, коя є преко ноћи море излегло, те скуплѣни у мноштву на обали, мотрили су одтуда дркћућимъ срцемъ сва движеня њихова. Видећи различна безъ великогъ напора изведена кретаня (мановре), начинъ коимъ су се затворила едра, наликъ на грдна крила, остану одъ чуда као изумлѣни, па кадъ іошъ угледаше да се чамцы приближую, и да измећу на край толика необична сяйнимъ челикомъ оклопљена створеня у хаљинама разне боє одѣвена, застравлѣни съ мѣста у шуме побѣгну. Но кадъ видише да ихъ нитко не гони нити узнемируе, мало по мало охрабре се, те полагано корачаюћи и съ найвећимъ страхопочитанѣмъ стадоше примицати се къ дошљацима, често падаюћи на землю, и њихъ обожаваюћи.

Докъ се свечаность са заузиманѣмъ острва свршивала, остану дивляци као окаменѣни, сматраюћи плашљивимъ удивленѣмъ бою, браду, свѣтло оружіе и богату одѣћу Шпанаца. Надъ свима другима очи свое упрли біяху на адмирала, єръ по високомъ стасу нѣговомъ и заповѣдаюћемъ гласу, по одѣлу и части, што му дружина указиваше, познадоше лако да имъ є онъ старѣшина. Послѣ охрабрени іошъ больма, прикуче се къ Шпанцима, те стану тицати имъ браду, разгледати имъ руке,

обличіе, дивећи се бѣлой кожи њиховой. Колумбъ, комъ се толика простота, добродушіе и повѣренѣ дивљака веома допало, сносіо є ово разгледанѣ съ найвећимъ задовољствомъ. Но и острвљяни били су за Шпанце тако исто предметъ великогъ любопитства, нашавши ихъ различне одъ свію осталихъ люди, кое донда видише. Њихова споляшность неказиваше ни богатства нити улюдности, єръ су били сасвимъ голи и намазани различитимъ бояма, а масти бакарне (мѣдне) у лицу и у тѣлу, и голобради. Косу нису имали коврчасту, као они народи, кое Шпанци предъ што ће пронаћи нови тай свѣтъ одкрише на африканскомъ прибрежію подъ истимъ поясомъ, него врло кратку и чупаву, нешто одрезану поврхъ ушію, осимъ єдногъ діела, кои у дуге плетенице на плећи имъ падаше. Черте обличія њихова, ако коекаквимъ бояма и намазане опетъ не біяху безъ дражести; имали су чело износито и очи прелѣпе. Међу њима налазаше се само єдна жена у цвѣту младости, такођеръ нага и лѣпогъ стаса.

Шпанци наскоро познаду да су острвљяни ти благе, любке ћуди, препрости и безъ лукавства. Оружіе имъ бѣше понайвише коплѣ, коега врхъ на ватри би окивали; нѣки пакъ носише као оружіе зубъ или кости одъ рибе. Чинило се да за гвожђе нису знали, єръ када имъ дадоше голи мачъ, махомъ би га за оштрацъ ухватили.

Колумбъ подѣли међу њи нѣколико капа, стаклених зрна и другихъ ситница, кое острвљяни приме као неоцѣнѣне дарове, те ихъ обѣсе око врата, пуни радости што су тако накићени.

Дръ. Петрановићъ.

---

2. Прва задаћа Земљописаня,

моємъ сыну.

(съ таліянскогъ.)

Сыне! погледай тамо долѣ ону кућицу са сламомъ покрывену, предъ коіомъ мати сѣдећи преде, а поредъ нѣ на трави сѣде нѣзини сынови. Старіи, подъ отчиномъ управомъ уче се послушности, а отацъ неуморно труди се да ихъ прехрани. Онъ, часъ оре землю, часъ сѣе и сабыра плодове, часъ са стаблова тресе воће, а тіи му сынови у свима тима работама помажу. Млађи, кои немаю снаге за такове послове, трче му на сусретъ када се онъ съ рада кући враћа, а нѣгова жена настои да зготови єла свой фамиліи. Отацъ, мати и сынови, сачињаваю єдну фамилію, коіой є отацъ старѣшина и управитељ, а што му є фамилія виша, снага му є яча єръ му кућани у свима нѣговымъ работама више помажу. Они живе сви у єдной кући, сви єду истога хлѣба, сви подъ истымъ кровомъ спаваю, ютромъ и вечеромъ уєдно захвалюю Богу на нѣгова благотворства. Ако се ко одъ ньихъ разболи, сви се ожалосте, добіе ли ко какву срећу, сви се обрадую. Тако дакле Фамилія, прві бы почетакъ и заметакъ човѣческогъ садружества на земљи.

Тамо далѣ види! гроздъ кућа, кои є устроєнъ изъ различиты фамилія, и кои изгледа као да є ту само єдно обиталиште. Одъ тіи фамилія, єдне копаю землю, а друге стараю се за остале потребе. Оне се находе у работне дане свуда по полю, а у праздничне скупляю се уєдно, и воде коло на ливадама; свакій са своіомъ трговиномъ заєдно иду на пазаре; ако є єданъ сыромахъ, ближњій нѣговъ хита да га помогне; лежи ли кои у невољи, другій

притрчи да га поутѣши. То се зове село, а да су куће у ређе и растрканіе, звало бы се тада селиште.

Онамо пакъ далѣ, находи се већій брой кућа уедно нагомилане. Ту свака кућа чини за себе фамилію, а становницы живе тргованѣмъ и работанѣмъ. Торонь звоника, надвисуе све куће и стаблове, а звоно свакій данъ вѣрне позыва у цркву, да умилно поднесу благодаренѣ господу Богу. Такова су мѣста понайвише са зыдовима обколѣна, и зову се вароши.

А онамо іоштъ далѣ, види! оно пространo окружіе зыда, изъ коегъ извирую премноге куће, зданія и паметницы, кои са великомъ лѣпотомъ своіомъ показую Господареву моћь и умѣтность нѣговы поданика. То є градъ. Ту се сва знаня стичу, узаймно єданъ другоме, у работима обште корысти и украшеня, пружаю руку помоћи, наликъ єдногъ улишта, у коемъ нема пчеле коя што не послуе, и унь са своє стране, ма найманю корыстну стварь да не унесе. Тако ти є и тамо. Ни єданъ грађанинъ нема права безпосленъ быти, ни захтѣвати да га прилѣжне и работне занатліе хране. Тамо разумне и врѣдне власти, коє представляю Господара, непрестано пазе на подржанѣ доброга реда, и на благостанѣ дружственогъ живота.

Више градова, и великій просторъ землѣ, кои є са планинама обколѣнъ, или рѣкама раздѣлѣнъ, или моремъ квашенъ, сачињаваю Кралѣвство, а становницы тога простора зову се сагрђани, или іоштъ природніе, санародницы. Сви тіи еднымъ єзыкомъ говоре, заедно ратъ воде и миръ праве. Међу ньима є Краљ врховна глава. Саединѣнѣ различиты Кралѣвства, чини Царство, коемъ є старѣшина Царъ. Кралѣвство и Царство безъ разлике, често значи Државу, коя се управля самодржавно (монархично),

то есть, када еданъ съ ньомъ влада, а гдѣ има више управителя, држава се зове, народовладна (република).

Сва царства, кралѣвства и државе, са безконачнымъ мѣстама, различитымъ народима напунѣна; острови, пространи котари, безбройне климе, землѣ и мора іошть непознате, сачињаваю земьоводный овай Шаръ, или ти овай Свѣтъ, на коемъ мы живимо, коегъ є сатворіо Богъ и съ њимъ управля.

На површіо овогъ шара, кои є на двѣ крайнѣ части мало улуплѣнъ, наликъ оне наранче, кою си юче на даръ имао, люди кои представляю народе, живе на нѣкимъ мѣстама, у гушће, а на нѣкимъ у ређе. Нѣки су жуте масти, или сасвимъ црне, а томе є слѣдство сунчана жаркость. Єдни противъ жестокости зиме облаче се у кожу; нѣки пію вина, нѣки расхлаѣна млѣка, а нѣки неимаюћи съ чимъ другимъ утулити жеђь, пію бистрогъ текућегъ потока.

Сви су тіи народи, Божія фамилія, кои свеколике познає као пастыръ своє стадо. Они му на различитымъ єзыцима молитве своє обраћаю, а онъ ихъ свеколике чує, разумѣва и за свеколике се стара. Ни єднога међу њима нема, ма коликому драго да є великъ, на коегъ нѣгова казнь неможе пасти, ни малена, коегъ онъ подъ обрану свою не прима. Бѣдна Арапка, коя у робству живи, тамо гдѣ Христова наука ніе могла іошть срушити онай остатакъ поганскогъ варварства, и коя покрай немоћногъ своегъ сына плаче, ако свуда нађе затиснуте уши на нѣзино тугованѣ, и свачія сердца окаменѣна къ милосрђу, обрати се Богу обштему отцу, и онъ іой облагша теготу нѣзины жалостій и робства оковъ.

Господаръ, кои заповѣда надъ стотину Кралѣвина, и съ войскомъ закрылює тако великій про-

сторъ землѣ, немора гордити се, за што є господаръ толики држава, еръ и онъ мора слушати Бога, кои држи у высини страховиту свою руку надъ нѣговомъ главомъ, стоећи свагда готовъ оборити га, ако бы чиніо зла, и сврнуо съ пута правде и праваˆ. А и народи немораю одступати одъ заповѣдій, кое су имъ одъ врховногъ свега свѣта Господа дане, ни разрѣшити стегу религіе и морала, ако ніесу ради навући на себе божіе казны, кое є приправіо за оне народе, кои не извршую нѣгове законе. Сыне мой! опомени се дакле у време твои ютрењи и вечерњи молитава просити Свемогућега, како за добру управу и срећу владателяˆ, тако и народаˆ.

У Котору. Превео
Ђорђе Срдићъ.

---

3. Дѣвойка Црнкиня *).

Весела игра у єдномъ чину

за дѣцу.

слободно превео П.

Лица:

ЛюбомиръМарковићь.
Милица, нѣгова сестра.
Светозаръ, ньовъ братучедъ.
Славко племен. одъ Вишнѣва.
Анка, нѣгова сестра.
Ружица, црнкиня.
Андріа Вуятовићь ученикъ.
Катарина Кордићь ученица.
Любомиръ Вуйновићь ученикъ.
Христифоръ Петрановићь ученикъ.
Катарина Катурићь ученица.
Анастасіа Врчевићь ученица.

Представлѣнѣ быва у польской кући Г. Марковића.

---

*) Представлѣна одъ школске дѣчице, као што ће

Прологъ.

Приликомъ отвораня Србскогъ дѣтинѣгъ Театра у Задру.

(Говорила ученица Ружица Мрша.)

Господо красна!
Госпое миле!
Како намъ наше
Узмогну силе,

Ми ћемо ево
Играти вама:
А вы пакъ добри
Будите нама.

Ако намъ слабо
И буде гдѣшто:
Првог' се пута
Неможе вѣшто. —

Свакій почетакъ,
Знате и сами
Отежакъ да е,
Найсколи нами:

Дѣчицы малой,
У игри овой,
И доста трудной,
И нама новой. —

Буд' те намъ зато
Сви добре волѣ,
Мы ћемо нѣгда
Играт' вамъ болѣ.

J. Сундечићь.

Прво позоріе.

(Соба, у среди и са страна по една врата.)

Анка, Милица и Ружица (улазе у собу и носе кутіица и другогъ пртлята).

се у Лѣтопису правосл. цркве ниже обширніе споменути.

Милица. Хвала Богу, када већь и вы єдномъ дођосте; сада ћете баремъ неколико недѣля кодъ насъ остати; о томе самъ увѣрена, єръ другчіе небы сте дойста толико пртляга са собомъ носили. Знайте, да смо васъ сви кући іошъ юче исчекивали.

Анка. Дойста нисмо могли юче доћи, єръ є велико друштво кодъ насъ было; я самъ морала концертъ єданъ на піанофорту свирати, потомъ пѣсму єдну изъ опере пѣвати, и найпослѣ и Француски и таліански по нешто декламірати. О, да знате како су ме сви радо слушали, рукама су плѣскали, грлили ме и любили; а зайста и ніе мала ствaрь толико много умѣти. Пакъ іошъ да вамъ знати какво є то друштво было, све сама Господа и конти и нобили изъ околине; ту вамъ є было il conte e la contessa di — — али оставимо садъ, то ћу вамъ послѣ приповѣдити када се мало одъ пута одморимъ: sono stanca; à propos — вы млада цркињо, брже ми донесите изъ кола il fazzoletto, што самъ заборавила, а наћићете ондѣ и стакло єдно con acqua di cologna; само потражите добро и донесите ми, єръ ми одма треба. — Questo viaggio врло ме измучіо.

Ружица. Хоћу, драга Господично; ето ме у тренъ опетъ къ вама (одлази).

Анка. Гадно ли є црно ово створенѣ (мршти се, гледаюћи за Ружицомъ); дойста чудимсе какавъ gusto имате, те можете црну робкиню кодъ себе држати — али — съ друге стране имате и право; єръ баремъ съ овакимъ робкиняма може се чинити шта се хоће, а ніе као са нашимъ данашњимъ камаріерама, кое несмѣ човекъ криво погледати. — Та ту одскора дадо нашой камаріери Марти малу плѣску єдну, што ме є ружно очешљяла: пакъ да видите чуда, какву вику и дреку подиже, као да самъ іой главу разбила.

Милица. Немойте тако моя драга; знайте да Ружица, она црнкиня, ніе моя робкиня, него моя сестра, кою є мой отацъ пріе 10. година у Каиру на тргу робова купіо, ню покрстіо и за кћерь узео; истина нѣна є кожа црна, али душа іой є бѣла као цвѣтъ пролећный; и я се уздамъ да ћете є и ви морати любити када є болѣ познате.

Анка. Може быти, али врло тешко; — та у колико я знамъ, іошъ ніе сасвимъ чисто доказано, єсу ли ова црна створеня башъ люди.

Милица. Богъ быо съ вама, шта говорите? Та ако Ружица ніе людскогъ соя, то є она Анђео небесный, кои є ликъ нѣнъ узео и свуда по свету добра чини.

Ружица (доноси убрусъ, стакло и єдну кесицу). Ево, Госпођице, ствари кое сте искали; морала самъ много тражити, єръ самъ стакло доле у єдномъ краю кочіе нашла; пакъ ево среће, гдѣ у томе нађо и єдну кесицу съ новцима, коя є по свое прилицы ваша.

Анка. Єсть моя; та я све нешто губимъ; то й лѣпо одъ васъ, што сте тако поштени; примите зато ево нешто (узима изъ кесице новацъ, и хоће да іой даде).

Ружица. Госпођице, шта ви то радите?

Милица. Не, Госпођице, Анко; сѣтите се што самъ вамъ мало пріе рекла, Ружица є моя сестра; я желимъ да се съ њомь поступа као и самномъ.

Анка (застиђена). О Боже!! право имате, доиста незнамъ гдѣ ми є глава одъ толики' мислій — ви неможете себи представити. Зато оставимо то, него молимъ васъ да ми одредите собу єдну, гдѣ ћу тоалетъ чинити; та видите да самъ іошъ у негліже съ пута, и стидимъ се да ме тко овако не затече, нити могу овака у друштво какво доћи.

Милица. Но кажите ми гдѣ є вашъ Г. братъ? я се надамъ да є и онъ съ вама дошао?

Анка. Да како — али чуданъ є то младиħь. — Да га я не надгледамъ, и када я нисамь кодъ нѣга, свагда наиђе на стотину бѣда. Онъ одвеħь псе люби; како сиђосмо съ кола, угледа у авліи двое штенади гдѣ се играю, и премда самь га опоминяла да мируе, скочи и оде къ њима, и сада се дойста тамо съ њима игра. Онъ ħе доħи, пустите га, немойте се зато бринути. Само гледайте да ми се мое кутіе у собу унесу; надамъ се да ħе ми доста хаљина быти и преобуке за ова два дана, што ħу овдѣ кодъ васъ провести.

Милица (зачуђена). Шта? само два дана — а толико сте пртљага донели?

Анка. Е моя драга, немойте за зло примити што ħу вамъ реħи; ви бысте могли и суманѣ хаљина проħи, али као я — то є велика разлика; та я треба преобуку у ютру єдну, пакъ при ручку другу, при обѣду трећу, четверту при вечери....

Милица. А тако є дакле — добро. — Дедъ драга Ружице помози да ове ствари у собу однесемо; пакъ онда зготови намъ добру кафу, еръ Госпођица Анка треба штогодъ да се подкрѣпи — (къ Анки) Садъ заповѣдайте уђи у собу (оду крозъ врата на десно).

II. Позоріе.

(Любомиръ и Светозаръ улазе на средня врата.)

Любомиръ. Чуйме Светозаре! чудновато ми се чине ово двое челяди, кое намъ є отацъ у пооде послао, и препоручіо ихъ нашемъ пріятельству; болѣ бы было да ихъ є отацъ сутра са собомъ довео, — та шта ħемо съ њима да радимо? Младый Г. Славко одъ Вишнѣва ено играсе у авліи са двое

штенади, нити се онъ о чему другомъ на свѣту брине, а сестра му Господична Анка, о Боже мой! да чудне кичељивости, као да є принцеза каква — како ти се она печи, одъ гордости у србскомь єзику таліанске и француске рѣчи мѣша, како ли є суетна! — да самь я Господаръ и да се не боимъ преступити волю отца мога, већь бы се я съ њима онай часъ како су дошли посваћао. Та само да си видіо како она съ Ружицомъ поступа! дойста бы се и ти разєдіо; — или ваљда мисли она да є у слободнимъ држава Америке, гдѣ су ядни црнци понайвише робови. — Пакъ опетъ како наша Ружица мирно све то трпи. — Право ти кажемъ, да ме яко у срце дирнуло, када самь то видіо. Али опеть ти, драгій Светозаре, нађи начинъ садъ, како мислимъ да бы смо могли позабавити ове наше госте, као што намъ є отацъ препоручіо.

Светозаръ. (смишляюћи) Но дакле є кичељива Анка? Ваљда гдѣ є одъ благородногъ рода, мислила є лудо да она смѣ вређати и презирати нашу добру сироту Ружицу? — Када є тако — я ћу понизити нѣну гордость; башъ ми наде на паметь згоданъ єданъ начинъ зато. Вы ме зовете увѣкъ да самь шаљивчина, башъ ћу данасъ то показати; ослони се на мене, и увѣренъ буди да ће ме ова два млада госта познати тко самъ я, — али безъ увреде какве и штете. Дай ми ключе одъ ризнице, треба ми, да се тамо за посао приправимъ; међутимъ ти реци дѣвойкама, да ме не издаду. Вѣруй да ћете се провеселити, а да ће господи одъ Вишњева то добра лекціа быти.

Любомиръ. Али брате — дедъ ми кажи шта си наканіо чинити?

Светозаръ. Никако, видићете. — Тебе ћу црна Ружице осветити, противу оне бѣлке Анке, коя є толико носъ уздигла (оде).

III. Позоріе.

Любомиръ (самъ.)

Любомиръ. Ала самь желянъ знати, шта є тай Светозаръ намисліо чинити. Дойста тай мой братучедъ хоће свуда да се опоштени; башъ є шаљивый лисацъ — али ипакъ добре душе, и я га одвећъ любимъ. — Тако є кодъ нѣга, — тко у нѣгову Ружицу дирне, нека се узме на умъ, — ту Светозаръ не опрашта никоме. — Срећа те се човекъ на нѣга ослонити може, и онъ неће нипошто у шали увредити.

IV. Позоріе.

Ружица, Славко (у подераной хальини) и Любомиръ.

Ружица. Дођите амо, Г. Славко, овдѣ сте сигурни.

Любомиръ. Ако Бога знадешъ, Ружице! шта се то догодило, шта бы то Г. Славку, та еному хаљина сва подерана?!

Славко (плашљивъ). Дедъ затворите за Бога врата, єръ ће люта звѣрка унутра, и свега ће ме растргнути.

Ружица. Небойтесе ви зато; (къ Любомиру) Овай младый Господинъ играшесе у авліи са штенадма, и по свой прилици очепіо є єдно ногомъ. На цичанѣ штенета долети кучка лизка, насрне на нѣга. Г. Славко браніо се, али залудъ, — кучка ограби му зубма хаљину те му комадъ отрже; — срећа што се я ту близу деси, и одагна кучку одъ нѣга.

Славко. Да како, ви сте были мой Анђео хранитељ; али не замѣрите ми што ћу вамъ рећи, у првый махъ када васъ угледахъ, чиняше ми се да

сте сушти діаволъ, Богъ буди съ нама; я досадъ нигда не вићо црногъ чоека. (Ружица и Љубомирь смћю се.)

Љубомиръ. Останите мой Г. Славко при томъ да є Ружица Анђео хранитељ, и ви се нећете преварити. Но дай найпре да се сашію ране сиротногъ вашегъ веладуна; мое ће вамъ халине потћене бити, даћу вамъ зато халину међу тимъ мога отца. Ево ме одма натрагъ. (Оде у собу на лћво.)

Ружица. Ако изволите свући вашу халину и мени є предати, я ћу є како є найболћ могућно искрпити.

Славко (свлачећи халину). Дойста сте ви добри, ако и есте одвећь црни и гарави, али зато ништа; та моя є сестра бћла као снћгъ, али, яо! можесе тешко разлютити.

Љубомиръ (носи халину). Ево, навуците ову халину, неће вамъ отћена быти; а ваша ће ранћна халина у часъ оправлћна быти одъ валяни руку Ружице.

Ружица. Опростите Господичићи, я идемъ еръморамъ настояти, да чимъ пріе кафу добіете (оде).

V. Позоріе.

Милица, Анка и пређашньи.

Милица (носи чаше одъ кафе).

Анка. Шта є то? Славко! какавъ си; каква є то халина на теби?

Љубомиръ. Стара кучка у авліи подерала му є халину, и докъ се не окрпи нћгова, носи међу тимъ халину мога отца.

Анка. Ахъ! та ти си быо и остаћешъ увћкъ луда; кудъ годъ се съ тобомъ пођe, свуда се мора съ тебе срамотити. Я се стидимъ што самь ти сестра.

Милица. Немойте га, та ако є несмотренъ быо, онъ є зато и страдао. Фала Богу када ніе само горе.

Любомиръ. Да, фала и юнаштву Ружице, коя є люту кучку за грло уватила и отиснула.

Славко. Да како, Анко, ова црна овдѣ боля є него ти бѣлкиньо. Кадъ бы ми могла быти она сестра мѣсто тебе, радо бы и я одма црнацъ постао.

Анка. Само чуйте га, како лудо коешта говори; та ти не заслужуешъ да самь ти я сестра.

Славко. Да, да!

Милица. Оставите се свађаня; ето кафе! уздамсе да ћете и ви Господичићи съ нама у друштву пити? (намѣшта и ређа чаше по столу.)

Славко (лагано Любомиру). Уклонимо се мы, я нерадо стоимъ ондѣ гдѣ є моя сестра, єръ хоће увѣкъ да се свађа.

Любомиръ. Дакле допустите Господичне да пођемъ съ Славкомъ до врта и да му покажемъ двое млади Єлена кое смо ово дана одъ нашега ловца добили.

Славко. Евала, то ми є драго, єръ самь и я ловацъ. Айдмо дакле, айдмо!

Анка. Пази само да опетъ што лудо не урадишъ.

Милица. Любомире брате, не остани дуго, и доведи са собомъ Светозара, кой ће насъ мало развеселити. Та гди є збиля, те га не видимо?

Любомиръ. Има ваљда посла, али ће доћи и знамъ да ће насъ лѣпо развеселити; съ Богомъ дакле, докъ се не видимо.

Обе. Съ Богомъ (они поздраве и оду. Полазећи наиђе Славко на Ружицу и мало є гурне, башъ када є носила кафу у судима.)

VI. Позорiе.

Ружица и пређашнѣ.

Ружица. Ахъ Боже! та шта не пазите, ево умалъ да не разби суде — пакъ онда съ Богомъ остай добра кафо. — Опростите што сте морале толико чекати, али знате: да се добро што направи хоће се зато и времена; дойста имаћете добру и чисту кафу, ако ништа она є уфано као и я.

Милица. Єси ли само ти ню направила, то є мени доста; твое куванѣ свагда є добро и сладко. Па гледай само како ће намъ и кафа сладка быти. — Єли тако Господична Анко?

Анка. Може быти. (мало окренувшисе на по гласа) Гадимисе одъ овогъ црногъ створеня; та чини ми се да нећу моћи капъ єдну окусити.

Милица. Дедъ моя Ружице, буди ти домаћица и ули кафу. Господично сѣдите. (Милица и Анка сѣдну. Ружица узме здѣлицу Анкину да іой уліе.)

Анка. Башъ ми ніе найболѣ; — имамъ као неке грчеве; — и кафа ми не чини добро; — немойте се трудити єръ нећу пити. (полако Милици) Узалудъ, немогу пити када ми она ліе са црнимъ шапама; mi sconvoglie lo stomaco!

Ружица (опази то, и стави судъ на столъ). Дедъ Милице потруди се ти, и послужи Господичну; єръ знашъ да морамъ спремати што за вечеру; а ни хаљину Господина Славка нисамъ іошь окрпила.

Милица. Разумѣмъ те добра Ружице, айде, али найпре дайми ту твою црну руку. (Она даде, а Милица добро полюби) Сада иди!

Ружица (загрли є). О моя мила! (оде.)

VII. Позорiе.

Милица и Анка.

Анка. Шта є вама, те ви црной руку любите. Дойста, mi scouvoglie lo stomaco. Та за цѣо свѣтъ я то небы могла учинити.

Милица. О, моя драга, ви незнате каква є то рука; приповѣдићу вамъ. Ви знате да намъ є прiе 3. године наша добра мати умрла; лане разболисе на смртъ и отацъ. Сви смо настояли око нѣга; я самъ више ноћи кодъ нѣга провела, али то ме яко ослаби и умалъ те се и я нисамъ разболѣла. На то добра Ружица стояше данъ ноћь кодъ отца, давала му лѣкарiю и пазила га тако, да лѣкари сами рекоше. да бы отацъ дойста умро быо, да нiе было валяне Ружице — Пакъ моя Господично, како да не любимъ ону руку коя ми є отца спасила!

Анка Добро; i gusti sono differenti — а я када є моя мати одъ оспица боловала нисамъ къ ньой ишла, да и я не уфатимъ.

Милица. О како сте ви то могли?

Анка. Та ми имамо єданъ животъ, и треба да га чувамо; — а за црнкиню лако є да и умре нiе штета.

Милица. Не, не говорите тако, за Бога! Или се дика човѣка састои у бои? Не моя драга, на душу треба пазити да є бѣла и чиста, и Богъ гледа на душу. Тѣло є одъ землѣ и у землю ће отићи. Та знате ли како Свештеници Хрiстiански иду по Африки, и тешко се муче, докле оне црнце сиромашне синове Божiе у Хрiстiанство не обрате — пакъ онда радуюсе када су ихъ обратили, — а ви мислите да они црнци нису люди, или да су гори одъ насъ?

Анка. То є све добро, али ви ме нећете нигда моћи увѣрити, да ми бѣлци нисмо болѣга соя него црнци.

Милица. Єсте ли читали Уя Томину Колибу?

Анка. Шта є то? Єли то какавъ Романъ француски или Журналъ?

Милица. Дєста зло што ниєте читали La capanna di zio Tom. Но я ћу вамъ дати ту књигу башъ на србскоме єзику; и ту ћете видити како пате она ядна створеня, и како люди бѣлци съ њима зло поступаю. Када узчитате ту књигу, знамъ да ћете другачіе о црнима мислити, и да ћете ихъ дойста любити.

Анка. Дайте ми ту књигу, али на Француски, или таліански, єръ србски слабо разумѣмъ, а и нерадо читамъ.

Милица. Пакъ васъ ніе срамота као Србкињи рећи, да свой србскій єзикъ слабо разумѣте? Ахъ, дойста срамота!

(чуе се вика кодъ врати.)

Анка. Каква се то вика чуе?

VIII. Позоріе.

Пређашньи и Любомиръ, Славко (у кошульи савъ мокаръ) Ружица.

Милица. Шта є то — та какви сте?

Анка. Нисамь ли вамъ рекла, опетъ є мой братъ што учиніо, я бы се обкладила.

Славко. Окладисе Анка и добићешъ дойста (цвокоље зубма одъ студени). Ху, ху, ху!

Любомиръ. Амо дођите, и пресвуците се, єръ ћете прозебости.

Славко. Одма драгій пріятелю; али найпре да зафалимъ моіой избавительки. (Ружици) Вы добра и драга дѣвойко дайте да вамъ полюбимъ руку, коя ме є изъ воде извукла.

Ружица. Оканте се! Та я бы и за животиню

едну у воду скочила да е спасемъ — а камоли неби за човека.

Славко. Никако другачіе, еръ я нећу одавдѣ пріе отићи (даркће зубма) ху, ху!

Любомиръ. Учини му по вольи; онъ то чини изъ зафалности.

Ружица. Ево када желите (пружи руку и Славко є полюби.)

Славко. Фала; садъ айдмо, и ево ме одма у другой преобуки натрагъ. (Оде съ Любомиромъ.)

IX. Позоріе.

Милица, Анка, Ружица.

Милица. Сада намъ приповѣди како се стваръ догодила?

Ружица. Њи два возашесе по локви у чунчићу, а я сѣдећи край локве шила самъ и гледала ихъ; Г. Славко устаде у чамцу и хтѣде да довати траву єдну у води, нога му се омакне, те се превали у воду. Како то вићо, скочи я за њимъ, и извучемъ га, пакъ пођемъ дома, пресвучемъ се, и ево ме сада овдѣ.

Милица. Господична Анко? хоћете ли зафалити іой, што вамъ є брата спасла?

Анка. Фала дѣвойко Ружице; знайте да ћу я то явити моме отцу, и онъ васъ дойста лѣпо даровати. Мы смо богати, и можемо дарове чинити.

Милица. Мучите, шта то говорите, — не знате ли да є сотимъ врећате?

Ружица. Моя Господично; мени є доволянъ даръ што самъ спасла животъ вашемъ брату — знайте да другачіе небы за све иманѣ вашегъ отца прстъ у воду умочила (оде).

Анка. Да чудне гордости! (презрително) Съ Богомъ, црна принцезо!

X. Позоріе.

Пређашньи, Любомиръ, Славко (у собной халѣнии).

Славко. Ахъ! ала є добра ова халѣина. Съ поля самь се угрѣяо, дедъ да се и изнутра угрѣемъ; — ено башъ онамо кафе. — Смѣмъ ли узети?

Анка. Не — єръ ако дирне, знамъ да ће одма разбити. Я ћу ти улити.

Славко. Башъ нећу да ми ти уліешъ. Када ніе ту мое црне избавителке, а оно ви ме послужите молимъ Господична Милице.

Милица. Съ драге волѣ. (Славко сѣдне, а Милица уліе му) Добро вамъ пріяло!

XI. Позоріе.

Пређашньи, Ружица, Светозаръ (у просячкимъ халѣинама, са завежљемъ).

Ружица. Ево іошъ єдногъ госта — сирото момче ово гладно є, и иште леба, — каже да є болестанъ.

Милица. Амо нека дође. Мени є слађе кадъ іошъ тко самномъ еде.

Светозаръ. Богъ нека вамъ плати, млада моя Господо и Госпоѣе! я самь дойста сиротанъ и несрећанъ.

Любомиръ. Сѣдите (дае му столицу). Ви сте уморни. Дуго сте ваљда путовали?

Светозаръ. Дуго; долазимъ чакъ изъ Нѣмачке.

Милица. (жалостиво) Єсте ли сами? Немате ваљда родитеља?

Светозаръ. Матими є одавна умрла, а и отацъ ту одскора. Жалостна є моя історіа, — но я самь понайвише узрокъ моіей несрећи.

Любомиръ. Казуйте намъ; ми васъ сажаљѣвамо.

Светозаръ. Отацъ мой бяше богатъ и гордъ човекъ, и я нѣговъ єдинакъ сынъ. Я самь фіно воспитанъ, — али самъ све по моіой глави радіо, презирао самь свакога кой ніе богатъ быо, и злоставіо самь манѣгъ одъ себе. — Нико ніе ме любіо. — Отацъ мой поѣе у Індію, гдѣ є имао нѣке свое баштине, и ту є у лютини злоставіо и біо жену єднога црнца. Овай да се освети, прободе ножемъ могъ отца. Све баштине нѣгове одузму дужници, и я останемъ сиротанъ просякъ. Нитко ме не хтѣ примити, єръ свакоме бяхъ омрзнуо због мое гордости — съ тога ево приморанъ самь быо просячкій штапъ узети, и сада пребіямъ се по свѣту просећи.

Милица. Дойста то є жалостно! особито када се помисли да се то свакомъ одъ насъ догодити може.

Светозаръ. Небойте се Господично, ви нећете до те несреће доћи, єръ сте вы сви добри и понизни, и имаћете увѣкъ пріятеля. — Гордость, кичељивость та унесрећи човѣка.

Славко. Чуешъ ти то Анка? више самь ти пута и я то говоріо.

Анка. Мучи, лудо єдна. (къ Светозару) Жао ми васъ є; — ево вамъ un' elemosina, и желимъ вамъ сретанъ путъ.

Светозаръ. Ахъ! да знате како є тешко примати милостиню!

Любомиръ. Дедъ останите ви овдѣ докъ сутра мой отацъ доѣе, и онъ ће вамъ можда помоћи. Видимъ да вамъ є жао што сте пріе зло радили.

Светозаръ. Врло жао, али касно!

Милица. Каянѣ ніе нигда касно. Зато и я велимъ съ тобомъ, брате Любомире, нека просіякъ овай кодъ насъ остане. Ти Ружице одведи га у собу нека одпочине, и дай му єсти.

Ружица. Доѣите самномъ, драгій пріятелю, добро ће вамъ кодъ насъ быти.

Светозаръ. Фала, добре душе; Богъ вамъ платіо! Молићу Бога за васъ! (Ружица и Светозаръ оду.)

XII. Позорiе.

Прећашньи.

Любомиръ. Тако є; незна човѣкъ шта у свѣту дочекати може. Онай сирома младићь ніе ни помислити могао, да ће морати у туђинству залогай хлѣба просити.

Славко. Мило ми є што нисамь гордъ, премда бы узрока имао гордити се, єръ самь сынъ богатогъ Господина одъ Вишнѣва. Али моя сестра не мисли тако, она све ноблесъ, ноблесъ ....

Анка. Та съ тобомъ се већь живити не може, свуда се ти умѣшашъ. Тко те пита за што?

Славко. Безъ шале, Господине Любомире, бы ли сте ми знали кою загонетку одгонетнути.

Любомиръ. Манитесе тихъ безнослица. Болѣ да о чему другоме зреліемъ мислимо.

Славко. И са загонеткама се паметь оштри. Кажите ми дакле то: Дашто ми ти є дашто: у мое сестре ошилястъ носъ? Шта то значи?

Любомиръ. Я незнамъ.

Славко. Я ћу вамъ казати? да є суетна, и кичељива: ха, ха, ха! (смѣесе.)

Анка (лютито). То є много; зато заслужуешъ єдну плѣску (полети на Славка; Милица є заустави).

Милица. Не лютитесе; болѣ є да оваке шале презирете. — Тко то опетъ долази?

XIII. Позорiе.

Пређашньи и Светозаръ (по моди обученъ, у руци му шибица и висе му о врату мали наочари).

Ружица. Овай Господинъ желисе разговарати са Г. Марковићемъ.

Любомиръ. Отацъ мой ніе овдѣ, и вратиће се текъ сутра дома. Съ кимъ имамъ честь говорити?

Светозаръ (надувено). Я самь синъ Конта, Графа одъ Невидиша, и желимъ се разговорити са отцемъ вашимъ да ми прода иманѣ, о коме є стаяла обява у новинама. Садъ самъ башъ дояхао са слугомъ моимъ на мисирскомъ хату, и врло ми є жао да самь се ево узалудъ потрудіо.

Милица. Молимъ одпочините мало; ако бы васъ смѣла съ чимъ послужити?

Светозаръ. Ахъ, не могу се задржавати, єръ вечерасъ морамъ на Опери быти; — инакъ будите тако добри и кажите ми, тко су ова Господа и Господичне?

Любомиръ. Ово є Господинъ одъ Вишнѣва и нѣгова сестра, Господична Анка —

Светозаръ. Шта; само се титулира одъ, de — (къ Славку) Говорите ли ви енглезки?

Славко. Я не; али ми добро инакъ игра єзикъ у усти; а овдѣ моя сестра, она чекрће по французки.

Светозаръ. О, та то више ніе у моди; у Французкой говори свако дѣте французки; него енглезки, то є modern, — а тко тай єзикъ незна — тай є простъ. — Но молимъ гдѣ стануете?

Анка. Ви сте башъ прошли поредъ нашега дворца илити каштела када сте амо ишли.

Светозаръ. Дворъ, каштео — я то нисамь видіо; — или заръ зовете дворацъ ону бѣлу кућу, коя є покрай пута, пакъ то є каштелъ? — Ха, ха! та то є колиба. Та да само видите нашъ дворацъ у

Невидишу то є страхота велико зданіе, да бы могао и кнезъ єданъ живити. — А молимъ кажите ми колико имате коня?

Славко. О, да како, ми имамо добра два коня; истина є да намъ є вранацъ ћоравъ и постаръ, али шарацъ быо бы племенитъ коњ, да ніе на предњимъ ногама слабъ, те често кланя.

Светозаръ. То су башъ валяни коњи; ала да ми є видити Господичну вашу сестру возатисе съ њима. — А тко є та црна ту, коя ме овамо довела?

Любомиръ. Моя сестра.

Светозаръ. Пакъ братъ бѣо а сестра црна! Но да се я увѣримъ єда ли є башъ права црна боя. (Примаче руку къ Ружици.)

Любомиръ. Одалѣ Г. Графъ, єръ ћу вамъ данъ овай прилѣпити узъ образъ.

Светозаръ. Дойста юнакъ; али умиритесе, я самъ се само шаліо. — Садъ морамъ дома иѣи; до мало дана доѣи ће самъ отацъ мой овамо да се погађа са вашимъ отцемъ. Шта є стало, ако да више сто хиляда фіоріна?! Addieu, съ Богомъ моя дѣцо! (гледи смѣшећи се Анку крозъ наочаре) Addieu, Господично одъ Вишнѣва (полази и Ружица одпрати га.)!

XIV. Позоріе.

Пређашньи безъ Светозара и Ружице.

Славко. Да чудно надувеногъ човѣка! Дойста гордъ; то ће дакле быти оно што моя сестра зове bonton!

Милица. Оставите, не заедайте све сестру. Него ако знате чимъ позабавите насъ и развеселите. Знамъ да умѣте.

Славко. Я — дойста не умѣмъ (размишля). А, ха, башъ хоћу. Ако вамъ є драго показаћу вамъ иґрачку єдну съ картама. Дайте амо карте.

Љубомиръ. Чекайте да ихъ потражимъ. У нашой куħи рѣдко се игра кадъ на карте (тражи у кашетину).

Анка (къ Милици). Болѣ ħе быти да одемо мы; єръ знамъ да мой братъ неħе ништа паметно свршити.

Милица. Останимо, кадъ є драго вашемъ брату. — Но садъ покажите ту играчку.

(Љубомиръ дає му карте.)

Славко (заврħе рукаве одъ собне хаљине и мѣша карте). Ево видите моя Господо и Госпоħе, ту нема никакве преваре. Извуците ви (къ Милици). єдну карту (Милица извуче и погледи). Єсте ли є запамтили? Добро; садъ опетъ ставите унутра. Ево ħу опетъ промѣшати и ставити редомъ. Тако! Садъ молимъ шта мислите у коме є реду ваша карта?

Милица (гледи). У трећемъ.

Славко. Добро. Садъ, — о безъ трага! . . . Како садъ? (мислисе) садъ — не тако — овако, іокъ — овако ħе быти — — —

Љубомиръ. Напредъ ви Господине врачару!

Славко. Дойста незнамъ, све самъ заборавіо. Али вѣруйте, да є врло лѣпа игра и чудновата.

Милица. Вѣруемо; но можда ħете се послѣ сѣтити, и онда ħете намъ показати.

Анка. Нисамъ ли вамъ рекла, да Славко неħе ништа наметно свршити.

(Чуесе свирка трубе поштанске.)

XV. Позорiе.

Пређашньи и Ружица.

Ружица. Опростите што васъ опетъ узнемируемъ; ето садъ дође куриръ поштанскій, кой жели врло важно єдно писмо да отцу преда башъ у руке.

Любомиръ. Шта може быти то; отца ніе ту; я ћу съ курировъ говорити. Доведи га унутра.

Ружица. Ево га.

XVI. Позорiе.

Пређашньи, Светозаръ (преобученъ као поштански куриръ).

Светозарь (таре зной съ чела). То се зове яшити; гдѣ єГ. Марковићь?

Любомиръ. Отацъ мой ніе овдѣ, онъ ће текъ сутра дома доћи.

Светозаръ. Све єдно; наредили су ми ако и Г. Марковићь дома не буде, да предамъ нѣговоме сину ово важно писмо, и да га има одма прочитати. Єсте ли ви синъ Г. Марковића?

Любомиръ. Єсамь, дайте амо писмо. (Любомиръ отвори писмо на коме є великій печатъ, чита га найпре лагано, пакъ зачуди се.) Моя драга дѣцо — — о чудне новости! чудне радости!

Светозаръ. Шта є? шта стои у писму?

Любомиръ. Чуйте. (Обрнесе къ Ружици) Ти Ружицо — ово ти послѣдній путъ ти говоримъ — сѣди на столици, а мы морамо стояти.

Славко. Шта ће то быти? башъ самь желянъ знати.

Любомиръ (чита). У Каиру 6. Декембра . . .

Господину Марковићу у Звѣринцу.

Политичка власть у Египту замолила є овай консулатъ да распита ели іошъ у животу црна она

дѣвойка, кою є пріе 10 година Г. Марковиħь као робкиню купіо. Ова є дѣвойка кћерь краля одъ Тру-Тру у Афріки, кою су му непріятељи у бою єдномъ заробили. Истый краљ дає за кћерь толико злата колико она тежи; и іошъ много драгогъ каменя. Да пакъ дѣвойка сама не вратисе кући, краљ жели купити и вашегъ сина. (за себе) Јокъ вала, нећешъ не. Постарајте се дакле Г. Марковиħь да одма кћерь ту кралю пошаљте.

Конзулъ
Міатъ.

П. П.

Знајте пакъ та треба Принцези да одма све знаке почести укажете, као што се пристои єдной Принцези.

(Сви се чуде.)

Љубомиръ (настави) Шта ви Господо велите на то? Шта сте умучали? — Живила добра Принцеса Ружица! Сретно и дуго живила!

Светозаръ. Живила! И кадъ краљица буде нека ме стави за свога великогъ Надворника. Сада идемъ у крчму, и испиħу подобру чашу руменога вина, у здравлъ црне Принцезе. Живила! (Бацаюħи у висъ клобукъ, оде.)

XVII. Позоріе.

Пређашньи безъ Светозара.

Љубомиръ. Допусти намъ да те смѣмо іошъ звати нашомъ Ружицомъ, докъ не доħе отацъ; вѣруй да ми є тешко на срцу, што те морамъ изгубити. Мы ћемо ти се ипакъ поклонити као краљевской Принцези.

Ружица. Та шала на далеко иде; — шта вамъ є пало у наметь?

Љубомиръ. Ниошто другчіе, — то мора быти, ми знамо нашу дужность; прво ће ти мушки руку полюбити, пакъ онда женске; или ће болъ быти

пріе женске, пакъ онда ми. Ви Господична Анко, као изврстнія, почните прва (Анка се узтеже). Шта? Вы се узтежете? Ниете ли заръ чули што вели овде у писму? (чита) »Знайте пакъ, да треба Прінцези одма да све знаке почести укажете, као што се пристои єдной Прінцези«. — Та то бы была увреда величанства. Ви бы сте у незгоду пали. Айте дакле! Брзо!

Славко. Айде, другчіе знай, да ћу те силомъ тамо повући.

Анка (пође къ Ружици и полюби іой руку; а ова є загрли). Кланямъ се Принцези Ружици, и препоручуемъ се нѣной милости (мало се поклони).

Ружица (смѣшећи се). Фала вамъ, моя Господично, примите као знакъ мое любави овай малый ланчићь (скида са себе ланацъ и вѣша га о вратъ Анки). Сада нисамь у стаю дати вамъ што више. Носите овай ланацъ за споменъ ваше црне пріятельице Руже.

Славко. О, то є милость, то є смиреность! И я ћу съ вама поћи къ црняцыма, савъћу се црномъ боіомъ омастити.

XVIII. Позоріе.

Пређашньи и Светозаръ.

Светозаръ (дотрчи весео). Евала, башъ ми є драго што самь васъ све скупа затекао. Кланямъ се на све стране (кланясе). — Но шта є то те сте тако весели у лицу? шта се знаменито догодило?

Милица. Драго намъ є што си дошао Светозаре; заръ ти незнашъ шта се овдѣ догодило?

Светозаръ. Башъ ништа, ни мрве; дайте казуйте, радъ самь и я чути.

Славко. Найпре дође сиромашакъ єданъ къ нама, кои є ради гордости и кичељивости у несрећу пао.

Светозаръ. Онъ васъ све поздравля; онъ се поправіо, и садъ остае понизанъ. (къ Анки) Вашу милостиню онъ є дао єдноме сиромашніемъ одъ себе; — а онъ є сретно дошао у свою отачбину.

Любомиръ. Послѣ, брате, дође некій конте Графъ одъ Невидиша; одвећь гордъ и кичељивъ; умалъ те га не исћера изъ собе.

Светозаръ. И тай є сасвимъ другчій човѣкъ постао; заборавіо є на свое тітуле и контію, пустіо є своіъ хата, и свои дворацъ »Невидишъ«, еръ башъ ніе га нитко ни видіо.

Анка. Тако ли є; садъ самъ се осѣтила. Та ви сте тай были?

Светозаръ. Да како, моя любезна! я самъ быо и куриръ онай поштанскій, кой є гласъ донео да є Ружица Прінцеза єдна; све є то шала была; хтѣо самъ само да вама, нашимъ гостима забаву єдну дамо, да васъ у шали провеселимо. Ето у томе ми є помогао и овай Господичићъ (показуе на Любомира). Али примите све за шалу.

Анка. (у себи) А я луда єдна, те самъ се преварити дала, и руку самъ іой полюбила.

Светозаръ. Ружица ради доброте срца заслужила є да буде кћи кралѣва; али и овако као добру и валяну дѣвойку мы ћемо є увѣкъ любити; пакъ да є и црна као угалъ, опетъ неће є нико оцрнити моћи у срцама нашима.

Завѣсе падаю.

4) Селяни Убаљски, и новыйњіовъ Парохъ.[1])

Послѣ божествене службе и дуге проповѣди народъ понуѣава своѓъ Свештеника предъ црквомъ мало одпочинути. Говори:

Илія Вуковићь.

Почин' Попе и неволя ти є.
Ніе лало [2]) толико памети
Изъ Мориня на шію превуѣи!

Васо Вуковићь.

Валай брате есть велико чудо;
Кадъ чойкъ [3]) смотри овакоѓъ окоштца [4]);
Главе ніе, а трбуа ніе!
Ѣе му стаде онолико прича,
Кое данась предъ нами изручи,
Што ни кньига небы запамтила?

Кнезъ Андріа Драгойловићь.

Вала Богу, томе се чудите.
Богомолю онъ нашу отвара,

---

[1]) Убли, село у Боки-Которской на граници Кривошія и Хрцеговине. Кадъ имъ є ньіовъ мѣстный Парохъ умро, наређено буде одъ високе духовне власти, да привремено администрира Парохію Убаљску єданъ младый свештеникъ изъ Морина. Овай є, осимъ какве потребе, редовно сваке недѣлѣ и празника ишао изъ Морина на Убле, да одслужи божествену Литургію па опетъ се натрагъ своіой куѣи враѣао. А одъ Морина до Убала има добра два сата узъ брдо иѣи. — Ово самъ предпоставіо, да се болѣ разумѣ разговоръ овы красны побожны горштака, кои имаю свое особите иѣке рѣчи и граматичке изражае.

[2]) Ласно. [3]) Човѣкъ. [4]) Сувонявъ.

Съ божіимъ се словомъ договора,
Свеце срета, што му књиге кажу,
Молитве имъ дроби и премеће [5])
Вазда нешто у главу заврти.

Иліа Вуковићь.

Нека кнеже, то є теби лако,
И ты нешто по књигама биркашъ;
Мы остали као айванъ исто,
Нигда око за слово запети!
Сто пута самь гледа предъ Попове
Кадъ рашире књигу надъ боникомъ,
Кадъ на карти неке црне мрве, [6])
Доста пута буду и црвене.
Вала Богу, како оно купе? —

Кнезъ Андріа Драгойловићь.

Доста выше, недржимо Попа,
Данъ нечека, нека иде дома;
Време му є да штогодъ заложи;
Сви смо оће понешто ручали,
А нѣму се давно синоћь смркло.

Иліа Вуковићь. (поджуѣи капу).

Ма молимъ те кнеже босе главе [7])
Како знате у књигамъ године
Да опростишъ, кадъ смо се раћали?

Кнезъ Андріа Драгойловићь.

Непреживай, то є уписано. —
На рогъ кози ты броишъ године,
А мы лакше познамо у књиги. —
А ты Попе іопетъ ће изаћи,

---

[5]) Рѣчь по рѣчь чита. [6]) Писмена. [7]) Гологлавъ.

И изнеси књиге кое знадешъ,
Да ћекоме очиташъ молитву;
Повукла се нека врлесина. [8]).
Све є пало ка граномъ смнаћено.

Попъ.

Останите съ Богомъ свиколицы.

Народъ.

У добрый часъ поша нашъ Госпару!

Трећій данъ послѣ, долази іопетъ Попъ у село, походи болесне читаюћи свакомъ молбанъ богородичанъ. — Свештеникъ сѣди на гумно, са неколико селяна разговара се:

Васо Вуковићь.

Слушай Попе што се мени деси,
Замало ме ћаво неуграби [9])!
Ту некій данъ самъ се нађохъ дома,
Докъ ме нешто крозъ животъ промути,
Завртляше шибке исподъ плећи,
Прси брече, пуцаю бубрези,
А подпріе клубко у берикатъ; [10])
Срећа моя, еръ ћеляхъ држало,
Те по нѣга у међи завукохъ,
А про по нѣгъ [11]) превѣсихъ крстима
Трля, трля неколико пута;
Богъ и душа лало ми олакша,
А крвника небы ми се знало! [12])

Видо Вуковићь.

А на мени каква бѣше мука:
У вечеръ ме среташе грозница,
А уютру промуте подриги,

---

[8]) Болештина съ кашљомъ. [9]) умало ніе умро безъ исповѣди и причешћи. [10]) грклянъ, т. є. смутило га да се поблюе. [11]) преко по нѣга. [12]) небы се знало одашта умре.

Ништа поест' подъ Богомъ живіемъ,
А сиисію нигда ни на очи;
Оцта люта, и одъ люта шипка [13]),
О томе самъ животъ одржао! —

Перко Вукићевић.

Я боловахъ здраво три нећелѣ,
Одъ Петрова до Илина дана;
Сви зглобови по моме животу
Быяху ми као разглављени;
Ни макнути, ни су што шенути!
Но ка дрво лежахъ одсѣчено! —
Ал' Богъ якій кой за сванто мисли,
Надану ми, да опростишъ, жену,
Коя ватру велику разпири,
И навѣси пуланъ кота воде, [14])
Пакъ донесе седамъ облутица, [15])
Колико є у нећељи дана,
Запрета ій у ону супражу; —
Докъ узавре вода у котлину,
И каменѣ быяше црвено. —
Пакъ ме свуче гола у кревету,
И избачи сламу исподъ мене;
Ту го голцатъ на голу лѣсину,
Само што ме прекри губериномъ;
Свѣси [16]) кота, подъ одромъ подвуче,
У комъ вруће топяше каменѣ.
Божіегъ чуда да видите браћо!
Стаде цича са некомъ струявомъ
Вреле воде и врућа каменя;
Димъ ме густый некакавъ обиде,
Изъ когъ врућа потопи ме роса,

---

[13]) Granatapfel, шипака има и сладки и люты. [14]) Пунъ кото воде обѣси на вериге повише ватре. [15]) Каменъ округлый. [16]) Скинути съ верига.

Окраде ми пару у пресима,
Очи ми се саме зажимау,
Смрзоше се зуби при зубима;
Само ово што съ мозгомъ уграбихъ,
Остан' съ Богомъ уморна свѣтино! — [17])
Потомъ ништа за свіетъ незнадохъ.
А она ме отоле повуче,
Те ме леже у мекану сламу,
И зави ме у доста аљина,
Ту поспавахъ єдну добру пѣсму; [18])
Кадъ ли чуемъ нешто изъ дубине,
Као некій шапатъ око мене;
Уєдномъ се пренухъ и посѣдохъ,
Као да ћу изъ гроба побѣћи.
У томъ вићохъ ђе самъ и како самъ!
Све се село край мене скупило;
Мртачка ме вода окупала,
Да ме когоћъ у Ублу ринуо, [20])
Мокріи нећахъ изъ Убла изаћи;
Болъ никакавъ више неосећахъ
Но гладъ неку на слану сарделу!
Єдва трпѣхъ докъ ми добавише,
Пакъ здравъ остаяхъ као здрава риба.

Андріа Драгойловићь.

Вала Богу, што є овый човекъ?
Као шупля надута мѣшина!

У овой скупштини друговао є єданъ Цуца (Црногорацъ), кои се поче предъ свима жалити на приморску лѣкарію; говори:

Црногорацъ.

Ала Богу, да чуете люди,
Ясенове у приморца ћуди;

[17]) Ово самъ у памети само могао изговорити, али нипошто устима. [18]) Докъ бы се єдна подугачка пѣсма испѣвала. [20]) Име воде.

Какве сплаче [21]) у болести піе,
Да се чоякъ убіе одъ туге.
Кадъ у Конта [22]) служахъ у Доброту,
И ту бѣше за мою срамоту,
Заболѣ ме нешто у плећима,
Да немогохъ гледати очима;
Кажемъ онымъ осталымъ слугама,
Да немогу доскочитъ тугама.
Они веле: купи лѣкарію,
У Котору на ну шпицарію, [23]).
Запитахъ ихъ, што є лѣкарія,
Каква є то вражя диханія?
Они веле: валя то попити,
И добро се затиме покрити.
Дай за фајду рехъ ћу попити,
И главу ћу губеромъ покрити,
Кадъ ме нема нико почепати [24])
Покрај ватре нашки испарити.
Пођс Вуко; ето ти га носи
Прашка некогъ, кои грдно коси;
У путіеръ єданъ изметоше,
Попій! попій! на ме навалише;
Стиснухъ срце, попихъ, докм' уждило, [25])
Чуйте браћо, за мое грдило;
Поребрихъ се [26]) потомъ поврхъ торбе,
Ето Вука, ћс ми носи чорбе,
Докъ ми стаде цріевахъ гуранѣ,
А на уста бала и плюванѣ,
У гужнямъ ми крютаня заче,
Скочихъ итро, но пріе измаче. —

Убляни се почну смѣяти, у томъ се разиђемо.

---

[21]) Поміе [22]) Грофъ. [23]) Апатека. [24]) Погазити, као обично што чине нѣки селяцы, кадъ ій леђа заболу, па ій дѣца газе. [25]) Закинуло у срцу (стомку.) [26]) Леже поребарке на свою торбу.

Другій данъ Троичина-дневи носимо кресте [27]) прополя. На єдной раскрсници послѣ Евангеліа говори Кнезъ Јоко Попу:

Кн. Јоко Вуковићь.

Молимъ ти се Попе босе главе,
Са своимъ браћомъ кои те гледамо,
Ты си божій дворникъ међу нами,
Датъ є теби благосовъ и клетва,
У тебе су удесне ріечи, [28])
Закуни насъ дрвомъ и каменомъ
Да се свакій своіомъ мукомъ бави,
Да се свакій одъ потрица чува,
Богъ є никалъ [29]) дивну приказао,
Ама ћемо омрцинит' муку [30])
Текъ класъ првый окрадат' почнемо;
Него клетве просипьи найтеже,
А мы ћемо ударат' Амине.

Попъ.

Слушай Кнеже и разуми добро,
У име божѣ данась смо сабрани,
Да молитву скупа принесемо
Богу цару одъ свіе царева,
Да намъ прости досадашнѣ грѣхе,
И благословъ съ беричетомъ даде,
Клети себе, ово ніе наше,
Богъ ће свакомъ по своимъ дѣлу дати.

Васо Вуковићь.

Куни Попе, свашта ти на свіетъ! [31])
А за накрсъ землѣ и свіета!

---

[27]) Литію крозъ полѣ. [28]) Што рекнешъ то се сбуде. [29]) суштест. одъ никнути. [30]) Оскврнити. [31]) Заклинѣ Попа.

Лани су ми са четири њиве
Одніели купусъ и кртолу;
Мало паски не отегохъ папке,
Мучећи се са шеснаесъ грла,
Окрадени на танкомъ кундрету; [32])
Да ми небы твое ваћевине, [33])
Гладъ бы крвникъ моіой кући быо! [34])

Попъ.

Чуй ме Васо, и остала браћо!
Што є досле было нек' є было,
А занапредъ засећ' ћемо стопе,
Кадъ дођемо съ крстим' уврхъ поля
Светит'ћемо на воду водицу.
Кои мисли туђу муку красти,
И њомъ свою скврнити вечеру,
Некъ часному крсту неприступа,
Да га светомъ окропимъ водицомъ,
Докъ га ніе снашла каква мука,
Но некъ стане изванъ изъ народа,
Да познате брацке среће гриню.

Видо Вуковићь.

А Богъ ти є съ медомъ претекао,
Одъ те болѣ ни у књиги ніе; —
Кои часномъ крсту неприступи,
Тай нека се съ Богомъ утркуе! —

По освештаню водице целиваю крстъ. Главари ноймонъ пазе оће ли свакій приступити. Примѣте да Богданъ Малтезъ ніе целивао крстъ; истоме говори:

Иліа Вуковићь.

Заръ ты Богдо ніеси ришћанинъ?
Него си се нешто оклепіо,

---

[32]) Танкомъ станю. [33]) Милостинѣ. [34]) Одъ глади бы сви помрли.

Обѣсіо брке ка старъ лисацъ;
Ама нећешъ, Богова ми створа,
Соли, лѣба, и свега на свіетъ!
Црна быти овца у дружини,
Илъ непирит' међу Ублянима

Богданъ Малтезъ.

Сяши, боланъ! то су мои посли,
Попъ ће чути, а Богъ ће судити; [35])
А ты мисли за твое греове,
Кои да се мравима претворе
Давно бы те у яму повукли;

Андріа Драгойловићь.

Проћите се люди рієчаня,
Свакій има у шпагу мрвица,
Свакогъ кваса а гркогъ найвыше,
Него сложно молимосе Богу,
Небы л'штогоћъ грія изгладили,
И да вакупъ овай буде срећанъ,
У добрый часъ за васъ родъ ришћанскій.

Богданъ Малтезъ.

Ніе кнеже, аманетъ ми тврдый!
Ништа крупно, да ми крсту смета;
А ево ћу предъ свима казати:
Ютросъ сѣли тобожъ да ручамо,
Я спрешіо [36]) да затечемъ кресте,
Она моя, сграби съ комостара [37])
Судъ земляный кой се проуши,
Скробъ се проли свудъ по пріекладу, [38])
Опари ми несретиво діете,
Изгорѣ му обадва табана;

---

[35]) Я ћу се исповѣдити. [36]) Понтао. [37]) Вериге. [38]) Огньищте.

Но Богъ якій има ме на паметь,
Деси ми се куваћа тиквина,
Те брж-болѣ озгоръ прокини,
Те му обѣ завуци ножице
До шлянака у онай подробацъ.
Ту самь ютросъ грдно огрiешiо,
Клео себе, плювао по скробу:
Пакъ самъ послѣ цркви добѣгао,
То ми неда да крсту приступимъ.
Садъ ево ме, ако Попъ допусти.

Попъ.

Оди, оди пакъ се моли Богу,
Зло се лѣчи са тихимъ рiечма
Као рана мекiемъ мелемомъ.

Ник. Берб.

IV. КЊИЖЕВНОСТЬ.

Єданъ є изъ главніихъ задатака Магазина нашегъ да се упозна сербска публика изближе съ найновіима производима народне књижевности по различнимъ струкама нѣнимъ. У томъ є обзиру Магазинъ пређашњихъ година доносіо у колико му просторъ књиге допушташе, кратка извѣстія и разсуђиваня о новимъ сербскимъ књигама, коя су му до руке дошла, и о коима є судіо да могу сербству поле одъ користи бити. Како намъ є црквена и нраствена књижевна струка за народни напредакъ найпотребитія, а та є у насъ на жалость нашу превећь запуштена, то се истинити родолюбъ свакомъ књижевномъ появу у томъ правцу одъ срдца радовати и нѣга съ искренимъ сербскимъ поздравомъ примити мора. Мило намъ є што и овомъ приликомъ съ радошћу указати можемо на слѣдующа новія дѣла црквено-моралнога садржая, на коя се за сада ограничавамо, оставляюћи на друго време разгледанѣ и претресъ осталихъ, што одъ скора угледаше свѣтлость съ ову и съ ону страну Дунава и Саве.

1) „Совершеное ученіе священнаго писанія о взаймныхъ должностехъ въ разныхъ домашнихъ отношеніяхъ. Преведено Аѳанасіемъ Чурличь Архімандрітомъ общежителнаго Монастыра Крупы и Професоромъ въ ц. к. Задарскомъ Ѳеологіческомъ восточ-

наго прав. исповѣданія заведеніи. Въ Задрѣ, въ типографіи Братіи Баттара 1858. стр. 269. у 8.«

Што се србско прав. свештенство до сада мало занимало проповѣданѣмъ слова божіегъ, узрокъ є (да о другимъ причинама неговоримъ) по моемъ мнѣнію и тай, што се наша црквена књижевность єднако лишавала дѣла, кое би проповѣдницима олакшало трудъ у састављяню духовнихъ бесѣда, представљяюћи имъ у систематичномъ реду задатке за сваку проповѣдь према потребама и околностима дотичне пастве, као и односећесе на то текстове изъ св. писма. Просвѣштени народи Нѣмци, Французи, Таліанци давно осѣтише потребу и користь овакових указателя, и њихове литературе показую намъ у томе прекрасне производе, на кое є до сада србски родољубъ жељно у своему єзику изгледао. И прав-сѣверъ доніо є одъ скора слично дѣло: Темы для поученій къ народу, съ указаніемъ главныхъ мыслей и мѣстъ св. писанія къ нимъ относящихся. Пособіе для проповѣдниковъ Слова Божія. Соч. Архимандрита Викторина. С. П. Б. 1858. — Овай погледъ доволянъ є мислимъ за свакога цркве- и родољюбца да оцѣни достойно важно дѣло г. Швердлинга, и да у исто доба срчано благодари г. Арх. Атанасію што га є на користь свештенства нашегъ превести потрудіо се.

2) »Катихетіческа поученія при настављенію юности отъ Павла Ніколичь Протопресвітера Карловачкогъ, Консісторіалногъ члена и велике ц. к. златне на златномъ ланцу заслугъ медалѣ притяжателя. У новомъ Саду. Књигопечатня Дра Дан. Медаковића. 1859. стр. 318 у 8.«

Да є обучаванѣ младежи закону христіанскомъ претежніе одъ сваке друге науке, мислимъ да ми не треба доказивати. Кодъ свію поле изображенихъ народа видимо гдѣ у школской системи на челу учевнихъ предмета стои найпре законъ Божій. Ако є пакъ ученѣ то блиско природи свакога човѣка, то є оно може се рећи споено съ природомъ прав. Србина. Србинъ є одъ дѣтинства своегъ врло побожанъ. Молитвомъ, ако ће и прекратка бити (Боже помози, хвала ти Господе!) починѣ и свршуе онъ сваки радъ свой, — молитвомъ сѣда и устае съ трпезе, — на свакомъ путу што га предузимлѣ, призива онъ име Божіе, — у свакой прилици прилозима на зиданѣ и украшаванѣ светихъ храмова и манастира показуе онъ велику оданость и любавь къ прав. вѣри. А како да ю и не люби? Та вѣра ова біяше моћна обрана предцима нѣговимъ одъ свакоякихъ неволя и бѣда; біяше имъ покровъ одъ гоненя иновѣрнихъ, сладко утѣциште у турско доба горкихъ искушеня! Да, безъ прав. вѣре шта би данасъ било одъ србске землѣ, србскогъ народа? Коме него њой имамо захвалити што смо єдно међу народима, и што и данъ данашньи гори надъ нама свѣтило преблагога небесногъ промисла, а то заслугама и топлимъ ходатаиствомъ у престола Божіегъ дивнихъ светителя и научителя нашихъ! По овакимъ рѣчма могао би когодъ доследно судити ,да тако религіозанъ народъ, као што є србски, мора и богату духовну књижевность имати. Али по несрећи нашой ніе тако! Што у овой просвѣтной струци до данасъ имамо, састои се у нѣколико проповѣднихъ књига и два до три катихизиса. То намъ є сва наша религіозна књижевность! Зато кадъ узмемо велику оскудицу ову, свакъ ће ямачно напредъ достойно оцѣнити горенаведени красни трудъ г. Протоереа Николића тимъ више, што є методъ у књизи крозъ питаня и одго-

воре простъ, ясанъ и управъ такови, кои дѣцу самъ собомъ тако да кажемъ на ученѣ мами, укланяюћи све, што би ю иоле могло одъ нѣга одбити. Г. сачинитељ не задоволява се само одговорима, ма ови и найточніи били, но иште одъ ученика да о свакомъ члану вѣре и самъ мисли. У додатимъ пакъ поученіяма и изясненіяма онъ одкрива и толкуе дѣци обширно съ истомъ похваледостойномъ ясношћу и начиномъ, кои є према млађаномъ уму њиховомъ, велике религіозне догмате и правила христянске нравствености, те изъ свакога члана изводи важне практичне истине. За потврду горњихъ моихъ рѣчи довешћу овдѣ слѣдующи кратки уломакъ изъ 28. поученія, гдѣ се о свойствима цркве говори: »Питанѣ. Ђорђе! я самъ вамъ већъ казао шта є црква; но мы треба да и свойства нѣна познамо, ако желимо да праву цркву одъ не праве разликовати можемо. По чему се права црква познае? и како деветый членъ вѣре гласи? Одговоръ. Деветый членъ вѣре гласи: Во єдину святую и т. д. Питанѣ. Видимъ дакле то су свойства праве цркве; а коя црква овы свойства нема ніе права. Дакле 1. єдина. Шта то значи єдина? — Неможешъ се сѣтити? Пази дакле. Ты имашъ десетъ прстію, двѣ руке, двѣ ноге, два уха, два ока а само єдну главу. Колико є то людій? Одговоръ. То є само єданъ човѣкъ. Питанѣ: И зато є єданъ човѣкъ, будући да сви чланови, међу собомъ саюжени, само єдну главу имаю. Овака є иста и права црква. Она има и многе чланове, сирѣчь све кои Христа спасителя вѣрую, но колико има глава? Одговоръ. Видиме многе, а невидиму само єдну. Питанѣ. Црква є дакле єдина скопчана са своимъ пастирима као што су чланови съ главомъ. — Петре! шта вѣрую они кои правой церкви принадлеже? и т. д. — Оволико о садржаю. Што се пакъ єзика тиче, мислимъ

да ми г. сачинитељ неће за зло примити што ћу му искрено рећи, да би цѣнѣни трудъ нѣговъ већу користъ младежи принео, да му є сербски езикъ нешто чистіи и према садашнѣмъ времену и напредцима науке филологичне, єръ судимъ да рѣчи юность, второ, пришествіе, возлюблени, сладчайшій, холмъ, возвисити, освящавати, награждавати, будуще, союзъ, соблазнъ, соблазнително, и т. д.; осимъ што ихъ дѣчица неће моћи ласно разумѣти иду управъ у кваренѣ красногъ єзика нашегъ. Па съ тога и надамъ се да ће ове и многе друге црквено-славенске рѣчи у другомъ изданію (кое га Боже дай скоро дочекали) замѣнити съ чистонароднима, а притомъ и на дослѣдность у писаню (поредъ грѣшника и грѣхъ и грехъ, покрай вѣровати и вѣра и вера и т. д.) больма пазити. Извретномъ садржаю одговара и лѣпа споляшность књиге, коя и у томъ обзиру подпуно заслужуе, да є сваки сербски родолюбъ и домаћинъ за душевну користъ дѣце свое а и за свою властиту набави.

3) »Добрый Пастиръ или проповѣди разногъ рода за све недѣлѣ и празднике и друге случае, за употребленіе Парохіалногъ свештенства; већомъ страномъ изведене Герасимомъ Петрановићемъ Архимандритомъ М. Драговића и клирикалнимъ професоромъ. Часть I. у Загребу 1850, у тип. браће Жупана. Часть II. у Новомъ Саду. Печатня Дра Медаковића 1853. Часть III. у Карловци; у митрополитско-гимназіалной типографіи 1859. стр. 370. 8.«

Сербска црквена књижевность имаде нѣколико печатанихъ проповѣднихъ књига, али слободно могу рећи, да ни єдна изъ ныхъ не одговара цѣли своіой,

незадоволява толико духовнимъ потребама народа нашега, што добрый Пастиръ врлога отачбеника нашегъ г. Архимандрита Герасима. Дѣло ово стекло є зато већь заслужену похвалу не само кодъ свію Србаля но и по иностранскимъ новинама. Поредъ бесѣда, кое су препуне побожнихъ мисли и практичне нравствености, човѣкъ мора управъ да се диви оной вѣштини, коіомъ г. сачинитељ умѣ и найдублѣ мисли и найтежа богословска понятія тако просто, ясно а притомъ и сладко представити, да ихъ и найпростіи селянинъ, коему су одъ чести и намѣнѣне, ясно схватити и разумѣти може. Нећу дойста погрѣшити ако рекнемъ, да намъ у томе г. Архимандритъ Герасимъ као узоръ народнога проповѣдника служити може; єръ и садржай књиге и начинъ излаганя и тонъ и слогъ нѣговъ очевидно показую га да є такови. Па какогодъ што простимъ краснорѣчіемъ привлачи къ себи ниже классе слушателѣ, исто тако и умѣтномъ діалектикомъ (гдѣ іой є мѣсто) изображена човѣка пріятно забавля. Оваковъ є између другихъ мѣста слѣдующи майстореки уводъ у похвално слово светителю Савви (часть III. стр. 75), кои є по садржаю своме кадаръ да и найхладніе према цркви и народности срце у ненадни усхитъ доведе. »Дична Јерархіо Србска! тако лѣпо уређена, толикима духомъ православія одоєнымъ свештеницыма обогаћена, толикимъ краснымъ просвѣтнымъ заводима снабдѣвена, тако многобройнимъ лѣпимъ храмовима Божіима искићена, пріе св. Савве бѣше ли ти такова? Славна обители Хилендарска! бисеру у круни светогорскихъ манастыра, уточиште побожны србски сынова уєдинѣный и богоугодный животъ проводити желећихъ, — єси ли ты была пріе св. Савве? И тко ти даде онакій лѣпый редъ; тко те украси онако дивно и дарова ти средства да се многобройна твоя браћа уздржаваю? Тко другій него

св. Савва? Вы велики нереди, тешки немири, страсти усколебане, кои онда државу србску люто тамнисте, тко стави узду бѣснилу вашемъ? Чіимъ настоянѣмъ и трудомъ умекшасте власть вашу, те настаде болѣй мирь, редъ и справедљивость, коя едино сваку државу, свако дружтво сретно и напредно чини? Не уради ли све то св. отацъ нашъ Савва?« — Ако се добрый Пастиръ съ отачкомъ кротошћу и благошћу обраћа къ словеснимъ своимъ овцама, видимо га у разнимъ проповѣдима гдѣ се явља и као строги обличитељ њиховъ. Ево краткогъ уломка изъ такова обличителногъ слова о немарности родитеља да уче дѣцу свою: »Кадъ ово размислимъ, долази ми да повичемъ и питамъ: гдѣ є међу родитељима христіанскимъ, кои є малой своіой дѣцы учитељ праве науке? Уђемъ у имућне куће, и гдѣ є, питамъ, онай кои учи дѣцу? на кое ми се одзовне или плаћеникъ, или наймљеный учитељ, или туђинка каква воспитатељка! А гдѣ су отацъ и мати? Тежко имъ є, и држе да се њима не пристои да се баве надгледанѣмъ, поучаванѣмъ свое дѣце! Уђемъ у простіе куће, пакъ — гдѣ є, питамъ, ту учитељ дѣце? Отацъ ніе, єръ рано излази изъ дома, и часком у подне сврати се да што поједе, и текъ предъ вече, уморанъ леже у постелю, нити пита за дѣцу и знаду ли што! Мати ніе, — єръ се она стара само како ће намирити кућне потребе, и тежко да ће предъ вече легаюћи дѣцу учинити да се прекрсте, и кою молитвицу, и то Богъ зна како, да очате! — Дођемъ у ютру рано, али кажу ми, да родитељи іошъ спаваю; дођемъ предъ вече, али отацъ є у крчми, на састанку; а мати? — мати є на прелу, на забави! О ядна моя дѣцо! А да гдѣ су вамъ и тко су вамъ учитељи? — О драги родитељи! Рецыте, тко є кривъ садъ те су дѣца овако запуштена и душевно слѣпа, и што остаю ненаучна у слѣпоћи овой и када одрасту?

Дойста грѣхъ тай вы на себи носите! Мати! када бы ты млѣко ускратила дѣтету твоме, — отче! када небы поодраслой дѣцы рану набавіо, — не бы ли васъ сви назвали, да сте гори одъ звѣади, коя се стараю за рану и негу свога порода? А како ћемо васъ назвати када се нестарате за душевну рану дѣце ваше, коя є много претежнія одъ тѣла; када нећете да христіански обучавате дѣцу вашу, као што вамъ разумъ и вѣра прописуе?« (ч. III. 15). — Како є живъ овай говоръ и у исто доба како є умѣтно представлѣно запуштено родитељско надгледанѣ дѣце!

Ово мало рѣчи не рекохъ за любавь г. Архимандриту Герасиму, нити да га предъ свѣтомъ хвалимъ и узносимъ, єръ за похвалу и ташту свѣтску славу знамъ да ніе ни писао доброгъ пастыра, када и самъ у єдной бесѣди вели устама првоврховнога апостола: аще благовѣствую нѣсть ми похвалы, нужда бо ми належитъ, горе же мнѣ єсть, аще не благовѣствую, — но рекохъ єдино што самь о истини своихъ рѣчи увѣренъ, и што су самномъ истога мнѣнія многи христіани наши, кои су и проповѣди нѣгове читали, и нѣга проповѣдаюћа слушали. Само ми єдино остае желити и србима препоручити да би се овакова душекористна књига налазила не само у свакой цркви и у свакомъ парохіалномъ дому, но и у свакой кући господской и тежачкой, єръ є по своме духу и садржаю права христянска читанка!

4) »Јованъ Бованъ Мостаранинъ. Написао Архимандритъ Герасимъ. У Задру. Печатня Браће Баттара 1859. ст. 16.«
»Повѣсть о св. рождественскомъ манастиру Драговићу, Написао Архим. Герасимъ. У Задру. Печатня Браће Баттара 1859. стр. 20.«

Ова два дѣлца служе намъ доказомъ да се ревностни г. сачинитель њиховъ марљиво труди и на историйскомъ полю. Подобна описиваня служиће съ временомъ важномъ грађомъ да се састави точна историја прав. цркве и народа у Далмаціи, а ова неможе дотле бити темељно написана докъ се найпре не опишу на посе сви наши манастири, главніе цркве, животъ бившихъ архіереа нашихь и другихъ знатнихъ грађана, кои цркву и школе богатимъ прилозима обдарише, међу кое спада и незаборављени нашъ Јово Бованъ. Сѣдоглава.

---

5. Нѣколико Примѣчанія

на

Предговоръ Г. Вука Ст. Караџића,

у

ПРИМѢРИМА СРБКО-СЛАВЕНСКОГА ЄЗЫКА

печатани у Бечу 1857.

Нашъ неуморный радникъ Г. Вукъ Ст. Караџићь са изданѣмъ Примѣра Србско-Славенскога єзыка, нарочито са предговоромъ своимъ и примѣчаніяма дае повода, да наши књижевницы мораю одъ сада много више обраћати свое вниманѣ на постизаванѣ и упознаванѣ правогъ старо-славенскогъ єзыка. Съ те само точке када се узме у призретѣ та многоважна нѣгова намѣра, заслужуе онъ обшту похвалу и признателность. Онъ у своемъ предговору каже, да данашњій нашъ Црквеный єзыкъ, ніе старо-славенскій єзыкъ, и да є много наличніи на Русскій, неголи на правый Славенскій. Старый или правый славенскій єзыкъ

дѣли на двое, то єсть, на Бугарскій и Срѳ́ско-славенскій. Далѣ наводи и разлику између ова два єзыка, кою ніе тешко разумѣти. Дотле самь и я разумѣо. Али морамъ овдѣ истину рећи, да самь се надао иза ове постављене разлике упознати и онай єзыкъ, кои самь упознати найвише и желіо, а то єсть, правый старо-славенскій єзыкъ, съ коимъ се найпре Свето писмо преводити почело; помысливши узто, ако намъ ту Г. Вукъ точно одкріе или достовѣрный примѣръ изнесе, какавъ є управъ тай єзыкъ быо, да ће онъ превеликій задатакъ у єзыкословію рѣшити и тимъ свакога задоволити. Кадъ тога єзыка я ту ненађохъ, досѣтимъ се да ми валя другчіе Г. Вука разумѣвати. Ево ме дакле искрено и явно да кажемъ како самь я Г. Вука у предговору разумѣо, а то: да нашъ Црквеный данашњій єзыкъ, ніе старо-славенскій єзыкъ, него да є Русско-славенскій єзыкъ; нѣкадъ пакъ да є быо кодъ Срба, Србско-славенскій, а кодъ Бугара, Бугарско-славенскій єзыкъ — а будући да ту ніе, како рекохъ, изнешенъ правый образацъ или примѣръ старо-славенскогъ єзыка, ніе намъ Г. Вукъ изясніо, какавъ є управъ тай єзыкъ быо, съ коимъ се найпре Свето писмо преводити почело. У главноме я самь тако разумѣо. Быће ихъ може быти, кои ће одъ мене грѣе разумѣвати, а гдѣкои може быти и промысляти, да є Г. Вукъ те примѣре више изъ любави къ своємь правопису издао, неголи съ намѣромъ да насъ упозна са правымъ старо-славенскимъ єзыкомъ. Я то не говоримъ, нити съ тимъ саблазнити кога желимъ. Мнѣнія самь притомъ нѣговогъ и свакога онога, кои говори да є у тимъ примѣрима правописъ нечистъ и искваренъ, съ томъ само разликомъ, да ми се не чини, да є Г. Вукъ найболѣ погодіо, за што

є правопис̑ь тако изгрђенъ у тимъ примѣрима. Ово мое мнѣніе, ако не подпуно, а оно баремъ нѣколико, са слѣдующимъ доказима надамъ се подкрѣпити.

Колико є тешко безъ матичногъ примѣра правый старо-славенскій єзыкъ дознати, съ коимъ се найпре Свето писмо преводити почело, толико іошть теже быва нагађанѣ, какавъ му є и правопис̑ь быо. Изъ таковогъ само примѣра могло бы се дознати, колико су тай єзыкъ Бугари побугарили, Срби посербили и Русси порусеили, а одъ тудъ дознали бы и нѣговъ старый правопис̑ь, за што су га, и у чему су га они извернули. Съ таковогъ примѣра прешли бы смо и на друга нагађаня, да се изнађе и чіе є што, єръ ніе лако дознати одъ куда намъ є оно у Црквенымъ кньигама, и чіе є: ѫ҃же, ѧ҃же, ѥ҃же; сей сіи, сія сѝ, сїе сѐ; сѵ́цїй, ѕ҃клѡ̀, сѝце, ксѵ́ю, прѝснѡ, ѣ҃ли́кѡ ѣ҃ли́цы, ѫ҃дол̀ъ, ѫ҃родливый, сѡ̀нмъ̀, чанѝнїе, кроня, пѐрсть̀, жрѐцъ̀ и таковы на тысуће другихъ рѣчій, кое мы у нашимъ Црквенымъ кньигама имамо и читамо, па еви до єднога држимо, да нити су Русске, ни Србске ни Бугарске. Када немамо тога, онда морамо онако одъ прилике за Г. Вукомъ ходити и нагађати. Онъ каже [1]) да су се тіи примѣри у южнымъ нашимъ краєвима писали. Пошто є тако, а оно нека свакій знаде да самъ слушао, па и данданашньи чути се може по овымъ нашимъ южнымъ краєвима, како гдѣкои стари сељски попови онако исто читаю и изъ найновіи Црквены кньига, као годь што є написано у тимъ примѣрима. Они и данасъ изъ печатаны Црквены кньига читаюћи овако изговараю: ѕкета ѿ ѕкета, мѣсто ѕкѣта ѿ ѕкѣта; са небесъ мѣсто съ небесъ;

[1]) Вид. Прим. Срб. Слав. єзыка стр. 25.

ка Богу мѣсто къ Богу; Зело мѣсто Sклw; ва сриче мѣсто въ сердцѣ; васа мѣсто вся; васа вселена мѣсто вся вселенная; васе мѣсто все; вседржитель мѣсто вседержитель; васемъ мѣсто всѣмъ; вхоодъ мѣсто входъ и. т. д. На краю пакъ рѣчи, надъ ъ и ѣ, мало задржаваю гласъ, и чудновато ихъ произносе, много наликъ на оно ж (юсъ), кое самь я одъ Бугара у Галатцу изговарати слушао, тако н. п. во всѣхъ читаю: ва васех-ж; грѣшнихъ читаю: грешних-ж; праведникъ читаю: праведник-ж; ярость читаю: ярост-ж; и. т. д. Када дакле може се и данась чути да по овымъ нашимъ краевима гдѣкои сељски стари попови изъ самы данашньи Црквены књига тако читаю, ніе се чудити, за што су быле и читаве књиге у нѣко време по овымъ краевима кодъ наши стари съ онымъ правописомъ писане и печатане, коегъ мы у тимъ примѣрима находимо. И пошто Г. Вукъ допушта [2]) за поедине молитве да е могао писацъ коекако знаюћи ньи на изустъ тако и написати, за што се небы могло рећи и за читаве књиге овако: нека е н. п. еданъ изъ какове повеће књиге онако читао како е знао, и читаюћи изъ нѣ другоме казывао да пише, а овай помыслимо, да е онако писао како е онай изъ књиге изговарао, па непазећи правописа, уметао е танко ѣ, и трпао ѣ у рѣчима, држећи да ѣ може служити и за я, и за є и за е, те съ тога и находимо данась у тимъ примѣрима: свѣтъ за святъ; прѣмудрость за премудрость, и т. д. Къ овоме навести ћу іоштъ еданъ примѣръ, кои узъ оваково разлаганѣ може намъ быти одъ велике важности.

Године **1841**. када самь я као младићакъ завео найпрвіи Србско училиште на Кастел-Ластви у

---

[2]) Вид. Прим. Срб. Слав. єзыка стр. 35.

Паштровиће, дође ми ту изъ Црне Горе, изъ села Глухога-дола, еданъ младый попъ нѣкій Гвозденовићъ, да се кодъ мене у читаню болѣ увѣжба и писаню научи. Онъ е знао читати, али онако како су га Црнички попови научили, и како самъ већъ горѣ казао. Одъ нѣга самъ ту найпре слушао, како е слово ѣ у рѣчима различито изговарао, негдѣ као што треба, негдѣ као я", а негдѣ као є. Жао ми е сада што упамтіо ніесамъ, предъ коима е полугласныма овоме ѣ гласъ мѣняо. Толико само памтимъ да бы ми слово ѣ свуда еднако изговарао, морао самъ томе ѣ постояно и право име дати 'Єтъ, а не више "Ятъ, [3]) и по тада е тай младый попъ лакше га быо упамтіо, и свуда еднако у читаню изговарати научіо. Онъ га нигдѣ ни у писаню ніе употребляваo, него є, како су га стари Црнички попови научили, свуда гдѣ слово ѣ долазы писао є, а када бы оно читао што е написао, изговарао бы гдѣ треба у рѣчи оно є за ѣ, єръ му е у томе помагало познаванѣ Србскогъ єзыка. Да и данданашњи у Црной Гори, у Зети и онамо далѣ, сви стари попови у рѣчи Србской слово ѣ не пишу, него мѣсто нѣга свуда слово є пишу, а послѣ у читаню слово є гдѣ треба за ѣ изговараю, нема сумнѣ. Изъ овы дакле іошть живы примѣра и доказа, лако се заключити дае, за што е онако правописъ у тимъ примѣрима Србско-славенскогъ єзыка быо и остао сакатъ и неправилант, примѣри или Црквене књиге, кое су писане быле по южнымъ краєвима нашега народа. Осимъ тога валя ми овдѣ навести Подгоричана и Зећана говоръ, кои се разликуе одъ обштегъ Србскогъ говора. Подгоричани и сви Зећани одъ куда е быо и онай »мьнши въ человѣцѣхъ Божидарь Вѣковикь ѿ Гюрикь, подго-

---

[3]) Вид. Прим. Срб. слав. єзыка стр. 33.

ричанинъ“ [4]) кои є Литургію у Млетцыма 1519. год. штампао, особито предъ полугласнымъ словомъ л, ни у простоме говору ѣ, я и ю не изговараю. Они, н. п. мѣсто полѣ кажу поле; воля кажу вола; любавь кажу лубавь, и т. д. а у рѣчима вѣра, мѣра, вѣтаръ, и. т. д. избаце слово ѣ, а уметну ле, па кажу влера, млера и влетаръ. Казывали су ми да и савъ народъ нашъ око Призрена не изговара ѣ, я и ю предъ полугласнымъ словомъ л. Послѣ свію овы доказа, могао бы се узети и пословичкій говоръ [5]) коегъ Г. Вукъ доводи у главный узрокъ неправилногъ писаня; али ето томе нашемъ народу за изговаранѣ слова ѣ, я и ю, тай пословичкій говоръ не служи и не смета, єръ ће онъ срѣцаюћи ваздань изговарати: уле мѣсто улѣ, кошула мѣсто кошуля; луди мѣсто люди.

Што се тиче малога или танкога ь мнѣнія самь, да іоштъ подъ овымъ пытанѣмъ остане: да ли су га наши стари у рѣчима свуда мѣсто ѧ уметали, или имъ є и за другій каковъ особитый звукъ у рѣчи служіо? О томе бы насъ може быти болѣ извѣстіо каковъ старый попъ изъ Зете, или изъ другогъ края народа нашегъ, када бы онъ самъ предъ нама те примѣре читао. У осталоме види се да є нашима старима у посрбљиваню, старо-славенскогъ єзыка, найвѣрніє и найдослѣдніє испадало оно претваранѣ слова ѧ у слово є.

А за слово ци рећи ћу, кадъ се добро разгледа и разчлени, види се да є изъ два слова ш и т саставлѣно, као што има и други слова саставлѣни, н. п. нека се штампачки напише т, и на то слово одозго натакне ш, испасти ће одма фигура слова ци, и за то право има Г. Вукъ да слово ци зове се шта, а не шча. [6]). Я бы рекао да слово „Ю ніе

---

[4]) Вид. Прим. Срб. Слав. єзыка стр. 12. [5]) стр. 32—35. [6]) стр. 23 и 38.

добро састављѣно одъ Ї и О, оно є могло быти састављѣно одъ Ї и ѫ, па бы имало овакову фигуру ”Їѫ и гласъ природніи.

Еванђеліе [7]) кое є штампано къ Бѣлградѣ, и око коега се трудіо, повелѣніемъ господина Троя'на Гвндвлика, їєрѡмонахъ Мардаріє ѿ монастыра глаголіємаго Мрькишина црква иже єсть близъ Чрьніє гори, по умствованю Г. Вука одъ особите є важности. У Дубровничкомъ окружію чуо самь да има таково брдо кое се зове Црна Гора, а становницы Црногорцы, притомъ и стари нѣкаковы зыдина, али нієсамь упамтіо како ихъ оно зову.

За старину печатаны књига, Юрій Венелинъ у своємъ дѣлу »Древніе и нынѣшніе Болгаре и проч.« у II. Тому на стр. 192. каже: да є прва књига са Кириловымъ словима была издана у Краковіи 1491. а у Млетцыма 1493. год. затимъ чуди се, да є и Грчка нѣкакова књига у Млетцыма изышла на свѣтъ 1494. год. По овоме дакле немогу еднако съ Г. Вукомъ мыслити [8]), да є найстарія књига у Црной Гори штампана была 1494 год. 'Ѡχτωιχъ четвртога гласа, за коега онъ говори, него мыслимъ, да ће быти тай 'Ѡχτωιχъ она нѣкакова Грчка књига, за кою Венелинъ каже да се у Млетцыма 1494. год. штампала. У томе преважноме Тому, наћи ће наши књижевницы и многе снимке съ рукописа изъ различиты Европски библіотека, за кое Венелинъ говори: одкрываю ходъ Словенской, а вѣроятно и свеобштой Славенской Палеографіи, саобштене Копитаромъ, у Glagolita Clozianus.

У Котору.

написао
Ђорђе Срдићъ.

---

[7]) Вид. Прим. Срб. слав. єзыка стр. 18 и 21. [8]) стр. 10 и 11.

V. ЛѢТОПИСЪ
ПРАВОСЛ. ЦРКВЕ У ДАЛМАЦІИ.

---

1. О православ. Далм. Епископима. *)

Србски Патріарси пећски имали су као „православни архіепископи пекски и всѣмъ серблемъ и блъгаромъ, поморію, далматіи, босни, обоньполъ дунаіа и цѣлаго Іллиріка патріарси“ духовну власть у свой Боки Которской и Далмаціи осимъ приморски градова. У овимъ предѣлима и за времена млетачке владе стояше православна црква подъ духовномъ управомъ свои надлежни владика, кое бы поменути патріарси посвештавали и слали, а влада бы ихъ писмено признавала као такове и плату бы имъ неку обично одређивала. Што се пакъ тиче приморски градова, Задра, Шибеника и Хвара, обштине православія нашегъ, кое се састояху изъ грка дошавши на войничку службу републике подъ именемъ стратіота, имале су за духовне поглаваре найпре Архіепископе одъ Занта и Кефалоніе, а послѣ подпадоше подъ новопоставлѣне Архіепископе грчке Филаделфійске, кои су у Млѣтцима сѣдили, и обично грамату одъ Патріарха Цари-

---

*) Изъ моихъ рукописа: Грађа за исторію православне Далматинске цркве.

градски добивали. — Наводећи овдѣ Епископе Далматинске, спомену̂ћу за садъ само оне кои су надъ сувоземномъ Далмаціомъ духовну управу имали, и сербской патріаршіи подложни были.

I. Епископъ Максимъ. Онъ граматомъ Патріарха пећскога, кои га своимъ Намѣстникомъ именуе, прѣће изъ турске у горню Далмацію, данашню Боку Которску год. **1653** и прими духовну управу надъ тамошњимъ предѣломъ, и то съ допуштенѣмъ млѣтачке владе. Да бы се пакъ издржавати могао, обрати се одма къ тадашнѣму изванредному Проведитору у Котору Николи Ерицо II. съ прошњомъ да бы му плата каква одрѣђена была; што и добіе, будући му реченый Проведиторъ декретомъ одъ **15** Марта **1653**. нареди да му се дае изъ кассе мѣсечно **10**. цекина.

II. Епископъ Теодосій. Єли овай Епископъ одма послѣ Еп. Максима као Намѣстникъ Патріарха владао, или є предъ њимъ іошъ кои другій быо, управо се незна. Владика Теодосій прими управу цркве около год. **1686**. Видећи послѣ да неможе пристойно чину своме живити са ономъ убогомъ платомъ, кое уживаху предшественици нѣгови, Намѣстници патріаршески у Далмаціи, обрати се на Проведитора Даніела Долфина съ молбомъ да му побольша у томе станѣ. Проведиторъ цѣнећи заслуге нѣгове, декретомъ изданимъ у Кастелновоме подъ **13**. Септ. **1693** одреди, да осимъ плате кою ужива, има іошъ примати изъ државны магазина у Котору єдну мѣру бишкота на мѣсецъ.

III. Епископъ Василій. Види се као да владика овай ніе управо назначенъ быо као Намѣстникъ Патріарха, него као добѣгши у време рата турскогъ около год. **1692** у область републике и то у данашњи срезъ Кнински, али є съ допуштенѣмъ духовне и свѣтске власти Патріарха и републике

извршивао власть Архіерейску. Шта више, на поднешену молбу нѣгову, Проведиторъ Долфинъ у слѣдъ поновлѣны сенатски наредба, декретомъ одъ **12** Јануар. **1693** одреди му єдну порушену кулу некога турчина Похаловића у селу Голубићь, да є о своме трошку понови, а узъ то дарова му **70** канапа землѣ истога турчина и єданъ запуштенъ виноградићъ близу оне куле.

IV. Епископъ Исаіа Лакетићь. Послѣ смрти Епископа Теодосіе, Патріархъ пећкій пошлѣ за свога Намѣстника у Боку Которску съ граматомъ Еп. Исаію год. **1695**. Онъ одма замоли Сенатъ да му се даде оно што є уживао нѣговъ предшественикъ; кое Сенатъ саслуша и за то потребите наредбе изда Проведитору Долфину. Када пакъ год. **1697** ступи на проведиторство Алвизе Мочениго, Еп. Исаіа заиште одъ нѣга да му потврди горню повелю Долфина, и не успѣ у томъ. Али овай изговараюћи се са оскудицомъ новаца у државной касси, декретомъ **4**. Јуліа **1697** смањи му плату и то одъ мѣсечнихъ **10** дуката на 5.

V. Епископъ Никодимъ Бусовићь, родомъ изъ Шибеника. Онъ изъ младости свое показа особиту наклоность къ чину монашескомъ; ради тога оде у манастиръ св. Арханђела Крку, гдѣ прими чинъ, и да се рукоположи за свештеника пође по свой прилици по тадашнѣму обичаю къ патріарху ербскоме у Пећь, или къ митрополиту Сараевскоме, кои одъ старине бяше и Ексархъ Далмаціе. Године **1676** налазимо га као спомоћника пароха Шибеничкогъ Кирилла Габріели Бугарина. Послѣ нѣколико година отиде къ Патріарху Пајсіи, и вѣроятно є да га є истый произвео за Епископа Стратоничкогъ (види Магаз. **1844** стр. **129**); премда нѣки мисле да є хиротонисанъ у Млѣтцима одъ Архіеписк. Филаделфійскогъ Мелетіа (Магаз. **1836** стр. **101**), пакъ да

га є патріархъ као такова потврдіо. Бывши тада православ. црква у доњой Далмаціи безъ непосрѣднога своега духовногъ пастира, кой бы међу ньима сѣдіо, и по потреби цркве управляо, побуђенъ по свой прилици одъ свештенства и народа, врати се у Далмацію и поче архіерейску власть извршивати. Изъ писама види се да є велике противности искусіо особито одъ калуђера своегъ постriга М. Крке, коега су старѣшине управляли онда съ црквомъ, и зато нису радо гледали, што имъ бывши єданъ братъ ньовъ, по свой прилици безъ знања ньовогъ рукоположеный Епископъ владикує. Ради тога одабраше Јеромонаха Ефрема и Теодосіа те ихъ г. **1693** пошлю съ тужбама противу Никодима мало пріе у аустрійске землѣ преселившему се патріарху Арсенію Чарноевићу, кой се тада у мѣсту Ковину у Угаріи налазіо. Патріархъ оснивајући се на поменуте тужбе одговара игуману и братіи Крчкой, да не одобрава што се Никодимъ по туђимъ странама владичіо и што ніе ради Епископства къ нѣму дошао (Магаз. 1844.) Ове неугодности принудише га те се удали у Шибеникъ изъ М. Крке, гдѣ є пріе подуже времена пребивао. — Ваља знати да є одъ стары времена република млѣтачка, да бы уништила упливъ пећски патріарха на цркву Далматинску, предала духовну управу надъ ньомъ Филаделфійскимъ грчкимъ архіепископима кои су у Млѣтцима сѣдили.. Одъ овы архіепископа Мелетій Типалди наименуе Еп. Никодима за свога Ексарха у Далмаціи. Али како онда по градовима бяху обштине грчке, то имъ ваљда не бы по ћуди да имъ Србинъ єданъ владикує, и съ тога на тужбе особито Шибенички грка поменутый архіепископъ опредѣли да Еп. Никодимъ нема власти по приморію но само по осталой Далмаціи. То га є ваљда принудило те се изъ Шибеника удаліо, и у М. Драговићь на станѣ дође и управу ондѣ прими. А то се овако догодило. Када млѣтачка

република год. 1694 освои землѣ турске преко Цетине, обрати се владика къ Сенату съ молбомъ да му се допусти да може изъ турски руку отетый и запуштеный древній Манастиръ и Цркву (рѣчи су Преосвештенога) поновити, и ту себе съ нѣколико калуђера смѣстити; што му и допуштено буде декретомъ Генерал-Проведитора Каваліера Даніела Долфинъ одъ 18. Мар. 1694. Шта више, истимъ декретомъ даде му се на издржаванѣ нѣгово и братіе нешто землѣ. Одма послѣ тога постара се Епископъ да се на горнѣ тужбе кодъ патріарха Арсенія оправда, зато отиде къ нѣму у Мађарску, поднесе му синђелію почившега пећскогъ патріарха Пайсіа, и писмо одъ сердара и све краине Далматинске, у коме га ови моле да понови старе синђеліе светопочивши патріарха и да имъ потврди за владику Никодима. Патріархъ на то одма саизволи и писмомъ одъ 24. Јан. 1696 явля преко игумана М. Крке Јосифа цѣломе народу и свештенству далматинскомъ да га имаю за Епископа признавати (И тако дасмо и бєлвисмо, влдци кир никодимѕ вѣсѕ далмацію да бѕде вашъ пастир и пр.). Утѣшенъ тиме у души своіой опростивши се съ патріархомъ отиде на поклоненіе у Атонску гору и Јерусалимъ приложивши тамо милостиню и одтуда врати се опетъ у М. Драговићь; а желећи притомъ имати у Врлици мѣсго єдно, гдѣ бы се лѣти проћи и цѣлителну ону воду пити могао, сагради у гаићу више чесме себи ћелію и направи башту, кое кашнѣ у своме послѣднѣмъ завѣштанію мѣс. Авг. 1707 остави М. Драговићу. Около тога времена Турци сузбію Млѣчиће на ову страну Цетине, те тако Манастиръ опетъ оста у области турской. Не хотећи Епископъ Бусовићь съ монасима подъ тирянскомъ владомъ туркомъ остати и нѣна злоставляня трпити, остави съ њима Манастиръ, и прибѣгне съ прошњомъ къ влади млѣтачкой, да

му се одреди у Далмаціи мѣсто, гдѣ бы се онъ и Јеромонаси настанити и другій Манастиръ саградити могли. Генералъ Проведиторъ Алвизе Мочениго врло радо прими прошню ову и похвалююћи Епископа и Јеромонахе, декретомъ одъ **12.** Окт. **1699** опредѣли имъ нѣку стародревну грчку цркву посвећену Рождеству съ. Јована Крстителя, коя лежаше на брежуљку едномъ исподъ Брибира, са нешто землѣ, съ уговоромъ да о своме трошку поправе цркву и сараде Манастиръ, а землѣ да сѣю и обрађую. Декретомъ пакъ одъ **10.** Септ. **1699** истый Проведиторъ дарова Епископу Бусовићу и добѣгшимъ съ њимъ монасима Драговићкимъ **50** канапа (campi padovani) землѣ у селу Међукућама, срезу Задарскомъ, кое су землѣ граничиле одъ юга съ цестомъ названомъ Приспа, коя води изъ Скрадина къ свето-арханѣелскомъ Манастиру Крци; одъ сѣвера са селомъ Кистанѣ и Радинъ бунаръ; одъ запада съ Влакомъ. Незна се управо єсу ли Епископъ Бусовићь и калуђери поновили даровану имъ цркву кодъ Брибира, и єсу ли ондѣ Манастиръ зидали; премда се и данасъ виде нѣке развалине, а подалеко одъ тога мѣста нѣка стара зидина, кою народъ зове Бусовића кула. Заключити се пакъ може, да е на свакій начинъ бавлѣнѣ њіово тамо кратковремено быти морало, єръ мало затимъ карловачкимъ миромъ (**1699**) уступе Турци Млѣчанима осимъ другога све землѣ съ ону страну Цетине до садашнѣ међе османске, те се томъ приликомъ, или мало кашнѣ и калуђери наши у свою стару обитељ поврате. Колико є Еп. Бусовићь живіо, када є и гдѣ умро немогохъ наћи.

VI. Еп. Саватій Љубибратићь. Када год. **1693** Млѣчани подъ воћомъ Иваномъ Корнеромъ пођоше да бію Требинѣ у Ерцеговини, дођоше у Манастиръ Тврдошъ, гдѣ се Епископъ Требиньскій Саватій родомъ изъ Пиве са многимъ

калуђерима налазіо. Видећи владика велику опасность, а и на наредбу Корнера добѣже у крило млѣтачке републике, и доведе са собомъ осимъ калуђера премноге христіанске фамиліе, кое се по срезу Кастелновскомъ настанише, онъ пакъ са калуђерима смѣсти се у старинску запуштену єдну турску кућу, коя се и данасъ зове Чардакъ, близу М. Саввине, и на молитву ишли бы у садушню малу манастирску цркву. Сенатъ, као што вели у повељи, налазећи у Еп. Савватіи човѣка, кои ће кадаръ быти са своима храбримъ людима, кое доведе силу турску одъ границе узбіяти а да ће іошъ многе фамиліе себи изъ турске привући, радо га прими, и декретомъ одъ 19. Јуніа 1695 одреди му мѣсечну плату одъ 50 либара изъ коморе Кастелновске и 40 либрица бишкота изъ депозита. Будући да є мѣсто у Чардаку за нѣга и толике калуђере одвећь тѣсно было, то сагради себи у оближнѣмъ мѣсту Топли кодъ Новога резиденцію и црквицу коя є посвећена была св. Николи, кою су год. 1807 Французи у време рата опалили, и развалине се нѣне и данасъ виде. Близу те свое резиденціе сградіо є онъ мостъ єданъ на путу, кой води къ Дубровнику преко Суторине, кои се и данасъ Владичинъ мостъ зове. Кое куповштиномъ кое даровштиномъ набавіо бяше себи за уздржаванѣ около 23 канапа землѣ у Топли, Дреновићу и Подима. Да небы у уживаню овы земаля и куће онъ или послѣдователи нѣгови съ временомъ узнемиривани бывали, зашто год. 1707 одъ тадашнѣга изванреднога Проведитора Которскогъ Франциска Доната на то инвеституру, кои му є подъ 25. Марта исте год. даде. Проведиторъ пакъ Далматинскій Винценцо Вендраминъ потврди му те исте године писмомъ изъ Сплѣта одъ 20. Апр. кое овако гласи: Будући да є Епископъ грчкій Савватіа просіо одъ ове власти, да му се потврди повеля, кою му є дао Проведиторъ

Донадо подъ 25 Марта и. г. на 23 кампа землѣ, кое су записане у држ̀авномъ катасту, и на єдну кућу у селу Топли, кою є онъ о своммъ трошку поновіо, мы радо на то пристаемо и потврђуемо и пр. — Незна се управо изъ кога узрока, али по свой прилици на потвараня познаты нѣговы непріятеля, кои у православнимъ Епископима велику препону сматраху за свое намѣре, буде му гореставлѣна плата на неко време обуставлѣна. Ради тога онъ се више пута обраћао съ молбомъ къ Сенату и Проведитору, и напослѣдку Дуждъ Млѣтачкій Иванъ Корнеръ дукаломъ одъ 27. Септ. 1708 нареди Проведитору Винценцу Вендрамину да му опетъ у течай стави обуставлѣну горню плаћу.

Као особитый ревнитељ свое цркве често є одъ свои противника опаданъ бывао; особито пакъ оклеветао га є некій у Боку дошавшій уніатскій свештеникъ Јосифъ Стремирзски родомъ Полякъ. Овога прими владика и Саввински калуђери любезно, тимъ више што се издавао за православногъ свештеника, али када очито дѣломъ показа да вѣри православной противно мисли и ради, престадоше православни съ њиме дружити се, због чега потвори на владику да є люде римске вѣре прекрштавао и т. д. Много є ради тога Епископъ претрпіо, али є онъ увѣкъ постояно у томе доказивао свою невиность. — Умро є год. 1716 оставивши за управителя цркве сыновца свога Архимандрита Стефана.

Врѣдно є споменути као знакъ милостивогъ срца нѣговогъ и любави къ цркви, како є онъ за одкупъ владике Црногорскогъ Данила, кога Турци заробили бяху, дао у помоћь Црногорцима 1000 цекина.

(Продуженѣ слѣдуе.) П.

2. Двадесет-пет-годишня успомена постанка заведенія клирикалногъ православногъ у Далмаціи.

Задаръ **27.** Декем. **1858.** (види Срб. Дневник **11.** Јануара **1859.** Брой **3.**) Данасъ се навршуе нашемъ православномъ клирикалномъ заведенію четвртъ вѣка, или двадесетъ и петъ година, одкако є постало. Кадъ бы мы овай свечаный за насъ данъ мучке провели, ласно бы насъ ко му драго укорити могао, или да смо према царской милости нехарни, или да су намъ господа професори слабо ревностни, или да су питомцы истога овога заведенія слабо одушевлѣни, кадъ се оваковы важны догађая у своіой отачбини несѣћаю. Али ни єданъ овай укоръ за насъ прилѣпити неће. Да су намъ царске милости увѣкъ предъ очима, ту намъ є важный и очевидный свѣдокъ наша вѣрность, привреженость и поданичка послужность, са свакимъ пожертвованѣмъ. Да су намъ садашњи професори люди родолюбиви, и на своммъ мѣсту, то осимъ њихове охоте, съ коіомъ собствене дужности испуняваю, посвѣдочаваю и друга њихова дѣла свѣту позната. А да и питомцы свою цѣль и свою намѣру добро схваћаю, обистинюе се одъ њихове прилѣжности и доброга владаня.

Истина ову светковину мы непроводимо чашћенѣмъ и великимъ трошковима, то нека чине богати и срећніи одъ насъ народи; мы ћемо овдѣ укратко, у колико намъ просторъ овога листа допушта, постанакъ и исторію овога нашегъ заведенія описати, нека служи браћи иностранскоі на знанѣ, а нашимъ милымъ Далматинцыма и њиховымъ младымъ питомцыма за успомену и опомену, да овакове и подобне за савъ Далматинскій народъ важне дане, као найсяйніе народне светковине са срчанимъ одушевлѣнѣмъ пропрате.

Школа клирикална, или православна семинарія у Епархіи Далматинской завела се и отворила се лицемъ на светогъ Стефана **27**. Децембра, год. **1833** подъ бывшимъ онда Епископомъ Далматинскимъ, а садашњимъ Патріархомъ Србскимъ, господиномъ Јосифомъ Раячићемъ; при срећной влади императора аустріанскогъ Франца I. — Та свечаность догодила се у граду Шибенику; но како се доцніе **1841** столица православногa Епископа изъ Шибеника премѣстила у Задаръ, тако су и ове школе изъ првога у друго мѣсто премѣштене исте године; єръ Епископъ є по праву директоръ ове духовне семинаріе, наравно є дакле, да она за своимъ директоромъ иде и пребаша се.

Школа ова раздѣлена є на петъ класа; и свака мора се за єдну годину свршити. У свакой класи има по єданъ професоръ. Повтораванѣ ни єдне класе нетрпи се. Свакій учебный предметъ класифицира се напосе; дакле ако бы єданъ клирикъ изъ кое му драго науке, или изъ моралногъ владаня другу класу на великомъ испиту добіо, тай мора изъ школе одпуштенъ быти. Класификаціе сваке године шалю се министарству просвѣте, као и наименованѣ професора зависи одъ истога министарства.

Учебни предмети по класама раздѣлени, есу слѣдећи:

У првой класи: наука христіанска, славенска граматика, читанѣ псалтира съ граматичкимъ толкованѣмъ, грчка граматика, земљописаніе и аритметика.

У другой класи: исторія црковна, логика, риторика, антропологія, психологія, грчка и италіянска граматика.

У трећой класи: догматика, исторія црковна, риторика, метафисика, фисика, хронологія, италіянскій єзикъ.

У четвртой класи: догматика, метафисика, фисика, ерменевтика, толкованѣ евангелія, катихетика, економія.

У петой класи: богословія морална, богословія пастирска, право канонической, омилитика, литургика, методика.

Нѣмачкій езикъ и црковно пѣніе предава се клирицыма такође редовно.

Професори садашньи есу слѣдећа господа: у петой класи, архимандритъ крупскій Атанасіе Ћурлићь, кои е са самогъ почетка првый быо професоръ, и крозъ све ово двадесет-пет-годишнѣ време непрекидно на задовольство правительства, и на користь свештеничкогъ чина као професоръ семинаріе похвално служи. — У четвртой класи, архимандритъ драговићкій Герасимъ Петрановићь. — У трећой класи, протопресвитеръ Георгіе Николаевићь, членъ друштва С. С. обданъ златнимъ Франц-Јосифовимъ крстомъ за заслуге. — У другой класи, еромонахъ Исаіа Олуићь. — У првой класи, ерей Јованъ Сундечићь садашній уредникъ Glasnika Dalmatinskoga.

Споменућемо и оне професоре, кои су се у ово двадесетъ и петъ година у нашой семинаріи промѣнивали. Нека имъ служи за часть и за похвалу. Такови су были: почившій еромонахъ Амфилохіе Давидовићь; — садашньій архимандритъ ходошкій Корниліе Живковићь; — архимандритъ ораховичкій Методіе Миланковићь; — почившій еромонахъ и игуманъ савинскій Теофилъ Стефановићь; — ерей Јованъ Чокерлянъ; — г. Владимиръ Вуићь садашньій професоръ у Београду; — г. Петаръ Лупуловъ; — садашньій вршачкій протодяконъ Кипріянъ Стануловићь; — г. Младеновићь; — ерей Теодоръ Янковићь садъ парохъ дубровничкій; — протопресвитеръ

Дамянъ Доброта за нѣко само мало време быо е професоръ.

За овай четвртъ вѣка промѣнили су се у Далмаціи епископи, као бывши директори ове семинаріе: Г. Јосифъ Раячићь (п. т.); блаженопочивши г Пантелеимонъ Живковићь и г. Єротей Мутибарићь; а садъ съ далматинскомъ діоцезомъ управля епископъ Стефанъ кавалѣръ Кнежевићь.

Обично по царскому пропису у еви петъ класа морало бы быти двадесетъ и петъ клирика у све, то есть у свакой класи по петъ; но милость царска по потреби цркве и времена гдѣкои путъ допусти, да се може и выше одъ петъ клирика у прву класу примити. Пре три године дозволѣно е наймилостивіе, да се могу и херцеговачки и црногорски младићи на царске трошкове у овой семинаріи воспитавати. Кои бы хотѣли на свое собствене трошкове, изъ кое му драго єпархіе у овой школи учити се, могу слободно примлѣни быти, само найпре мораю еви четири основне школе съ добримъ успѣхомъ свршити.

Имена свію клирика могу се сваке године видити и читати у шематизму далматинскомъ

Свакій професоръ прима плату изъ царске касе, и то на годину по 500 ф. сребра, или 525 ф. а. в. Свакій клирикъ на главу има по 15 ф. на мѣсецъ за храну и за квартиръ, и то за десетъ мѣсецы докле трае школа, а за време ваканаца немаю ништа, єръ онда иде свакій своіой куѣи. Осимъ тога има свакій сваке године сувыше по 60 ф. за хаљине, кошулѣ, одѣћу и обућу. Ове све новце непримаю клирицы у свое руке, но има надъ ныма єданъ єкономъ као надзирателъ, плаћенъ съ 15 ф. мѣсечно одъ клирикалны новаца, кои са свима трошковима рукуе, а потомъ точный рачунъ правителъству подноси. Клирицы еви мораю у єдной куѣи живити, и за єдномъ обштомъ трпезомъ єсти. Обучени су еви у свештеничке хаљине,

и изгледаю као прави дякони, само што неносе ћелепуша. Економъ за послѣдни осамъ година био є єромонахъ Серафимъ Матавуљ, кога є замѣніо єромонахъ Юстинъ Трескавица, а овога опетъ послѣ године дана єромонахъ Севастіянъ Лукачевићь. Онъ увѣкъ заєдно съ клирицыма у истой кући пребыва и храни се.

Да є ова клирикална школа на кориcть православнымъ христіанима у Далмаціи, нетреба се много мучити доказивати. Сви готово данашњи млади свештеницы далматински, и єднога и другога чина, питомцы су ове клирикалне школе. Многи учитељи по Босни, по Херцеговини и у Црной Гори; нѣки чиновницы у Србіи; професори, архимандрити, и самый данашній митрополитъ црногорскій у овой су семинаріи свое воспитаванѣ имали. — Заключуемъ съ томъ скромномъ жељомъ, да ово заведеніе и другу четвртъ полувѣка дочека; да изъ нѣга за то време много више знатны и важны людій изиђе, кои ће своме народу на дику, а своіой цркви на кориcть и на славу служити. Да Богда! —

---

3. Србска дѣвоячка школа у Задру.

Нема доиста православне кое обштине и мѣста у Діецези нашой, гдѣ є међу србскомъ дѣчицомъ, особито женскогъ пола, тако велика хладность према своегъ єзика и народности свое пређе владала была, као у обштини Задарской. Таліанскій духъ бяше скоро сасвимъ махъ преотео у млађанимъ срцама Србкиня наши. Рѣдко да є кое женско дѣте србски што прословити знало. Нетреба пакъ ни спомињати, да кодъ такове дѣчице и чувство православія мало могаше усѣвати, и народность.

И кадъ е већь искуствомъ доказано, да е женскій полъ она најяча страна у друштву човѣчіемъ, коя е кадра добро задоити млађана срца млекомъ чисте любави за родъ и цркву свою; - да су матере оне миле учитељке, кое се највише съ дѣчицомъ баве, кое дѣца најрадіе слушаю, любе, и на њіове савѣте скланяю се тако, да какавъ правацъ осѣћањма дѣчице оне даду, таково чувство задрже дѣчица и када одрасту: то се може изъ свега овогъ лако познати, да бы се србство и православна црква са садашњости а особито са будућности србске наше обштине Задарске, слабо тѣшити могла када бы и надалѣ оваково занемаренѣ народне и вѣроисповѣдне свѣсти у женскоме нараштаю остало.

Ову е постоећу незгоду увидіо преосвештеный архіерей нашъ Г. Стефанъ, те се постарао, да се подъ предшественикомъ нѣговимъ сакупљена на ту цѣль мала главница умножи, како бы се тимъ женска србска школа у Задру установила, што му срећно и пође за рукомъ, те се на поменуту племениту цѣль скупи крозъ добровољне прилоге главница одъ **2405** ф. **24** кр.

Године дакле **1854** наименована буде за учитељку госпоя Аполоніа Видовићь Србкиня изъ Шибеника съ годишњомъ платомъ одъ **240** ф. црква пакъ уступи безплатно мѣсто за школу и обитаванѣ учитељке. Брой дѣце съ године на годину износи женски **10—12**, а мушки **6—8**. До конца ове године имали смо више испита у присуству многи грађана и то на обште свію задовољство. Дѣвойке намъ говоре, читаю и пишу србски, пою црковне и пѣваю народне пѣсмо, а то е оно што смо највише желили, и едино, кое намъ може будућій нараштай у православію и народности добро уздржати.

Постояню речене србске школе и ревности нѣки родолюба захвалити имамо, што смо у овой обштини

доживили оно, што се рѣдко у коіой другой вићa, то есть, да су сербска дѣчица и дѣвойке наше на матернѣмъ єзику досадъ двапутъ врло вѣшто представляли, и то прво веселу игру: Црнкиню, а друго: Младе ловце, кое су башъ за дѣцу скроене. И тако надамо се іошъ унапрѣдъ да ћемо вићати нова представляня. Саобштавамъ у нашемъ Магазину Црнкиню, и тако ћемо редомъ у будуће чинити са осталимъ играма, кое се буду представляти за забаву и лѣпый споменъ, а и зато не бы ли сотимъ и друге наше обштине Далматинске на ово народно и полезно предузеће побудили.

П.

---

4. Нове цркве у Медвићой и Зеленграду у Буковицы у Далмаціи, и ньіово осветанѣ.

(изваћено изъ нѣмачкогъ листа Фремденблатъ ч. 286. год. 1859. и обширніе изяснѣно.)

Хвала Богу и кодъ насъ у Далмаціи непрестаю се мало помало тврди основи къ напреду моралногъ изображеня поставляти. Многе наше обштине зићу нове храмове божіе, за кое се настояню и ревности г. Епископа Стефана кавалера и командера отъ Кнежевићь особито благодарити има. Прошастога Септембріа ове године 1859 была су два така храма озидана, єданъ у Медвићой, а другій у Зеленграду. За првый постарала се мала убога обштина, а за другій некій селянинъ бездѣтакъ Міатъ Гагићь покойногъ Милосава. Добровольнимъ знатнимъ прилогомъ притекао имъ є у помоћь похвалѣный г. Епископъ; такоћеръ по своме могућству нашъ честићйшій клиръ у Задру, манастиръ Крупа, добри Задрани и

Обровчани. За ове храмове згодна су мѣста изабрана, єдно што леже у среди тичући се прихожана, а друго што ій пріятни природни предмети пашу, особито у Зеленграду. При храму овогъ села гледаюћи око себе челяде, кое є Штаерску видило, сѣћа се чаробны главица ове романтичке землѣ, различнимъ дрвлѣмъ и билѣмъ одѣвены, какве такоћеръ нашъ новый храмъ окружаваю.

Премда су ови храмови одъ просты зидара зидани, ништа манѣ оба су уредно израђена. Соразмѣріе, кое се у архитектури найвыше иште, налази се овдѣ у частма обаю. Штета само што нису на сводъ покривени, кое є свуда препоручително ради тврђегъ и постояніегъ крова!

Г. Епископъ уразумѣвши, да су та благочестива зданія свршена, одважи се лично отићи, да ій посвети. Ни непостояно време оногъ мѣсеца, ни храпави путови они бреговиты предѣла, нису га могли одъ тога одвратити. Онъ дође изъ Задра преко Бенковца найпре у Медвиђу, и ту 8. Септ. на праздникъ рождества св. Богородице ово богоугодно дѣло испуни. Изъ Медвиђа врати се у Бенковацъ, и одтуда дође у Обровацъ, па онда у Зеленградъ, гди то исто 13. Септ. на данъ памяти обновленій храма святаго, Христа Бога нашего воскресенія, изврши и врати се у Обровацъ а одатле трећій данъ у Задаръ. У Медвиђой, по жељи обштине, посвећенъ є храмъ Рождеству пресвете Богородице, а у Зеленграду светымъ првоврховнымъ апостолима Петру и Павлу.

На ова рѣдка торжества стекао се быо народъ у великомъ брою не само изъ ова два мѣста, него и изъ околны села и вароша како наше тако и западне цркве; а іошъ бы га се выше стекло было, особито изъ вароша, да рђави путови нису томе сметали. — Овомъ приликомъ говоріо є г. Епископъ

предмету сходне проповѣди, кое су тако трогателне и поучне быле, да су многе и на плачъ побудиле. По богослуженію у оба села поставлѣне су быле по двѣ сопре (трпезе), една за г. Епископа, за свештенство кое є онъ собомъ повео, и за отличніе госте, а друга за селяне уобште. При ручку предложи г. Епископъ, да бы присуствующи, свакій по своемъ могућству штогодъ на украшенѣ овы іошъ подпуно неодѣвены светы зданія усрдствовао. Онъ недоволянъ првымъ прилозима на ту сврху, опетъ знатне суме приложи, те тако и остале, да се на нѣга угледаю, приволи. Радость и веселѣ народа томъ приликомъ велико є было; єръ сви су сматрали ове дане као дане найвеће свечаности; зато су и у обичну свою найлѣпшу одѣћу као о найвећемъ торжеству обучени были. Пушкаранѣ ніе престаяло, а послѣ ручка ватало се коло, у комъ су узъ народне свирке различне пѣсме пѣване. И време се за ове свечаности згодно догодило, єръ є овы дана ведро, а прво и послѣ кишовито было. И при долазку и при повратку г. Епископа у великомъ брою пратили су га неки на коньма, а неки на ногама. Томъ приликомъ виле су се црквене заставе и раслѣжала она брда и долине одъ многогъ пуцаня. И врле власти Обровачке, ондѣшни варошани западне цркве са своимъ душепопечителѣмъ, као и наши тамошни христіани сяйно су г. Епископа дочекали и испратили; зато су похвале достойни, єръ су тимъ показали, да разумѣваю и испуняваю науку благога спасителя, коіомъ насъ учи, да се узаймно любимо и поштуемо.

Уфанѣ є, да ће се нравственость у овымъ селма унапредъ поправити, єръ ће чешће духовну рану примати моћи. што имъ досадъ ніе на руцы было због далечине храмова, коима су принадлежали. Држи се, да бы се томе іошъ много помогло, кадъ бы се одъ ова два села подъ єднимъ душепо-

печителѣмъ, кои бы у єдномъ одъ њи стояо, єдна парохіа устроила. — Уфанѣ є такођеръ, да ће и друга села, као Затонъ, Мушковцы, Голубиѣь, Брушка, Парчиѣь, и остала, гди цркве нема, овымъ благочестивымъ примѣрима слѣдовати. То имъ є зайста одъ преке нужде, єръ мора имъ посве трудно быти, особито у зимно доба, на службу божію у друго село иѣи. То нестои него за слогомъ селяна, кои кадъ су у станю свакій себи по єдну и по выше куѣа озидати, много су лакше у станю сви заєдно єдну цркву у своме селу себи сагради ти. Тако бы та села, свако свой храмъ божій имало; тако бы наконъ себе безсмртне споменике потомству оставили, а ово бы њи зато благосиляло, и за њіове душе литургіе и спомене давало. — Уфанѣ є найпослѣ, да ће славна обштина Обровачка по засведоченой своіой ревности озбиљно заузети се и о поправки пута преко Буковице, и одъ свакогъ заселька до тичуће се цркве, као и о граѣеню мостова гди су потребни, као преко рѣке Зрманѣ, у Билишане и Жегару, єръ су заиста потребни за свакогъ путника.

И. Олуиѣь.

---

5. Промѣне у Епархіи Далматинской.

а. Рукоположени 1854.

Михаилъ Аврамовиѣь **6.** Јан. за діак. а **6.** Март. за Пресвитера.

Антимъ Иветиѣь **14.** Јан. за діак. а **3.** Априла за Пресвитера.

Юстинъ Трескавица **2.** Маіа за діак. а **25.** Декем. за Пресвитера.

Веніаминъ Вуйновиѣь **20.** Маіа за діак. а **5.** Авг. за Пресвитера.

Димитрій Зецъ 30. Маіа за діакона.
Јованъ Радовићь 29. Јун. за діакона а 15. Авг. за Пресвитера.
Николай Влачићь 22. Окт. за діакона а 21. Ноем. за Пресвитера.
Исидоръ Груборъ 8. Окт. за діакона.
Јованъ Брчићь 21. Ноем. за діак. 4. Дек. за Пресв.
Теофанъ Поповићь 25. Дек. за діакона.

Произведени 1854.

Пречест. Г. Димитрій Перазићь Игуманъ, произведенъ 22. Авг. за Архимандрита Манастира Режевића.

Умрли 1854.

Антоній Міовићь еромонахъ М. Крке.
Јерей Григорій Вуйновићь Парохъ Билянскій.
» Андрей Бѣдовъ Парохъ Мокропољскій.
» Марко Кричка свештеникъ у покою.
» Георгій Поповићь Админ. Кримовичкій.
» Михаилъ Перићь Адм. Сутварскій.
» Стефанъ Чукласъ Капел. Сасовићкій.

б. Рукоположени 1855.

Савва Вукшићь 28. Марта за діакона.
Лазаръ Ерцеговићь 4. Маіа за діак. а 5. ист. за свештеника.
Діаконъ Димитрій Зецъ 19. Мар. за свешт.
Діаконъ Исидоръ Груборъ 10 Юліа за свештеника.

Произведени.

Пречест. г. Герасимъ Петрановићь протосинђелъ 6. Дек. за Архим. М. Драговића.
Пречест. г. Єротей Ковачевићь игуманъ 25. Дек. за Архим. М. Крке.

Умрли.

Јеромонахъ Макарій Вукадиновићь настоятељ М. Крке 21. Мар.
Јерей Христифоръ Поповићь капел. Которскій 5. Септ.
» Андрей Бошковићь парохъ Никовићкій 25. Окт.
» Георгій Вуйновићь парохъ Куле-атлагића 31. Окт.

в. Рукоположени 1856.

Єреміа Вуятовићь 25. Апр. за діак. 15. Авг. за пресвитера.
Спиридонъ Кнежевићь 16. Септ. за діак. 16. Окт. за пресвитера.
Антоній Мацура 20. Окт. за діак. 22. истога за пресв.
Стефанъ Петрановићь 28. Окт. за діакона.

Произведени.

Јеродіак. Исаіа Олуићь 15. Авг. за Епископ. Протодіакона.
Јером. Венедиктъ Кордићь 8. Септ. за Игумна.
Јерей Христифоръ Мусићь 2. Фебр. 1857. за Протопресвитера.

Умрли.

Јеромон. Партеній Милковићь, адм. Жегарскій 20. Дек.
Јерей Теодоръ Опачићь адм. Плаваньскій 28. Юліа.
» Савва Бѣлановићь Парохъ ђевреачкій 24. Јануар. 1857.

VI. СТИХОТВОРСТВО.

I. Нѣколике духовне пѣсмице за дѣцу одъ Ј. Сундечића.

(изъ друге іошъ неиздане свезке **Низа Драгоцѣногъ Бисера.**) *)

1. Пѣсма.

На данъ Св. Јована Крстителя.

Захаріи Гавриломъ
Навѣштеный сине,
Предитече великій;
Пророче надъ ине. —

Наставниче ревностный
Къ покаяню правомъ;
Чудный земный анѣеле
Пребогатый славомъ.

*) Штета што овай драгоцѣный бисеръ, коимъ бы се српске дѣве и српски сынови улюдно и богоугодно китити и красити могли, одъ више времена у скринъи г. сачинителя затворенъ лежи, а бы зайста цѣломъ српству и на дику и на користь служити могао. Родолюби! примѣтите ово! **У.**

Крстителю Јсуса
Обећаногъ Спаса;
Духа светогъ зѣнице,
Трубо бож'егъ гласа.

Божествене Троице
Ты свѣдоче вѣрный;
Строгогъ жића образу
Чистый, свепримѣрный.

Ирод' цара злочестогъ
Изобличителю,
И за саму истину
Дивный страдателю.

Међу светимъ найболій
У раю кодъ Бога,
Светителю Јоване
Вѣрнимъ надо многа! —

Славе, чести, похвале
Вѣнце плетућ' теби,
Молимо те притичи
Нама у потреби! —

Къ Творцу наше молитве
На олтаръ приноси,
И милость намъ нѣгову
Непрестано проси.

2.

Предъ С. Исповѣди.

Теби Боже срдцевидче
Исповѣдамъ грѣхе мое,
Удостой ме саме твое
Превисоке милости! —

Нећу више вређатъ тебе;
Опрости ми я се каемъ
И срдечно грѣхъ признаемъ
Мое круте смѣлости!

3.

Предъ Св. Причешћемъ.

Я у грѣшне прси мое
Примамъ крвь и тѣло твое
Спасителю Христе мой!
Спржи трнѣ грѣха мога,
Удостой ме царства свога,
И къ себи ме вѣчно спой!

4.

Послѣ С. Причешћа.

Благодаримъ теби Христе,
Што си мене данась чисте
Крви твое, тѣла л'твогъ.
Изволіо сподобити,
И грѣшноме мени быти:
Другъ, Спаситељ, Царъ и Богъ. —

5.

Молитва предъ обѣдомъ.

Просимо те Отче светый,
Што на небу владашъ гори:
Хлѣбъ и вино ово нама
Благослови и наспори! —
Пакъ и пићу вѣчногъ житка
У своmъ царству нама справи,
Да пирници узбудемо
У небесной твоіой слави. —

6.

Молитва послѣ обѣда.

Боже! теби подижемо
Одъ свегъ срца хвалу нашу,
Што си нама наспоріо
Предложеный хлѣбъ и чашу. —
Мы смо сити до обиля
Овогъ земногъ блага твога;
Но међутимъ гладь и жеђа
Мори, кини убогога.
Дай! баръ мрве да негину,
Съ нашегъ стола да скупимо,
Те ихъ жељной браћи нашой
Скромнимъ чиномъ удѣлимо:
А мы ћемо у замѣну
Изъ њіовы примитъ руку,
Ону воду, коя гаси
Кивногъ ода вѣчну муку.

II. Пѣсме различна садржая одъ J. Сундечића.

1.

Я самъ као насредъ мора лађа
Кою туку са сви' страна вали,
Окол' кое страховитимъ трѣскомъ
Громный облакъ свое мунѣ пали,

А одсвудъ е хридь врлетна паше,
Чимъ се макне да с'о ню разгрува,
Те одъ нѣне коначне пропасти
Кам' та рука да е вай учува!..

Него само крозъ буйне облаке,
Јошъ є еданъ съ неба зрачакъ крѣпи:
Поджиже іой ухванѣ спасеня,
Дочимъ грозно одъ ужаса стрѣпи.

А тай зрачакъ, то є моћна рука
Башъ, коя є одъ пораза штити...
Боже, Боже шта бы са мномъ было,
Да ме іоштеръ твоя милость мити?

2.

1859.

Срећа и Судбина.

Кадъ ме мати на видѣло даде:
Срећа къ мени у хитњи допаде —
Нали пехаръ свога блага- па ми
Нѣгъ прикучи къ нѣжнимъ усницами;
Ал' опора судба у то рупи,
Па по руци мою срећу лупи;
Клону рука, пехаръ на тле паде,
Те савъ прсну у дробне комаде...
Заманъ срећа комъ суђено ніе
Изъ нѣзина пехара да піе.

3.

Три ране.

Три су ране, съ кой' срце сане:
Прво рана невѣрне любави,
Друго рана братскога издајства,
Треће рана паклене зависти. —
Прву вида врѣме и прилика,
Другу вида великоћа душе;
Али трећу одъ свы рана већу,
Вида само покровъ и гробница. —

4.

Душа и срце.

Шта бы душа да іой срца ніе? —
Шта ли срце безъ пѣсмице миле?
Душа срцу осѣћаня ліе,
Срце души помлађуе силе.

Душа ствара — срце изговара;
Изразъ срца — сластма душу крца;
Срце пѣва — душа се одмара;
Душа пламти — срце искрамъ врца.

Бѣдо, злобо, авети опаке!
Што ме яче вы будете трѣти:
Поредъ срца, поредъ душе ваке,
Ячомъ пѣсмомъ прса ће ми врѣти.

САДРЖАЈ.

	Стр.
I. Исторія:	
1. Бани Босански	5
Кралѣви Босански	9
2. Кралѣви, Цареви, Деспоти Србски:	
а) Одъ Лозе Неманића	15
б) Лоза Мрнявчевића	22
в) Лоза Гребљановића	23
г) Лоза Бранковића.	27
3. Владатељи Црногорски:	
а) Племе Балшића	32
б) Племе Црноевића	37
в) Духовна влада	39
4. Турско царство	47
II. Црквено Краснорѣчіе:	
а) Христіанство є найвеће благодѣяніе за људе	65
б) Нетреба да будемо ни раскошни ни сребролюбцы	71
в) Зашто слово божіе неприноси свагда добра плода	78
г) Богъ негледа на изванске отличности . .	86
III. Предмети забавни и поучни:	
1. Колумбовъ први пристанакъ у нови свѣтъ	95
2. Прва задаћа земљописаня	101
3. Дѣвойка Црнкиня	104
4. Селяни Убаљски и њіовъ парохъ . . .	127
IV. Књижевность	137
V. Лѣтописъ правосл. цркве у Далмаціи.	152
VI. Стихотворство	172

Г. Г. ПРЕНУМЕРАНТИ.

Задаръ.

Нѣгово Высокопреосвештенство Господ. СТЕФАНЪ КНЕЖЕВИЋЬ, Командеръ Франц-Јосифа Ордена, Кавалѣръ гвоздене круне III. ст. Епископъ Далматинскій и пр. **20** кн.

Пречест. Г. Атанасій Чурлићь Архім. и Професс. — Пречест. Г. Герасимъ Петрановићь Архім. и Професс. — Пречест. Г. Исаіа Олуићь Професс. — Чест. Г. Јованъ Сундечићь Професс. и уредникъ Гласника Далмат.

Чест. Г. Никола Вуйновићь ц. к. Катихета.

Препод. Г. Севастіанъ Лукачевићь Ѐкономъ.

Висок. Г. Божидаръ Петрановићь Докторъ ц. к. Савѣтникъ позов. суда. — **G. Antun Šimonić, činovnik.**

Г. Г. Црногорцы: Сіятелный Г. Ђорђе Петровићь **2** кн. — Крсто Машановъ Петровићь. — Попъ Ђуро Поповићь. — Перо Срдаревъ Мартиновићь. — Саво Матовъ Мартиновићь. — Лука Савовъ Вукићевићь. — Тодоръ Николинъ Кустудія.

Г. Г. трговцы: Радивой Обрадовићь. — Гавро Глишићь. — Крсто Медовићь. — Давидъ Илићь. — Божо Петрановићь. — Спиро Павасовићь. — Јово Катурићь. — Јово Богдановићь за сына Михаила.

Г. Г. Клирицы: V. классе: Петаръ Мицоръ. — Кирилъ Самарџићь. — Сава Бѣлићь. — Лазаръ Костићь.

IV. классе: Марко Витасъ. — Петаръ Петрановићь. — Атанасія Колунцићь. — Симо Ярамазъ. — Лука Старчевићь. — Лазаръ Тичићь.

III. классе: Стефанъ Перазићь. — Григорій Стоисавлѣвићь. — Владимиръ Греговићь. — Божо Новаковићь. — Симо Боговацъ. — Спиридонъ Богдановићь. — Василій Ивеза херцеговацъ.

II. классе: Иліа Росићь. — Константинъ Арамбашићь — Јованъ Шарићь.

I. классе: Јованъ Микіелъ. — Михаилъ Драгуловићь. — Милошъ Кончаревићь. — Марко Петрановићь.

(послани одъ Г. Кир. Жежеля)

Чест. Г. Кирилъ Жежель пар. и надзиратель.

Билишане: Г. Петаръ Олуићь пар.

Обровацъ: Г. Иліа Войводићь пар. — Г. Г. трговцы: Владимиръ Симићь. — Марко Веселиновићь. — Михаилъ Гагићь. — Никола Ђуровићь. — Тодоръ Мацура.

Каринъ: Г. Трифонъ Кончаревићь пар.

Кашићь: Г. Стефанъ Вуйновићь пар. — Госпоя Елена Вуйновићь за сыновца Спиридона клирика.

Смоковићь: Г. Григорій Кордићь пар.

М. Крка.

Пречест. Г. Јеротей Ковачевићь Архімандритъ 2. — Манастиръ Крка 2. — Клирикална Библіотека 2. — Јером. Саватіа Кнежевићь. — Јером. Теофанъ Поповићь.

Бенковацъ

(посл. одъ Г. Ник. Кнежевића)

Чест. Г. Никола Кнежевићь пар. и надзиратель.

— Г. Г. трговцы: Стефанъ Стоисавлѣвићь. — Алек-

ксандеръ Міовићь. — Јованъ Міовићь. — Христифоръ Шљивићь родомъ изъ Сараева.

Кула-Атлагићь: Г. Герасимъ Алаваня пар.
Миранѣ: Г. Спиридонъ Калиниćь пар.
Церанѣ: Г. Петаръ Каланъ пар.
Бргудъ: Г. Спиридонъ Витасъ адм.
Биляне: Г. Антоній Радошъ адм.

М. Крупа.

Преподоб. Г. Венедиктъ Кордиćь Игуманъ. — Г. Серафимъ Матавуљ намѣстникъ. — Г. Јосифъ Кончаревиćь адм. Жегарскій. — Г. Јоаникій Испировиćь адм. Крупскій.

Имоцкій

(посл. одъ Г. Спир. Маргетића).

Пречест. Г. Спиридонъ Маргетиćь протопресв. — Никола Маргетиćь тргов. — Г. Міо Симиćь за сына Јову шаваць.

Отишиćь: Г. Петаръ Стоисављевиćь пар.

Врлика: Г. Лукіянъ Милковиćь адм. — Г. Петаръ Павасовиćь тайникъ общества. — Г. Атанасіе Ристовиćь за сына Николу трг.

Дицмо: Г. Викентій Ковачевиćь адм.

Метковиćь: Г. Никола Влачиćь пар. — Г. Јово Гога трговацъ и скупитељ пренумер. — Г. Лука Поповацъ и Лазо Поповацъ, обадва посиденти. — Г. Шћепанъ Єлачиćь мастіоцъ.

М. Драговиćь.

Препод. Иларіонъ Торбица адм. — Г. Симеонъ Милковиćь ером. — Г. Яковъ Радуловиćь адм. Бителића.

Шибеникъ

(посл. одъ Г. Јов. Шушића).

Чест. Г. Јово Шушићь пароxъ и надзиратель. — Г. Григорій Радуловићь капел. и учит. — Г. Стефанъ Радославъ учит.

Г. Г. трговцы: Петаръ Ковачевићь. — Никола Милетићь притяжатель. — Симеонъ Симићь. — Сава Омчикусъ. — Спиро Поповићь притяжатель. — Марко Поповићь. — Иліа Скочићь. — Божидаръ Рапо аџентъ трговачкій.

Дриишъ: Г. Лукіанъ Кундаица адм. — Г. Петаръ Міовићь Цице, посидентъ. — Г. Андро Јовићь посид.

Теплю: Г. Стоянъ Мирковићь пар.

Біочићь: Г. Симо Пупићь адм.

Каняне: Г. Григорій Вулиновићь пар.

Бальке: Г. Савва Новаковићь пар.

Кричке: Г. Теодоръ Кнежевићь пар.

Братишковцы

(посл. одъ Г. Даміана Доброте).

Пречест. Г. Даміанъ Доброта Протопресв. — Г. Симо Добрићь сов. клир. и учитель.

Скрадинъ: Г. Јованъ Яворъ адм. — Г. Јованъ Крнета притяжатель. — Г. Јованъ Синобадъ трг. — Г. Јованъ Бѣдовъ трг. — Г. Јованъ Міовићь сов. клир.

Ћеверске: Г. Яковъ Ардалићь пар.

Кистанѣ: Г. Неофитъ Нѣгушъ адм. — Г. Яковъ Иліашевићь дѣтонастав.

Ивошевцы: Г. Антимъ Иветићь адм.

Біовичино-село. Г. Юстинъ Трескавица адм.

Ервеникъ: Г. Филипъ Тановићь адм. — Г. Стефанъ Кончаревићь сов. клир.

Бѣлине: Г. Тодоръ Жежељ адм.
Добропольцы: Г. Спиридонъ Кнежевићь адм.
Брибиръ: Г. Лазаръ Кордићь адм.

Книнъ

(посл. одъ Г. Сим. Добріевића)

Чест. Г. Стефанъ Новаковићь пар. — Г. Г. трговцы: Александеръ Катићь. — Ђорђе Омчикусъ. — Иванъ Матковићь. — Тодоръ Синобадъ. — Марко Ширко.

Врбникъ: Г. Спиридонъ Добріевићь пар. — Г. Симеонъ Добріебићь адм.

Марковацъ: Г. Иліа Поповићь адм.

Косово: Г. Теофилъ Петрановићь адм.

Полача: Г. Марко Кулишићь пар.

Стрмица: Г. Никола Плавшићь пар. — Г. Пане Саблићь главаръ Стрмичкій.

Плавно: Г. Антоній Мацура адм.

Мокрополѣ: Г. Јоакимъ Амановићь пар.

Радучићь: Г. Симеонъ Опачићь пар.

Дубровникъ

(послани одъ. Г. Ђорђа Бравачића).

Руссійско-Императорскій Конзулъ у Дубровнику, Коллежскій Ассесоръ и Кавалѣръ Г. Конст. Петковичь — 10.

Секретаръ Руссійско-Императорскогъ Конзулата у Дубровнику Коллежскій Секретаръ и Кавалѣръ Г. А. Лаговскій — 5.

Прапорщикъ Руссійско-Императорскогъ корпуса Топографовъ и Кавалѣръ Г. П. Быковъ — 3.

Г. Г. тртовцы: Јово п. Петра Опуићь. — Петаръ Ђурасовићь. — Ђорђо Ковачевићь. — Јово Бравачићь. — Браћа Бошковићь. — Петаръ Марићь. — Стефанъ Бабићь. — Никола Бабићь. — Митаръ Кр-

стићь. — Михаилъ Л. Любибратићь. — Симо Баяловићь. — Георгіе И. Гркавацъ.

Г. Георгій Н. Ковачевићь за себе и сынове Спиридона, Јована и Александра — 4.

Г. Ристо Н. Мичићь — 3.

Г. Ристо Лучићь — Г. Лазаръ Лучићь. — Г. Димитріе Лучићь капетанъ на Лоиду Аустр. 3.

Г. Радомиръ Любибратићь. — Лука Перовићь. — Томо Єлићь. — Михаилъ Мичићь. — Перо Кнежевићь. — Марко Таузовићь. — Јово Кнежевићь. — Милошъ Маријь. — Ристо п. Павла Опуићь. — Гавро Петрановићь Кузмановъ. — Петаръ Мариновићь. — Јово п. Павла Опуићь.

Г. Михаилъ Ев. Ковачевићь — 2.

Г. Митаръ Лазаревићь. — Михаилъ Новаковићь. — Христифоръ Новаковићь. — Никола Шуплѣглавъ. — Василъ Томашевићь. — Лазаръ Бубало. — Алекса Алексићь. — Петаръ Кржићь. — Јово Вучковъ Кукавичићь. — Симо Лазара Томовићь. — Тодоръ Аничићь. — Јованъ Лѣпава изъ Стона. — Никола Лазара Куртовићь. — Јово Лазара Милутиновићь. — Тодоръ Мандићь. — Милошъ А. Бошковићь. — Никола Єфт. Ковачевићь поморацъ.

Г. Јосифъ Каликъ за сына Спира. — Симо Митровићь. — Лазаръ Обрадовићь. — Тодоръ Прнятъ. — Јованъ Каликъ. — Вуле Јока Гргуревићь. — Мићо Симовићь кодъ кавал. Петковића. — Божо Симовићь кодъ кавал. Лаговскогъ.

Г. Митаръ Дражковићь изъ Калифорніе.

Г. Петаръ Јововъ Опуићь изъ Тріеста.

Г. Петаръ Бравачићь капетанъ на пароброду Рускомъ.

Г. Ђорђо Бравачићь Скупитељ Пренумер.

(послани одъ Г. Т. Янковића)

Чест. Г. Тодоръ Янковићь парохъ Дубров. 2. — Г. Јерей Јованъ Брчићь учитељ. — Г. Никола Путица трг. — Г. Никола Унковићь шавацъ.

Топла

(посл. одъ Г. Христ. Лумбардића)

Пречест. Христифоръ Лумбардићь парохъ. — Г. Александеръ Павковићь посидентъ. — Г. Стефанъ Милашиновићь посид. — Г. Никола Станићь посид. — 2.

Г. Мато Мрша Професоръ наутике. — Г. Никола Станишићь трг. — Г. Јованъ Русовићь тргов. — Г. Владимиръ Сабличићь капет. помор. — Г. Филипъ Маријћь капет. помор. — Г. Станко Шимракъ трг. — Г. Мато Ђучићь посидентъ. — Г. Григорій Сушићь трг. — Г. Георгій Ратковићь трг. — Г. Михаилъ Аврамовићь парохъ Каменскій. — Г. Јованъ Радовићь посид. — Читаоница Друштва Кастел-новскога.

Которъ

(посл. одъ г. Лаз. Бербера скупљени у Читаоницы).

Чест. Г. Константинъ Јовановићь пар. — Чест. Г. Вукола Поповићь ц. к. Катихетъ. — Чест. Г. Лазаръ Ерцеговићь капел.

Чест. Г. Андріа Балићь пар. Јошичкій. — Чест. Г. Филипъ Трояновићь капеланъ Радованичкій.

Г. Г. Которани и трговцы: Никола Радичевићь. — Стефанъ Бѣладиновићь за сына Уроша. — Ђорђіе Срдићь. — Томо Липовацъ. — Јоко Букилица. — Иліа Рамадановићь. — Томо Матковићь. — Спиридонъ Петровићь. — Ђуро Чучакъ. — Симо Калуђеровићь. — Никола Стефановићь. — Петаръ П. Нѣгушъ за сына Константина. — Лука Пешиканъ. — Лука Поповићь.

— Јово Томовићь. — Спиро Јововићь. — Лазаръ Берберъ. — Кавалѣръ Милорадъ Медаковићь.

(посл. одъ Г. Провикара Боко-Которскогъ).

Манаст. Режевићь: Пречест. Г. Димитрій Перазићь Архіманд. — Г. Василій Перазићь адм. пар. Режевићь.

Ман. Прасквица: Препод. Г. Синесій Давидовићь игуманъ.

Ман. Савина: Преп. Г. Герасимъ Раповацъ адм. М. Савине. — Г. Данилъ Накићеновићь еромон. — Г. Веніаминъ Вуиновићь ером.

Ђурашевићи: Г. Стефанъ Костићь адм.

Шишићи: Г. Јованъ Гривићь пар.

Врановићи: Г. Димитрій Зецъ адм.

Главатичићи: Г. Јованъ Радановићь пар.

Клинцы: Г. Димитрій Мустуръ пар.

Забрђе: Г. Јованъ Радовићь капел.

Ораовацъ.

Чест. Г. Спиридонъ Лазаревићь пар. и скупитељ пренумеранта. — Чест. Г. Христифоръ Ђукићь капеланъ Степенскій. — Г. Владиславъ Ф. Вукасовићь капетанъ поморскій за себе, за свою сестру Милицу, и родицу Наталію — 3.

Г. Никола Ратковићь капет. — Госпоя Милица Ратковићь рођена Томановићь. — Госпоя Олга Лазаревићь любителница књижества. — Г. Лазаръ Ива Јовчевића, любитељ наука. — Г. Милошъ Ива Вукасовића любитељ наука. — Г. Никола Перовићь любитељ књижества.

Перастъ: Преп. Г. Висаріонъ Любиша адм. — Капетанъ Ђ. Ђуровићь любитељ свога народа.

Бѣла.

Пречест. Г. Иліа Злоковићь Протопресвитеръ. — Г. Лука Желалићь капетанъ. — Г. Богданъ Злоковићь капетанъ. — Г. Јованъ Ђиновићь капетанъ. — Г. Петаръ Шеровићь тргов. — Г. Јованъ Вуковићь тргов.

Рисанъ.

Чест. Г. Јованъ Аврамовићь пар. — Чест. Г. Радивой Мартиновићь адм. пар. Леденица.

Капетанъ Марко Ђурковићь — 2.

Моринъ.

Преч. Г. Спиридонъ Берберовићь парохъ у пензіи. — Чест. Г. Никола Берберовићь пар. — Г. Јованъ Новаковићь сов. клир. и учитељ.

Г. Христифоръ Милиновићь кнезъ общества. — Г. Марко Берберовићь капетанъ. — Г. Јоко М. Милиновићь капетанъ.

Г. Г. трговцы: Никола Ћатовићь. — Марко Матковићь. — Саво Милиновићь. — Јоко Лалићь. — Вуко Сеферовићь. — Петаръ А. Милиновићь млинаръ. — Новакъ Бакочевићь ученикъ II. разреда у Срб. народ. школи Моринской.

Будва

(посл. одъ Г. Гав. Руцовића)

Чест. Г. Гаврилъ Руцовићь пар.

Препод. Г. Стефанъ Вуковићь настоятељ М. Майне.

Г. Стефанъ Любиша таиникъ општине. — Г. Георгій Мачаревићь капетанъ пом.

Г. Г. трговцы: Јованъ Греговићь. — Иліа Рачета. — Јванъ Перазићь. — Филипъ Серђентићь. — Раде Суботићь. -- Тодоръ Суботићь. — Георгій Маркићевићь. — Јоакимъ Ћуда. — Василій Митровићь.

— Савва Петровићь. — Никола Рачета. — Јованъ Франета.

Митровица

(посл. одъ. Г. Јоце Поповића)

Пречест. Г. Урошъ Милутиновићь Протопр.

Г. Г. трговцы: Стефанъ отъ Георгіевићь. — Георгій отъ Милекићь. — Васа Стефановићь. — Коста Поповићь. — Урошъ Прокоплѣвићь. — Јованъ Поповићь.

Язакъ.

Г. Г. трговцы: Глиша Пантелићь. — Станко Тимотиевићь.

Шидъ.

Г. Г. трговцы: Петаръ Коичкій. — Любомиръ Момировићь. — Теодоръ Момировићь.

Рума.

Г. Максимъ Спирта тргов.

Иригъ.

Г. Васа отъ Рогулићь трг.

Манѣелосъ.

Г. Александеръ Димовићь трг.

Грегуревцы.

Г. Деметеръ Барякъ трг.

Ердевикъ.

Г. Јованъ Станковићь тргов.

Чалма.

Г. Димитріе Райковићь трг.

Моровић.

Г. Никола Баић трг. — Г. Любомиръ Николаевић трг.

Бингула.

Г. Милинко Моић трг.

Лежимиръ.

Г. Сима Поповић трг.

Дивошъ.

Г. Јованъ Фрушић трг.

Тріестъ

(послао Г. Ник. Вуиновић)

Чест. Г. Никола Вуиновић свештеникъ. — Чест. Г. Данилъ Буић свеш. — Г. Максимъ Вучковић Діаконъ Оповскій. — Г. Јованъ Димовић учитељ. — Г. Јово Шкулѣвић тргов. — Г. Нико Шкулѣвић тргов. — Г. Александеръ Опуић тргов. — Г. Андрія Стойковић трг.

(послао Г. Евто Периновић)

Г. Христифоръ п. Петра Опуић великокупацъ. — Г. Стефанъ Христ. Опуић великокупацъ. — Г. Лазаръ Павловић тргов. — Г. Спиридонъ Јовичић родомъ изъ Пероя. — Г. Ђорђіе Аџи-Лазаревић изъ Сараева. — Г. Евто Ђура Гойковић изъ Новога. — Г. Никола Марка Стефановић изъ Котора.

Г. Гавро Алекс. Ковачевић. — Г. Јово Алекс. Ковачевић. — Г. Ристанъ Кнежић родомъ изъ Мостара. — Г. Јованъ П. Петровић изъ Ерцеговине. — Г. Євтанъ Мравъ за сына Јова у Мостару. — Г. Трифонъ Продановић родомъ изъ Фоче Сенселъ. — Г. Ристо Тузлић родомъ изъ Сараева.

Г. Евто Н. Периновић трговацъ родомъ изъ Сараева скупитељ пренумеранта.

Перой.

Пречест. Г. Христифоръ Мусић Протопресв. — 2. — Чест. Г. Јованъ Маричевић капел.

Сень.

Društvo duhovne mladeži Senjskoga Sěmeništa.

Загребъ.

G. Antun Milaković jurista. — G. Ivan Kovačić bačvar.

Панчево

(посл. одъ Г. Чобића н. ш. управ.).

Високоб. Г. Димитрїй Чобић народ. школ. управитељ. — Чест. Г. Александеръ Николић пар. Старо-Паланачкій. — Чест. Г. Јосифъ Атанацковић Діаконъ и учит. — Г. Константинъ Филиповић учит. Панчев. — Госпоя Анна супруга Г. Димитрія Николића изъ Иланже. — Г. Павле Вишничкій учит. Доловачкій. — Г. Јованъ Станковић учит. Бѣлоцркванскій. — Г. Павле Поповић учит. Кусићкій. — Г. Никола Шалитраровић учит. Самошкій. — Г. Арсеніе Данкуца учит. Фаркаждинскій. — Г. Јованъ Радонић учит. Старо-Молдавскій.

Босна-Сараево

(посл. одъ Г. Нестора Гойковића)

Нѣгово Высокопреосвештенство Господинъ Архіепископъ босанскій киръ ДІОНИСІЕ 5 кн.

Нѣгово Высокородіе Статскій Совѣтникъ Г. Евграфъ Р. Шулепниковъ Императорско-Рускій консулъ за Босну и кавалѣръ 10 кн.

Пречест. Г. протоерей Стефанъ Баковићь. — Чест. ерей Герасимъ Лалићь. — Чест. ерей Василіе Кешелѣвићь. — Чест. ерей Јованъ Поповићь.

Г. Г. трговцы: Димитріе Єфтановићь. — Васо Хаџи-Ристићь. — Мићо Савићь. — Антоніе Єфтановићь. — Симо М. Самоуковићь. — Јово Хаџи-Бесаровићь.

Членови школа: Јово Миросављевићь. — Ристо Трифковићь. — Браћа Јосифъ и Ђорђо Јосифовићь. — Георгіе Х. Авакумовићь.

Г. Г. Браћа Јово и Ђорђо Илићь. — Симо Пупићь. — Георгіе Райковићь. — Никола Ђорђевићь Ђулека Апатекаръ. — Јово Поповићь за сына Марка. — Ристо Ј. Инђићь. — Коста Х. Замфировићь. — Максо Деспићь за брата Мићу ученика. — Симо Соколовићь рачуноводитељ школскій. — Лазаръ Станишићь Терзибаша за брата Якова. — Јованъ Вукобратовићь Фелдвебељ при ц. к. Аустр. консулату. — Стево Ненадовићь Сафунчія.

Г. Несторъ Гойковићь Учитељ и скуп. пренумер.

Херцеговина - Мостаръ

(посл. одъ Г. Никиф. Дучића)

Нѣгово Высокоблагородіе титуларный совѣтникъ Г. Валеріанъ В. Безобразовъ Императорско-Рускій консулъ за Херцеговину и кавалѣръ 5 кн.

Пречест. Г. Јоаникіе Памучина Архімандритъ за себе и за црквену библіотеку 2 кн.

Препод. Г. Гаврило Балорда ефимеръ. — Г. Прокопіе Чокорило ефимеръ. — Чест. ерей Петаръ Божићь. — Бл. г. Симо Пеићь учитељ.

Г. Г. трговцы: Вуко Шотрићь. — Євтанъ Шотрићь. — Вуканъ Шола. — Ђорђо Бѣлоркъ. — Милинко Оборина. — Симатъ Гавриловићь. — Вуко Куйкуръ. — Лазо Ћирићь.

Столацъ.

Препод. Г. Јоаникіе Јонлезъ ефимеръ.

Г. Г. трговцы: Јованъ Маријъ коџобаша. — Перо Маријъ. — Перо Ковачевиjъ. — Јованъ Перишиjъ. — Алекса Пецељ. — Лука Суша. — Сава Поповиjъ учитељ.

Љубомиръ.

Чест. ерей Алекса Периновиjъ пар.

Дужи манастиръ у Требиню.

Препод. Г. Евстатіе Дучиjъ игуманъ, обдаренъ султанскимъ орденомъ. — Јоаникіе Перовиjъ ером. — Василіе Уляревиjъ ером. — Леонтіе Радуловиjъ ером. — Мелетіе Перовиjъ ером.

Чест. ерей Христо Одавиjъ пар. Шумскій.

Требинjе.

Г. Г. трговцы: Стефанъ Ђеловиjъ. — Симо Пиштеля. — Тодоръ Перовиjъ.

Косіерево-манастиръ.

Препод. Г. Теодосіе Митровиjъ игуманъ.

Добриjево-манастиръ.

Препод. Г. Јосифъ Парежанинъ игуманъ. — Василіе Кукавичиjъ ером. — Партеніе ђедовиjъ ером. — Теодосіе Јокановиjъ ером.

Завала-манастиръ.

Препод. Г. Никодимъ Вуловиjъ игуманъ. — Никифоръ Србиjъ ером. — ђорђіе Вуловиjъ ђакъ.

Попово.

Чест. ерей Стефанъ Ковачъ парохъ. — Г. Христо Ковачь парохъ.

Љубинѣ.

Чест. ерей Христо Пецељ нар. — Г. Христо Перић коцобаша.

Габела.

Г. Г. трговцы: Христо Човалюга. — Стефанъ Марковић. — Јованъ Боко. — Євтанъ Кнежевић.

Житомислић - манастиръ.

Преподоб. Г. Серафимъ Перовић игуманъ за себе и за библіотеку 2 кн. — Пајсіе Периновић ером.

Предуготовничка школа: Препод. Г. Никифоръ Дучић еромонахъ Дужкій, управитељ и учитељ школе, и скупитељ свію пренумеранта Херцеговачки.

Благонадеждни ученицы: Софроніе Спремо ером. Житомишљића. — Тодоръ Веселица Мостарацъ. — Стефанъ Кукрика Лієвнянинъ. — Ристо Марић Мостар. — Јово Голубовић Мостар. — Марко Косћрина Мостар. — Петаръ Церовина Љубињацъ. — Јово Ћерић Требињацъ. — Петаръ Янковић Требин. — Никола Глаговацъ Невесињацъ.

Невесинѣ.

Чест. ерей Јово Говедарица парохъ. — Г. Антоніе Глоговацъ пар. — Г. Христо Гаћина пар. — Г. Христо Радовић пар.

Гацко.

Чест. Г. Богданъ Зимовић парохъ.

Фоча.

Г. Г. трговцы: Драго Глоћая. — Никола Глоћая. — Јово Якшић. — Симо Ацивуковић. — Нико Якшић.

Таслица.

Г. Г. трговцы: Васо Радовићь. — Анто Живковићь. — Ристо Новаковићь. — Стефо Живковићь. — Перо Аци-Якшинъ.

Чест. ерей Вуколае Госпићь пар. — Попъ Христо парохъ.

Пріеполѣ.

Г. Јово Аци-Петровићь. — Г. Аѣимъ Виличићь.

Црна Гора-Цетинѣ.

Нѣгова Свѣтлость Князъ ДАНИЛЪ, за себе и за кѣрь княжевну Олгу кн. 20.

Нѣгово Высокопреосвештенство Митрополитъ Црногорскій Господинъ Никаноръ 10 кн.

Сіятелный Господинъ Крсто Петровићь, за себе и за свога сына Велимира 2 кн.

Г. Филипъ Радичевићь ученикъ 1 кн.

Бечь.

Г. Пера Деспинићъ одъ Коморимта православовъ. — G. Vatroslav Bakotić pravoslov. — Г. Данило Обрадовић слушалац права у II. год. — Г. М. Петрановићь православовъ.

Србія-Београдъ.

Н. С. Князъ-Наслѣдникъ МИХАИЛЪ ОБРЕНОВИЋЬ 5 кн.

Г. Цвѣтко Раіовићь княж. Представникъ. — Г. Милое Лешянинъ начал. кн. канцеларіе. — Г. Коста Цукићь комисаръ за Дунавску пловитбу. — Г. Јованъ Гавриловићь помоћникъ попеч. Финанціе. — Г. Јованъ Ристићь начал. нопеч. внутр. дѣла.

Г. К. Николаевићь 5 кн. — Попъ Сушићь. — Т. Єлићь. — Библіотека правителствена. — Г. Ђ.

Даничићь профес. — Г. Матіа Банъ списатељ. — Г. Ђорђе Банъ инџинирь.

Г. Миличевићь чинов. при кн. канцеларіи. — Г. М. Ђ. Стоићевићь. — Г. В. Д. Стефановићь канц. кн. канцеларіе. — Г. Т. Радойковићь експ. кн. канцел. — Г. Димитріе Армашевићь. — Г. Л. Костићь. — Ф. О. Яковлѣвићь практ. кн. канцеларіе.

Г. К. Р. Протићь. — Г. М. Жуевићь начал. главне воене управе. — Г. Владисавъ Вуіовићь Совѣтникъ. — Г. Тодоръ Боіовићь помоћн. попеч. внутр. дѣла. — Г. Радоица Шарчевићь начал. поштан. одѣл. — Г. Ђ. М. Петровићь.

Г. Лазаръ Наидиловићь прот. регистр. и арх. попеч. внут. дѣла. — Г. Павле Павличевићь канц. попеч. внут. дѣла. — Г. М. Николићь канц. п. внут. дѣла. — Г. Живоинъ Стояновићь архив. попеч. в. д.

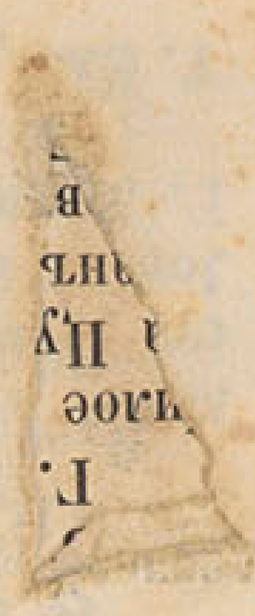
Г. Петаръ Марковићь. — Г. А. М. Вукомановићь практ. п. правос. — Г. М. Вељковићь практ. попеч. прав. — Г. А. М. Димитріевићь арх. попеч. прав.

Г. Димитріе Матићь Попечитељ просвѣте. — Г. Л. П. Ненадовићь начал. просв. — Дръ Я. Шафарикъ профес. лицейскій. — Г. К. Бранковићь профес. лицейс. — Дръ С. Ј. Велковићь проф. лиц. — Г. К. Јовановићь проф. лиц. — Г. Панта Срећковићь проф. лиц.

Пречест. Г. Архимандритъ Грн. Савва.

(посл. Г. Никиф-Дучићь Херцеговацъ.)

Пречест. Г. Иліа Новаковићь Прота Београдскій за свое пренумеранте **13** кн.

У Бечу. 1859.

У Србской Печатньи Сомера.

Г.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
РПСр II 35
1854-1859.1